

บทที่ 2

วรรณคดีที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยเรื่องการศึกษาการจัดประสบการณ์การเรียนรู้การสอนกลุ่ม
การทำงานและพื้นฐานอาชีพเพื่อส่งเสริมการพึ่งตนเองสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษา
ปีที่ 6 ในโครงการการศึกษาเพื่อพัฒนาหมู่บ้านในเขตชนบทยากจน จังหวัด
นครราชสีมา ได้ศึกษาค้นคว้า และรวบรวมผลงานเกี่ยวกับทฤษฎี หลักการจาก
หนังสือ เอกสาร วารสาร บทความต่าง ๆ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การเสนอ
ผลการศึกษาค้นคว้าแบ่งออกเป็น 6 หัวข้อดังนี้

1. ความหมายและทฤษฎีเกี่ยวกับการพึ่งตนเองในเชิง เศรษฐศาสตร์
2. วงจรเศรษฐกิจขั้นมูลฐานประกอบด้วย
กระบวนการผลิต
การบริโภค
การตลาด
3. แผนพัฒนาการศึกษากับการพึ่งตนเอง
4. หลักสูตรกลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพ พุทธศักราช 2521
และฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533
5. โครงการการศึกษาเพื่อพัฒนาหมู่บ้านในเขตชนบทยากจน
6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ความหมายและทฤษฎีเกี่ยวกับการพึ่งตนเองในเชิง เศรษฐศาสตร์

ความหมายของการพึ่งตนเอง

ได้มีผู้ให้ความหมายของ "การพึ่งตนเอง" ไว้ต่าง ๆ กันดังนี้

ระพี สาคริก (ในอวาท สุทธนารักษ์, บรรณาธิการ 2530: 8) ให้ความหมายของการพึ่งตนเองตามหลักพุทธธรรมไว้ว่า หมายถึงการมีพื้นฐานจิตใจที่มั่นคงอยู่ในธรรม ณ ที่ตนเอง ซึ่งบนสมมุติฐานนี้ หากมองสู่มุมกลับจะเห็นได้ว่า หมายถึงภาวะจิตที่ไม่ให้ตนเองตกไปอยู่ภายใต้อิทธิพลอำนาจวิชาที่อยู่ภายนอกตน จึงสามารถกล่าวได้ว่า การพัฒนาการศึกษาเพื่อหวังภาวะจิตที่สามารถพึ่งพาตนเองได้ก็คือ การพัฒนาชีวิตให้มุ่งสู่ความมีคุณภาพที่แท้จริงนั่นเอง เพราะชีวิตมนุษย์แต่ละคนเมื่อเกิดแล้ว หากต้องตกไปอยู่ภายใต้การครอบงำของอิทธิพลจากสิ่งภายนอก ย่อมแปรสภาพไปสู่การไร้สิทธิเสรีภาพภายในจิตวิญญาณตนเอง ทำให้ชีวิตถูกแปรสภาพไปเป็นสิ่งที่ไร้คุณค่าและความหมาย

หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา (2529: 3) ให้ความหมายของการพึ่งตนเองว่า หมายถึงการเคารพตนเอง เชื่อมั่นในความสามารถที่จะกระทำ การใดให้สำเร็จด้วยตนเอง และไม่ทำตัวเป็นปัญหาเพื่อเป็นภาระแก่ผู้อื่นหรือ หมู่คณะ

นักวิชาการ มอง การพึ่งตนเองว่าเป็นเชิงอำนาจการตัดสินใจ หมายถึง การตัดสินใจด้วยตนเอง มีความเป็นตัวของตัวเองในทางความคิด หักคะแนนในการมองปัญหาต่าง ๆ เป็นขบวนการทางภูมิปัญญา (สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2529: 3)

นวลเพ็ญ วิเชียรโชติ (อ้างใน อรรถพ วงศ์วิชัย 2529: 6) ได้ให้คำอธิบายไว้ว่า การพึ่งตนเองได้นั้น หมายถึงความสามารถในการปกครองตนเอง ความสามารถในการศึกษาด้วยตนเอง ช่วยเหลือตนเองได้ในทางเศรษฐกิจ สังคม การเมืองและวัฒนธรรม

เกียรตินิยม อมาตยกุล (2528: 28-32) ได้กล่าวถึงการพึ่งตนเองทางจิตวิทยา โดยวิเคราะห์แนวคิดของมาสโลว์ (Maslow) เรื่องความต้องการของมนุษย์ ซึ่งแบ่งออกเป็น 5 ชั้น ดังนี้

1. ความต้องการทางด้านวัตถุที่ทำให้เรามีชีวิตอยู่ได้
2. ความต้องการความปลอดภัยทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ
3. ความต้องการความรักและการยอมรับจากผู้อื่น
4. ความต้องการที่จะเห็นคุณค่าของตนเอง
5. ความต้องการที่จะเป็นตัวของตัวเองและสามารถพึ่งตนเองได้

อย่างเต็มที่

ความต้องการชั้นที่ 5 เป็นความต้องการของคนที่มีการพัฒนาทางด้านจิตใจขั้นสูงที่สุด ที่ต้องการจะเป็นตัวของตัวเอง ต้องการที่จะคิดอะไรด้วยตัวเอง ทาอะไรด้วยตัวเอง ท้าทายให้เป็นภาระแก่คนอื่นให้น้อยที่สุด เมื่อเรารู้สึกว่าตัวเองมีคุณค่ามีความสามารถที่ไม่ได้ด้อยไปกว่าคนอื่น เราก็จะเกิดความต้องการที่จะเป็นตัวของตัวเองอย่างเต็มที่ ไม่คิดแต่จะคอยลอกเลียนแบบคนอื่น ทาตามคนอื่น หวังพึ่งผู้อื่นหรือสิ่งอื่น มีความคิดอิสระที่ไม่ติดอยู่ในกรอบหรือกฎเกณฑ์ใด ๆ รู้จักเลือก รู้จักตัดสินใจรับผิดชอบในสิ่งที่ตัวเองเลือก ตัวเองกระทำโดยไม่ติดยึดอยู่กับผู้ใดหรือสิ่งใด

ประวิณ รอดเขียว (2522: 26-27) ได้แบ่งการพึ่งตนเองเป็น 3 ระดับ ดังนี้

ก. ระดับปัจเจกบุคคล การพึ่งตนเอง หมายถึง คนที่สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้จากสิ่งที่เขาหามาได้เอง เป็นอิสระได้อย่างแท้จริงโดยไม่ต้องขึ้นอยู่กับผู้ใดทั้งยังหมายถึงผู้ที่สามารถร่วมมือกันทำงานกับผู้อื่นได้ เต็มใจที่จะช่วยคนอื่น ๆ และให้คนอื่น ๆ ช่วย

ข. ระดับชุมชน การพึ่งตนเอง หมายถึง ชุมชนสามารถใช้ทรัพยากรและทักษะซึ่งเป็นเจ้าของร่วมกัน เพื่อสวัสดิการของตนเองและเพื่อการพัฒนาของเขาเอง จะต้องไม่มีความคิดว่ารัฐบาลหรือหน่วยงานในท้องถิ่นจะมาช่วย วางโครงการและแก้ไขปัญหาของท้องถิ่นได้ด้วยตนเอง ความช่วยเหลือจากภายนอก

อาจมาเป็นรูปค้ำแนะหา ความชำนาญและเงินกู้ยืม สิ่งเหล่านี้คนในชุมชนจะต้องตระหนักให้ดีว่าจะต้องชดเชยคืนไม่โดยทางตรงก็ทางอ้อม โดยเฉพาะการช่วยเหลือด้านเงินทุนที่มาจากภายนอกนั้น ชุมชนจะร้องขอได้ก็ต่อเมื่อท้องถิ่นได้พยายามใช้ทรัพยากรของท้องถิ่นเพื่อการพัฒนาไปก่อนหน้าแล้ว

ค. ระดับประเทศ การพึ่งตนเองหมายถึง เมื่อทุกคนและชุมชนในประเทศพึ่งตนเองได้ ประเทศก็สามารถพึ่งตนเองได้ด้วย ผลเมืองในประเทศต้องยอมรับร่วมกัน วิถีทางที่จะมุ่งไปข้างหน้านั้นต้องเกิดจากการตัดสินใจร่วมกัน ใช้ทรัพยากรร่วมกัน และความพยายามร่วมกันจึงจะบรรลุอุดมการณ์การพึ่งตนเองได้ในที่สุด

อภิชาติ ทองอยู่และคณะ (2530: 109) กล่าวถึงการพึ่งตนเองใน 2 ลักษณะที่เกี่ยวข้องกันคือ การพึ่งตนเองทางกายภาพ ได้แก่ การพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจและการปกครอง ตลอดจนจนถึงการจัดสัมพันธ์ทางสังคมแบบแผนของตัวเอง ซึ่งเป็นการผลิตเพื่อบริโภคเป็นหลัก โดยสัมพันธ์กับส่วนที่สองคือ การพึ่งตัวเองทางวัฒนธรรม ความเชื่อ สติปัญญา และอำนาจการตัดสินใจ ซึ่งมีผลต่อกันและกันทั้งสองด้าน ในการพึ่งตนเองดังกล่าวมิใช่การปิดตัวเองอย่างโดดเดี่ยวและนำตัวเองออกจากสังคมทั่วไป หากแต่เมื่อกล่าวถึงหมู่บ้านพึ่งตนเองก็จะหมายความว่า เป็นสังคมที่มีแบบแผนทางวัฒนธรรมและการผลิตแบบของตนเอง มีการผลิตเพื่อบริโภคเป็นหลัก มีศักยภาพที่ดำเนินไปตามรากฐานแห่งวัฒนธรรมของตนเองสูง ขณะเดียวกันก็มีการช่วยเหลือเกื้อกูลระหว่างกันและกันเสริมไปด้วยทั้งภายในหมู่บ้านและกับภายนอกหมู่บ้านในความเป็นจริงมาโดยตลอด โดยที่ยังสามารถดำรงความเป็นตัวของตัวเอง ที่สืบทอดวิถีแห่งการพึ่งตนเองมาไว้ได้ทั้งสองด้าน

วิวัฒน์ชัย อัครการ (ในโอวาท สุนทรารักษ์, บรรณาธิการ 2529: 130-131) ได้ให้ความหมายว่า การพึ่งตนเองเป็นคำที่มีความหมายตรงข้ามกับการพึ่งพา (Dependence หรือ Dependency) กล่าวได้ว่าการพึ่งตนเองเป็นแนวคิดแย้งหรือโต้กลับ (Antithesis) ต่อการพึ่งพา การพึ่งพาในระดับ

ประเทศแยกได้เป็นการพึ่งพาทางเศรษฐกิจ (Economic Dependency) การพึ่งพาทางการเมือง (Political Dependency) และการพึ่งพาทางวัฒนธรรม (Cultural Dependency) สำหรับการพึ่งพาทางเศรษฐกิจนั้นอาจแยกเป็นได้หลายลักษณะ คือ การพึ่งพาทางการค้า (Trade Dependency) การพึ่งพาทางเทคนิควิทยาการ (Technological Dependency) การพึ่งพาด้วยความช่วยเหลือ (Aid Dependency) การพึ่งพาด้านการเงินหรือหนี้เงินกู้ (Financial or Debt Dependency)

วิชิตวงศ์ ณ บ่อมเพชร (2531: 15-23) กล่าวถึง การพึ่งตนเองทางเทคโนโลยีว่า หมายถึง ชีตความสามารถในการใช้เทคโนโลยีที่เป็นรูปธรรม เช่น เครื่องจักร อุปกรณ์ วัตถุดิบ พลังงาน ฯลฯ ซึ่งจำเป็นสำหรับการผลิตสินค้าและบริการ และเทคโนโลยีนามธรรม (ความรู้ในการผลิต) ในระดับที่มากที่สุด การเพิ่มขีดความสามารถและการพึ่งตนเองทางเทคโนโลยี เป็นปัจจัยที่สำคัญในการสนับสนุนวัตถุประสงค์อื่น ๆ กล่าวคือ เป็นปัจจัยที่ก่อให้เกิดการลงทุนและเพิ่มผลผลิต ตลอดจนผลิตภัณท์และบริการใหม่ อันทำให้ระบบเศรษฐกิจเติบโตสร้างโอกาสในการจ้างงานมากขึ้น พร้อมกับการขยายตัวของระบบเศรษฐกิจก่อให้เกิดเสถียรภาพทางเศรษฐกิจ ด้วยสามารถพึ่งตนเองได้มากขึ้น ลดค่าใช้จ่ายในการพึ่งเทคโนโลยีจากต่างประเทศทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม

วิวัฒน์ชัย อัดถากร (ในโอวาท สุทธานรักษ์, บรรณาธิการ 2529: 131-132) ได้สรุปว่า

การพึ่งตนเองของสังคมคือสถานการณ์ที่ชุมชนหรือสังคมนั้นมีระบบการผลิตแบบพึ่งตนเอง ระบบการเมืองและการบริหารประเทศแบบประชาธิปไตย สมบูรณ์และระบบความคิด ความเชื่อ จิตสำนึกแบบพึ่งตนเอง รวมทั้งมีการปฏิบัติที่เป็นจริงในอันที่จะพัฒนาสังคมของคนเพื่อยืนบนขาตนเอง โดยมุ่งรับใช้ผลประโยชน์และความจำเป็นทางสังคมของคนส่วนใหญ่นั่น นั่นก็คือยึดหลักการความเสมอภาคในความสัมพันธ์ระดับปัจเจกบุคคล หรือในความสัมพันธ์ระดับชุมชนหรือ

สังคมนั้น (หรือประเทศนั้น) กับชุมชน สังคมภายนอก (หรือต่างประเทศ) กล่าว
สั้น ๆ ได้ว่าการพึ่งตนเอง ความเป็นอิสระ (และเอกราช) ความเสมอภาค

ฉะนั้น การพึ่งตนเองจึงมิใช่เป็นการปิดตัวเองจากความสัมพันธ์กับสังคม
อื่นหรือโลกภายนอก สัมพันธภาพจะต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานของความเสมอภาคและ
การเคารพกันเอง

ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ (อ้างในโอวาท สุธนารักษ์ 2531: 18)
ได้ให้ความหมายของการพึ่งตนเองของชุมชน โดยพิจารณาจากรูปแบบการผลิตว่า
ชุมชนที่สามารถพึ่งตนเองได้มี 2 ระดับ ระดับแรกคือชุมชนที่มีการผลิตพอเลี้ยงชีพ
(Sufficient) เป็นการผลิตทุกอย่าง เฉพาะพอกินพอใช้และไม่สามารถผลิต
อะไรได้มากเพราะด้อยวิทยาการการผลิต อาศัยทรัพยากรธรรมชาติในชุมชนให้
เลี้ยงตัวเองได้ ระดับที่สองคือชุมชนที่ผลิตทุกอย่างได้เพียงพอแล้วยังมีผลผลิต
เหลือเพราะวิทยาการผลิตหรือความรู้ความสามารถในการผลิตเพิ่มขึ้น และนำผล
ผลิตส่วนที่เหลือไปแลกเปลี่ยนเพื่อให้ได้ผลผลิตอย่างอื่นมา เช่น รูปแบบการผลิต
แบบการทำไร่นาสวนผสม รูปแบบการผลิตระดับที่สองเป็นรูปแบบการผลิตเพื่อการ
พึ่งตนเองที่ดีที่สุด และไม่เป็นการปิดตัวเองจากการค้าการตลาด เพราะจะต้องมี
ความสัมพันธ์ในเชิงพึ่งพาอาศัยกันทานองน้ำพึ่งเรือ เสือพึ่งป่าในการแลกเปลี่ยนผลผลิต
ส่วนเกินของตนกับคนอื่น

เสนห์ จามริก (อ้างในโอวาท สุธนารักษ์ 2531: 16) อธิบาย
ความหมายของการพัฒนาที่มุ่งไปสู่การพึ่งตนเองว่า คือการกำหนดยุทธศาสตร์และ
นโยบายการพัฒนาให้มีความสมดุลย์ระหว่างภาคอุตสาหกรรมและภาคเกษตรกรรม
โดยระดับภายในประเทศจะต้องพัฒนาภาคเกษตรกรรม หรือภาคชนบทให้สามารถ
เป็นรากฐานของการพัฒนาเพื่อการเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศ ซึ่งมีได้
หมายความว่าชนบทหรือภาคเกษตรกรรมจะอยู่โดดเดี่ยว แต่มีการพัฒนาที่สัมพันธ์
ไปกับระบบตลาด ระบบอุตสาหกรรมกับโรงเรียน ส่วนในระดับภายนอกประเทศก็
จะต้องพัฒนาอุตสาหกรรมที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของภาคเกษตรให้มากขึ้น

วิชิตวงศ์ ณ บ่อมเพชร (ในสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ
2529: กล่าวว่า การพึ่งตนเองได้ทางเศรษฐกิจของประเทศคือ ปัจจัยรองรับ

เอกราชและอิสรชาติปไตยของชาติ การพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจหมายถึงความสมดุลย์ระหว่างขีดความสามารถในการผลิตกับขอบเขตของการบริโภคระหว่างขีดความสามารถในการส่งออกกับขอบเขตของการลงทุน และระหว่างมูลค่าของสินค้าและบริการที่กึ่งส่งออกและที่พึ่งนำเข้า ประเทศที่พึ่งตนเองทางเศรษฐกิจได้คือประเทศซึ่งสามารถผลิตสินค้าและบริการได้เพียงพอสำหรับการสนองความต้องการพื้นฐานภายในประเทศ สามารถรักษาดุลแห่งการแลกเปลี่ยนสินค้าและบริการกับโลกภายนอก และสามารถลงทุนขยายพลังการผลิตด้วยเงินออมภายในประเทศและด้วยทรัพยากรของตนเอง

กล่าวโดยสรุป จากความคิดเห็นของท่านผู้รู้และนักวิชาการดังที่กล่าวมา การพึ่งตนเองมีความหมายทั้งในระดับปัจเจกชน ชุมชน และระดับประเทศทั้งในด้านเศรษฐกิจ การเมืองและวัฒนธรรม แต่ความต้องการและเป้าหมายสูงสุดที่นำแนวคิดการพึ่งตนเองมาใช้ก็คือ การพึ่งตนเองด้านเศรษฐกิจของคนและของประเทศ เนื่องจากสถานการณ์โลกปัจจุบันนี้ ระบบการค้าระหว่างประเทศกลายเป็น "สงครามเศรษฐกิจ" (เสนาะ อุณาภูล 2530: 122) ไม่ว่าจะเป็นการกีดกันด้านตลาด สินค้าอุตสาหกรรม สินค้าเกษตร ฯลฯ เพราะฉะนั้นการพัฒนา ระบบการค้าของประเทศต้องทำให้เป็นระบบครบวงจรจริง ๆ คือ ระบบการผลิต "ผลิตเพื่อขาย" การควบคุมคุณภาพ การจัดหีบห่อ การจัดส่งทางอากาศ ฯลฯ

การขยายความคิดในเรื่องการพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจไม่ควรกระทำเฉพาะระดับประเทศ แต่ควรเริ่มปลูกฝังตั้งแต่บุคคลและเยาวชนของชาติ และด้วยตระหนักถึงแนวคิดดังกล่าวนี้ หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ได้สร้างชุดปฏิบัติและสร้างเสริมค่านิยมพื้นฐานเรื่องการพึ่งตนเองด้านเศรษฐกิจ โดยให้ความหมายของการพึ่งตนเองด้านเศรษฐกิจ เพื่อให้เป็นแนวทางแก่เยาวชนได้ปฏิบัติดังนี้

"การพึ่งตนเองด้านเศรษฐกิจ หมายถึง การที่นักเรียนพยายามใช้ความรู้ความสามารถของตนเองอย่างเต็มที่ในด้านเงินทอง รู้จักหารายได้ในทางสุจริตสำหรับใช้จ่ายส่วนตัว เพื่อแบ่งเบาภาระของพ่อแม่ ผู้ปกครอง โดยไม่กระทบกระเทือนต่อการศึกษาเล่าเรียน เช่นใช้เวลาว่างหลังเลิกเรียน รับประทานอาหาร

ส่งขนม ขายเป็นของ ปลุกผักสวนครัว ฯลฯ ตลอดจนรู้จักใช้เครื่องอุปโภคบริโภค ด้วยคุณค่าอย่างแท้จริง เช่นพยายามซ่อมแซมเสื้อผ้าให้ใช้ประโยชน์ได้อยู่เสมอ เลือกซื้ออาหารรับประทานให้พอเหมาะไม่เหลือทิ้ง วางแผนการใช้จ่ายเงินและการเก็บออมไว้อย่างมีสัดส่วน ฯลฯ"

สำหรับการวิจัยนี้ ผู้วิจัยได้ให้ความหมายของการพึ่งตนเองในเชิง เศรษฐศาสตร์ว่า หมายถึง "สภาวะสมดุลระหว่างความสามารถในการผลิตกับ ขอบเขตของการบริโภคและความสามารถในการทำการตลาดกับผลผลิตนั้น"

ประโยชน์ของแนวคิด "การพึ่งตนเอง"

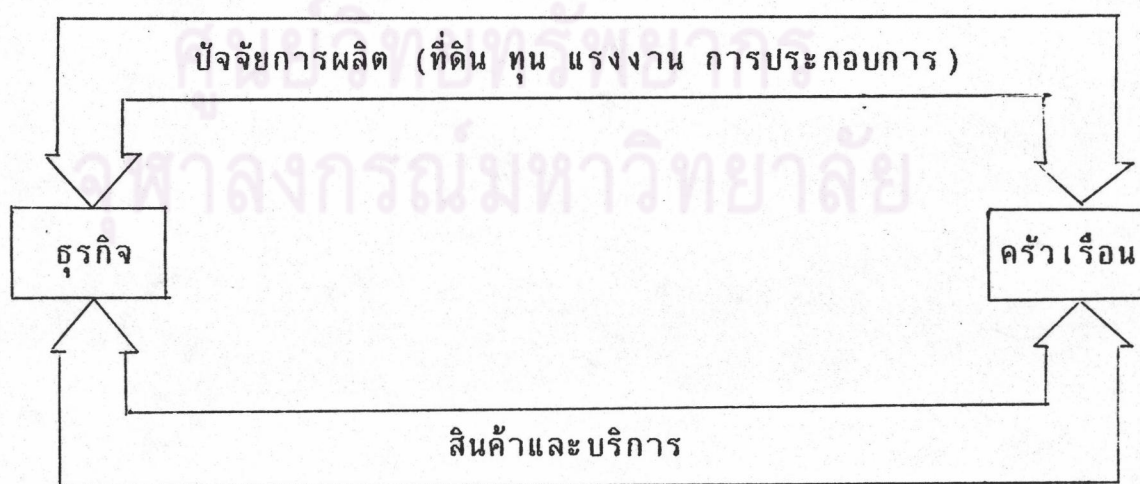
ประโยชน์ของการนำเทคนิค "การพึ่งตนเอง" จะช่วยให้เกิดการ พัฒนาทั้งในระดับจุลภาคและในระดับมหภาค กล่าวคือ

1. ช่วยให้เห็นตระหนักในคุณค่า ความสามารถ และพลังศักยภาพของ ตนเอง
2. ช่วยให้เห็นสามารถคิดและตัดสินใจในเรื่องต่าง ๆ ได้ด้วยตนเอง โดยไม่ต้องพึ่งพาจากภายนอกหรือบุคคลอื่น แต่มิได้หมายถึงการแยกตนเองจาก ผู้อื่น การพึ่งพาผู้อื่นเป็นไปอย่างรู้เท่าทันและไม่แข่งขัน หรือมุ่งครอบงำเหนือกว่า ทั้งไม่ยินยอมให้ผู้อื่นมาทำกับตนด้วย
3. ประชาชนสามารถแก้ไขปัญหา วิเคราะห์ปัญหาได้ด้วยตนเอง รู้ ข้อดี ข้อเสีย ข้อจำกัด และข้อบกพร่องของตนเอง สามารถใช้ทรัพยากรหรือสิ่งที่ มีอยู่ให้เกิดประโยชน์ได้
4. การพึ่งตนเองทำให้เกิดการเป็นตัวของตัวเองในทางความคิด เป็นตัวของตัวเองในทัศนกรรมการมองปัญหาต่าง ๆ
5. ช่วยให้มีชุมชนหรือประชาชน อยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข โดยไม่ ต้องยึดหรือมุ่งพึ่งพากระบบภายนอก ถ้ามีกิจกรรมทาง เศรษฐกิจที่ทำในลักษณะพอ เลี้ยงตัวได้ เป็นระบบที่ลดระดับการพึ่งพาจากภายนอกทำให้พออยู่ได้ และ ประชาชนส่วนใหญ่นำได้ประโยชน์

6. การพึ่งพาตนเองจะทำให้ประชาชนตื่นตัวในสิทธิและเสรีภาพของ
 เขาเองสนใจที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชนของตนเอง
 อย่างแท้จริง เพื่อประโยชน์สุขของสังคมส่วนรวม

วงจรเศรษฐกิจขั้นมูลฐาน

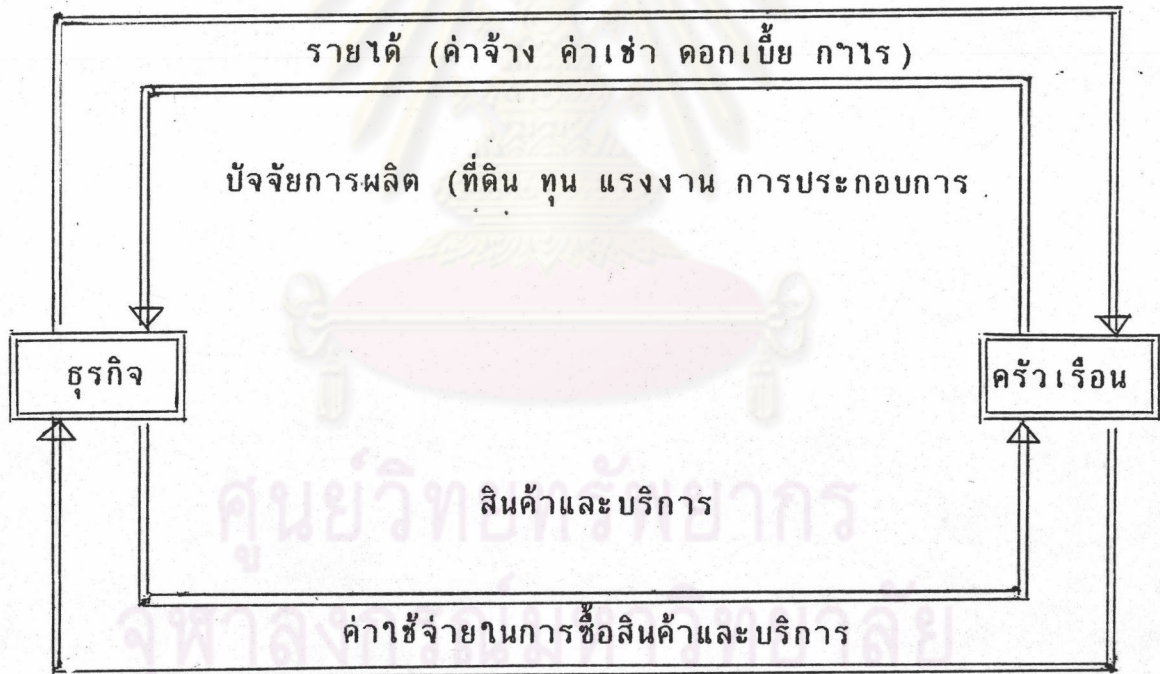
ทุกคนในระบบเศรษฐกิจย่อมจะมีหน้าที่ซึ่งแบ่งได้เป็นผู้ผลิต เจ้าของ
 ปัจจัยการผลิต และผู้บริโภค หน้าที่ต่าง ๆ ดังกล่าวมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันจน
 เกิดเป็นวงจรเศรษฐกิจ วงจรเศรษฐกิจเป็นวงจรที่อธิบายกลไกความสัมพันธ์
 ระหว่างผู้ผลิตหรือธุรกิจ กับเจ้าของปัจจัยการผลิตและผู้บริโภค ซึ่งจะได้เรียกว่า
 คราวเรือน ความสัมพันธ์นี้จะหมุนเวียนอยู่ในระบบเศรษฐกิจ แม้ในสมัยโบราณที่
 มนุษย์ยังใช้ระบบการแลกเปลี่ยนระหว่างสินค้าต่อสินค้าโดยตรง (barter system)
 ก็ยังมีการหมุนเวียนกันเป็นวงจรเศรษฐกิจ แต่เป็นการหมุนเวียนที่ไม่สลับซับซ้อนกัน
 มาก เพราะในสมัยนั้นการแลกเปลี่ยนไม่ต้องผ่านตัวกลาง ไม่ผ่านตลาดที่จะทำให้
 การหมุนเวียนซับซ้อนยิ่งขึ้น การหมุนเวียนของวงจรเศรษฐกิจแบบการนำสินค้ามา
 แลกเปลี่ยนกันโดยตรงอาจแสดงได้ดังรูปที่ 3-1 (จรินทร์ เทศวานิช 2531:
 25-27)

รูปที่ 3-1 วงจรเศรษฐกิจแบบการนำสินค้ามาแลกเปลี่ยนโดยตรง

จากรูปที่ 3-1 เจ้าของปัจจัยการผลิตและผู้บริโภคซึ่งเรียกว่า ครัว เรือน ได้นำปัจจัยการผลิต ซึ่งอาจจะอยู่ในรูปของที่ดิน ทุน แรงงาน และความสามารถในการประกอบการไปให้ผู้ผลิตหรือธุรกิจ ธุรกิจก็ทำหน้าที่ผลิตสินค้าและบริการกลับมาให้ครัวเรือนหรือเจ้าของปัจจัยการผลิตในฐานะที่เป็นผู้บริโภคต่อไป

ต่อมาเมื่อเศรษฐกิจและสังคมขยายตัว จึงมีการใช้สื่อกลางในการแลกเปลี่ยนระบบการแลกเปลี่ยนระหว่างสิ่งของต่อสิ่งของโดยตรง สื่อกลางนั้นคือเงิน เมื่อมีเงินเข้ามาเป็นตัวกลางในการแลกเปลี่ยนทำให้วงจรเศรษฐกิจต้องผ่านกระบวนการ 2 ชั้นคือ ขยายปัจจัยการผลิตให้แก่ธุรกิจ และเมื่อได้เงินมาก็นำเงินไปซื้อสินค้าและบริการอีกทีหนึ่ง วงจรเศรษฐกิจจึงมีความยุ่งยากกว่าวงจรแรก ดังรูปที่ 3-2

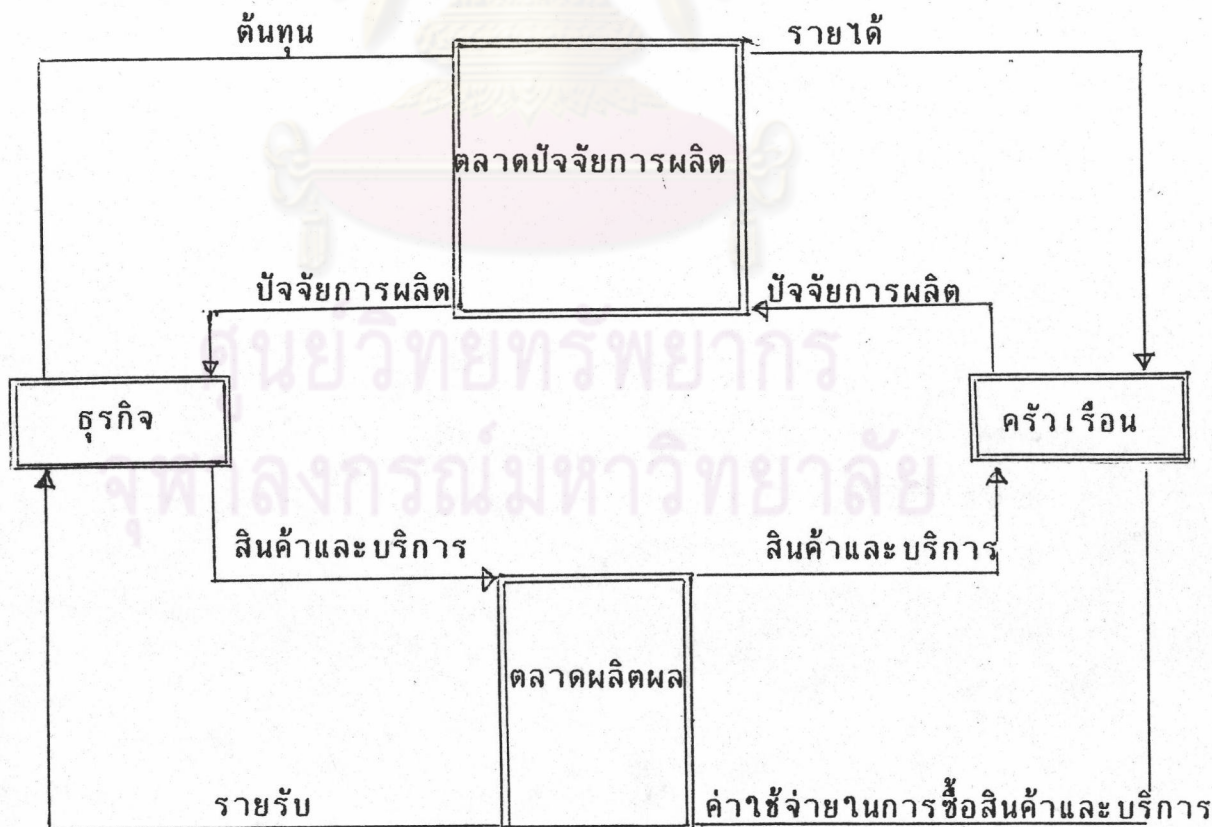
รูปที่ 3-2 วงจรเศรษฐกิจแบบใช้เงินตราเป็นสื่อกลางในการแลกเปลี่ยน

จากรูปที่ 3-2 วงจรทางด้านบน ครัวเรือนหรือเจ้าของปัจจัยการผลิตจะนำปัจจัยการผลิตไปให้แก่ผู้ผลิตหรือธุรกิจใช้ เมื่อธุรกิจได้ใช้ปัจจัยการผลิตก็จะจ่ายเงินค่าตอบแทนให้แก่เจ้าของปัจจัยการผลิตในรูปต่าง ๆ เช่น เจ้าของที่ดินจะได้รับค่าตอบแทนในรูปของค่าเช่า (rent) เจ้าของแรงงานจะได้รับค่าตอบแทน

แทนในรูปของค่าจ้าง (wage) เจ้าของปัจจัยทุนจะได้รับค่าตอบแทนในรูปของดอกเบี้ย (interest) และผู้ที่มีความสามารถในการประกอบการจะได้ค่าตอบแทนในรูปของกำไร (profit) เป็นต้น

สำหรับวงจรทางด้านล่าง เมื่อผู้ผลิตหรือธุรกิจได้ปัจจัยการผลิตแล้วก็จะไปผลิตสินค้าและบริการสินค้าและบริการที่ผลิตได้จะส่งไปขายให้กับครัวเรือนหรือผู้บริโภค ครัวเรือนหรือผู้บริโภคจะใช้รายได้จากค่าตอบแทนปัจจัยการผลิตซื้อสินค้าและบริการจากผู้ผลิตหรือธุรกิจอีกทีหนึ่ง

ตามสภาพของความเป็นจริง การแลกเปลี่ยนในระบบเศรษฐกิจแบบใช้เงินตราเป็นสื่อกลาง จะต้องกระทำผ่านตลาด การกระทำผ่านตลาดทำให้วงจรเศรษฐกิจมีความยุ่งยากและสลับซับซ้อนมากยิ่งขึ้น ตลาดที่ต้องผ่านนั้นมีทั้งตลาดปัจจัยการผลิตและตลาดสินค้าและบริการ การแลกเปลี่ยนที่ต้องผ่านตลาดทำให้เกิดวงจรเศรษฐกิจ ดังรูปที่ 3-3

รูปที่ 3-3 วงจรเศรษฐกิจแบบใช้เงินตราเป็นสื่อกลางในการแลกเปลี่ยนโดยผ่านตลาด

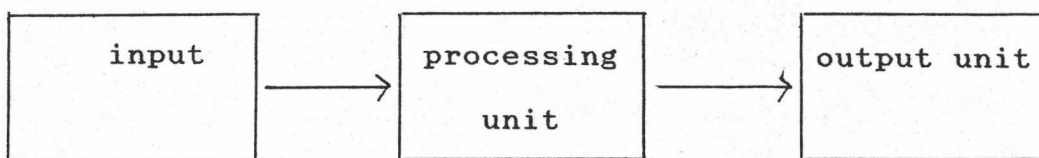
จากรูปที่ 3-3 วงจรทางด้านบน ครัวเรือนหรือเจ้าของปัจจัยการผลิต จะนำเอาปัจจัยการผลิตออกสู่ตลาดปัจจัยการผลิต เมื่อตลาดได้ตกลงที่จะรับซื้อ ปัจจัยการผลิตแล้ว ก็จะจ่ายเงินในรูปของรายได้ เช่น ค่าจ้าง ค่าเช่า ดอกเบี้ย และกำไร ให้แก่ครัวเรือน เมื่อตลาดปัจจัยการผลิตได้รับปัจจัยการผลิตจากครัว เรือนมาแล้ว ก็จะเปิดโอกาสให้ธุรกิจ หรือผู้ผลิตเข้ามาครอบครองและใช้ ทรัพยากรเหล่านั้น โดยที่ธุรกิจจะต้องจ่ายเงินตอบแทนค่าปัจจัยการผลิตที่ได้จาก ตลาด ค่าตอบแทนนั้นเรียกว่า ค่าใช้จ่ายหรือต้นทุน

สำหรับวงจรทางด้านล่าง เมื่อธุรกิจได้ปัจจัยการผลิตมาแล้วก็จะทำ การผลิตสินค้าและบริการส่งออกไปขายในตลาดผลิตผล ตลาดก็จะจ่ายเงินจำนวน หนึ่งแก่ธุรกิจ ซึ่งนับว่าเป็นรายได้ของธุรกิจ แล้วตลาดผลิตผลก็จะนำสินค้าและ บริการเหล่านี้ไปขายให้แก่ครัวเรือน ครัวเรือนก็จะจ่ายเงินทดแทนในรูปของค่า ใช้จ่ายในการซื้อสินค้าและบริการ

จะเห็นว่าตลาดดังกล่าวข้างต้นมีเพียงสองตลาด ยังมีตลาดเพิ่มมาก ขึ้นเท่าไร วงจรเศรษฐกิจจะมีความยุ่งยากสลับซับซ้อนมากยิ่งขึ้น อย่างไรก็ตาม วงจรเศรษฐกิจจะเกี่ยวข้องกับกระบวนการอยู่ 3 อย่าง คือ กระบวนการผลิต การบริโภค และการตลาด ซึ่งจะขอกล่าวโดยละเอียดดังต่อไปนี้

1. กระบวนการผลิต (production process)

กระบวนการผลิตทาง เศรษฐศาสตร์ ประกอบไปด้วยหน่วยหลัก 3 หน่วยคือ หน่วยป้อน (input unit) เป็นหน่วยบริการที่จะป้อนวัตถุดิบและปัจจัย การผลิตต่าง ๆ ให้แก่หน่วยการผลิต (processing unit) ซึ่งเป็นหน่วยที่จะ นำเอาปัจจัยการผลิตมาผสมผสานกันเพื่อผลิตสินค้าและบริการออกมาให้แก่ผลผลิต (output unit) ซึ่งจะนำผลผลิตออกจากหน่วยอีกทีหนึ่ง ความสัมพันธ์นี้แสดงได้ ดังรูปที่ 2-2

รูปที่ 2-2 ความสัมพันธ์ของหน่วยต่าง ๆ ในกระบวนการผลิต

ในบรรดาปัจจัยการผลิตต่าง ๆ ที่ใช้ในการผลิตสินค้าและบริการ สามารถจะจำแนกได้ตามลักษณะการใช้ได้ 2 พวกด้วยกันคือ

1. ปัจจัยผันแปร (variable inputs) คือ ปัจจัยต่าง ๆ ที่มีการใช้เพิ่มขึ้นหรือลดลงตามจำนวนการผลิต ปัจจัยเหล่านี้จะสิ้นเปลืองน้อยลงเมื่อทำการผลิตลดลง หรือถ้าหยุดผลิตก็ไม่จำเป็นต้องใช้ปัจจัยเหล่านี้เลย เช่น แรงงาน วัตถุดิบ เป็นต้น ต้นทุนค่าปัจจัยการผันแปร เรียกว่า ต้นทุนผันแปร (variable cost)

2. ปัจจัยคงที่ (fixed inputs) คือปัจจัยต่าง ๆ ที่จำเป็นต้องใช้คงที่ตลอด ไม่ว่าจะทำการผลิตมากหรือน้อยเพียงใด หรือไม่ทำการผลิตเลย เช่น เครื่องมือ เครื่องจักร แรงงาน ที่ดิน ต้นทุนค่าปัจจัยคงที่ เรียกว่า ต้นทุนคงที่ (fixed cost)

นอกจากปัจจัย 2 ประเภท ดังกล่าวข้างต้น ยังมีปัจจัยที่มีความสำคัญในการผลิตอย่างมากคือ ความรู้ทางวิชาการ (technology) และการประกอบการ ประเทศที่พัฒนาแล้วจะทำการผลิตสินค้าและบริการโดยอาศัยความรู้ความชำนาญทางวิชาการอย่างมาก และมีการประกอบการที่เหมาะสม ทำให้ได้รับผลผลิตในอัตราสูง ผิดกับประเทศด้อยพัฒนา ซึ่งทำการผลิตสินค้าและบริการแต่ได้รับผลผลิตในอัตราต่ำ เพราะมีความรู้ความชำนาญทางวิชาการน้อย และขาดผู้ประกอบการที่มีความสามารถ

การทำงานของมนุษย์ก็เพื่อผลิตสิ่งของและบริการที่จะใช้สนองความต้องการ การผลิตเป็นการแก้ปัญหามูลฐาน แก้ปัญหาที่ทรัพยากรมีจำกัดและหายากให้มีเพียงพอที่จะใช้บริโภคแม้ธรรมชาติจะได้สร้างที่กินให้โดยไม่ต้องผลิตขึ้นเองก็ตาม เพื่อให้เกิดประโยชน์อย่างเต็มที่ มนุษย์จำเป็นต้องปลูกพืช เลี้ยงสัตว์บนที่ดินเพื่อให้ได้อาหารมาเลี้ยงประชากรในโลก การผลิตบนที่ดินนับเป็นวิวัฒนาการเริ่มแรก

ของการผลิต การผลิตเช่นนี้เรียกกันทั่วไปว่า การเกษตร ในระยะเริ่มแรกครอบครัวจัดว่าเป็นหน่วยการผลิตสินค้าที่ผลิตก็คือปัจจัยสี่ ได้แก่ อาหาร เครื่องนุ่งห่มที่อยู่อาศัย และยารักษาโรค ต่อมาเมื่อเศรษฐกิจขยายตัว มนุษย์มีความต้องการสิ่งอำนวยความสะดวกมากขึ้น จึงเกิดการค้นพบและประดิษฐ์สิ่งของใหม่ ๆ ขึ้น ได้มีการตั้งโรงงานขึ้นเป็นแหล่งที่คนงานมาทำงานเพื่อผลิตสิ่งของเครื่องใช้เปลี่ยนผลผลิตที่ทำด้วยมือมาเป็นทำด้วยเครื่องจักร กิจกรรมการผลิตอยู่ในรูปของการอุตสาหกรรม ต่อมาเมื่อเศรษฐกิจขยายตัวต่อไปอีก ก็มีความต้องการกิจการด้านบริการต่าง ๆ ตามมา เช่น การธนาคาร การขนส่ง การไปรษณีย์โทรเลข การประกันภัย เป็นต้น สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้จัดว่าอยู่ในลักษณะการผลิตเพื่อสนองความต้องการของมนุษย์ทั้งสิ้น

ความหมายของการผลิต

จรีนทร์ เทศวานิช (2531: 50-52) ได้ให้ความหมายของการผลิตไว้ดังนี้

การผลิต (production) คือ การสร้างอรรถประโยชน์ของปัจจัยการผลิตชนิดต่าง ๆ ขึ้นมาใหม่ เพื่อก่อให้เกิดเศรษฐกิจและบริการชนิดต่าง ๆ ที่จะนำไปบรรเทาความต้องการของมนุษย์

จากคำจำกัดความข้างต้นจะเห็นได้ว่า การผลิตเป็นการทำให้สิ่งของและบริการมีอำนาจบรรเทาความต้องการของมนุษย์เพิ่มขึ้น เช่น การสีข้าวเปลือกให้เป็นข้าวสาร ข้าวสารย่อมมีมูลค่าและสามารถบรรเทาความต้องการของมนุษย์ได้มากกว่าข้าวเปลือก คำจำกัดความของการผลิตในทางเศรษฐศาสตร์ มีความหมายกว้างกว่าการผลิตตามความเข้าใจของคนทั่วไป เพราะคนทั่วไปเมื่อพูดถึงการผลิตก็มักจะหมายถึงการสร้างหรือทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งขึ้นมาเป็นชิ้นเป็นอัน เช่น การผลิตรถยนต์ การผลิตถ้วยชาม เป็นต้น แต่การผลิตในทางเศรษฐศาสตร์นั้นคลุมไปถึงการบริการด้วย เช่น การแพทย์ หนายความ การบรรเลงดนตรี เป็นต้น

โดยทั่วไปการผลิตหรือการสร้างอรรถประโยชน์ (utility) ทางเศรษฐกิจชิ้นใหม่นั้น อาจเข้าอยู่ในลักษณะใดลักษณะหนึ่ง ดังต่อไปนี้ คือ

1. การสร้างอรรถประโยชน์ในด้านรูปร่าง (form utility) คือการนำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงรูปร่างของปัจจัยการผลิตชนิดต่าง ๆ เพื่อให้เกิดสินค้าตามลักษณะและรูปร่างที่ต้องการ ทั้งนี้ก็เพื่อจะเพิ่มความพอใจให้แก่ผู้ใช้และผู้บริโภคมากที่สุด เช่น การนำเอาแร่เหล็กมาถลุง เป็นเหล็กแผ่นก็คือเป็นการผลิต การนำเอาเหล็กแผ่นมาทำตู้เย็น ก็ถือเป็นการผลิต เป็นต้น

2. การสร้างอรรถประโยชน์ในด้านสถานที่ (place utility) คือการเคลื่อนย้ายสินค้าหรือวัตถุดิบต่าง ๆ จากที่หนึ่งไปยังอีกที่หนึ่ง เพื่อให้เกิดประโยชน์และอำนวยความสะดวกความต้องการมากขึ้น เช่น การขนส่งสินค้าจากผู้ผลิตไปยังร้านค้าส่งหรือจากร้านค้าส่ง ไปสู่ร้านค้าปลีก เหล่านี้ล้วนทำให้สินค้าเหล่านี้มีอำนวยความสะดวกความต้องการของมนุษย์มากขึ้น เพราะเป็นการทำให้สินค้าเคลื่อนไปสู่มือผู้บริโภคมากยิ่งขึ้น

3. การสร้างอรรถประโยชน์ในด้านเวลา (time utility) คือการเปลี่ยนเวลาใช้ประโยชน์สินค้าบางอย่าง หรือการเก็บสินค้าบางอย่างไว้นาน ๆ เพื่อเพิ่มประโยชน์ เช่น การเก็บน้ำปลาหรือเหล้าบางชนิดไว้นาน ๆ แล้วนำออกจำหน่ายทำให้รสดีขึ้น มีราคาสูงขึ้น เป็นต้น

4. การสร้างอรรถประโยชน์ทางด้านกรรมสิทธิ์ (possession utility) การนำหน้าที่เป็นนายหน้าซื้อขายแลกเปลี่ยนรถยนต์ ก็เท่ากับเป็นการโอนเปลี่ยนกรรมสิทธิ์ในรถยนต์จากคนคนหนึ่งไปยังอีกคนหนึ่ง ซึ่งผู้ได้รับโอนรถยนต์มาเป็นกรรมสิทธิ์จะก่อให้เกิดความพอใจ เพราะทำให้ผู้นั้นได้รับความสะดวกสบายจากการใช้รถยนต์ดังกล่าว

5. การให้บริการ (services) เช่น แพทย์รักษาคนไข้ วงดนตรีให้บริการด้านการรื่นเริง ช่างตัดผมให้บริการตัดแต่งผม เป็นต้น

ทั้ง 5 ข้อดังกล่าวแล้วมิใช่ว่าผู้ผลิตทุกคน ๆ จะต้องมียอรรถประโยชน์ครบทั้งหมดจึงจะถือเป็นการผลิตได้ ผู้ผลิตคนหนึ่งอาจจะทำหน้าที่เพียงอย่างหนึ่ง หรือหลายอย่างก็ถือว่าเป็นผู้ผลิต ตามความเป็นจริงผู้ผลิตส่วนมากมักจะทำหน้าที่มากกว่าหนึ่งอย่างขึ้นไป จึงทำให้เกิดความยุ่งยากที่จะแยกแยะหน้าที่เฉพาะเจาะจงลงไปได้สำหรับผู้ผลิตแต่ละคน เช่น โรงเลื่อยทำหน้าที่เป็นผู้สร้างอรรถประโยชน์ทางด้านรูปร่าง คือเอาไม้ซุงมาแปรรูปเป็นไม้แปรรูปขนาดต่าง ๆ

แต่ในขณะที่เดียวกันก็ยังมีท่าหน้าที่สร้างอรรถประโยชน์อื่น ๆ อีก เช่น ให้บริการอบ
ไม้ให้แห้ง คัดเลือกและแยกไม้ การขนส่ง และการเก็บรักษาไม้ เป็นต้น

ปัจจัยการผลิต (factors of production)

ปัจจัยการผลิตแบ่งออกเป็น 4 ประเภท คือ

1. ทรัพยากรธรรมชาติ (natural resources) ได้แก่ที่ดิน รวมถึงสภาพธรรมชาติที่อยู่ใต้ดิน บนดินและเหนือพื้นดิน เช่น แร่ธาตุต่าง ๆ แม่น้ำ ดิน ฟ้า อากาศ ความชื้น ลักษณะภูมิประเทศ เป็นต้น ทรัพยากรเป็นปัจจัยสำคัญยิ่งสำหรับความเจริญก้าวหน้าทางเศรษฐกิจ กำลังผลิตของแต่ละประเทศย่อมแตกต่างกันไปตามความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากร ประเทศที่มีทรัพยากรธรรมชาติอุดมสมบูรณ์มักจะเป็นประเทศที่ได้เปรียบ และมีโอกาสที่จะพัฒนาประเทศให้กลายเป็นประเทศที่มั่งคั่งได้ แต่ทรัพยากรธรรมชาติก็มีลักษณะพิเศษ คือ มีจำนวนจำกัด และเมื่อถูกใช้ไปแล้ว ก็ไม่สามารถสร้างขึ้นมาได้อีกในระยะเวลาอันสั้น ดังนั้นการใช้ทรัพยากรธรรมชาติจึงควรที่จะใช้ให้ประหยัด สิ้นเปลืองน้อย และให้เกิดประโยชน์มากที่สุด

2. แรงงาน (labor) หมายถึงการทำงานทุกชนิดที่ก่อให้เกิดสินค้าและบริการ หรือกล่าวอย่างง่าย ๆ ว่า เป็นการทำงานร่วมกับปัจจัยการผลิตอย่างอื่น เพื่อสร้างเศรษฐกิจและบริการ แรงงานนี้มีความหมายรวมถึงแรงงานในด้านการใช้กำลังกายและกำลังความคิดของมนุษย์ แต่ถ้าเป็นการทำงานที่ไม่ได้สร้างเศรษฐกิจและบริการอันก่อให้เกิดประโยชน์ทางเศรษฐกิจ เช่น การเล่นเกม การลักขโมยผิดกฎหมายไม่ถือว่าเป็นแรงงานทางเศรษฐกิจ

3. ทุน (capital) หมายถึง สินค้าประเภททุน (capital goods) หรือสิ่งที่มีมนุษย์สร้างขึ้นเพื่อใช้ในการผลิต เช่น เครื่องมือ เครื่องจักร โรงงาน ถนน ทางรถไฟ ยานพาหนะต่าง ๆ เป็นต้น อย่างไรก็ตาม ทุนยังมีความหมายแตกต่างกันไปตามวัตถุประสงค์ที่ใช้ ถ้ามองในแง่ นักบัญชีแล้ว ทุนก็หมายถึง เงินทุน (money capital) หรือจำนวนเงินที่ผู้ผลิตมีไว้สำหรับจะได้นำไปซื้อหรือสร้างเศรษฐกิจและทรัพย์สินประเภททุนอีกทีหนึ่ง แต่โดยทั่วไปนักเศรษฐศาสตร์

จะให้ความหมายประการแรกเท่านั้น ทั้งนี้เพราะนักเศรษฐศาสตร์เห็นว่า เงินทุน เป็นเพียงวัตถุดิบในการแลกเปลี่ยนเท่านั้น

4. การประกอบการ (enterprise) หมายถึง การ จัดตั้งองค์การผลิตเพื่อทำการผลิตสินค้าและบริการโดยการนำเอาปัจจัยการผลิตทั้ง สามประการข้างต้นมาประกอบกัน โดยมีจุดมุ่งหมายที่จะทำให้มีประสิทธิภาพในการ ผลิตมากที่สุด ผู้ที่ทำการประกอบการ เรียกว่า ผู้ประกอบการ

ผู้ประกอบการมีหน้าที่เกี่ยวกับการวินิจฉัย (decision making) โดยตรง กล่าวคือ เป็นผู้ให้ความริเริ่มในเรื่องนโยบายต่าง ๆ ตลอดจนเปลี่ยนแปลงหลักนโยบายในส่วนสำคัญ ๆ ในอันที่จะทำให้องค์การผลิตดำเนินไปอย่างมี ประสิทธิภาพ ดังนั้นผู้ประกอบการที่ดีจึงต้องเป็นผู้มีความรู้ความสามารถในการ บริหารงาน รู้จักบริหารงานบุคคล รู้จักการวางแผนการวางแผนนโยบาย การประสาน งาน การวางแผนทางดำเนินงานของธุรกิจ การซื้อวัตถุดิบ การผลิตสินค้าออกสู่ ตลาดและขายสินค้าให้ได้กำไร เป็นต้น

ในทางปฏิบัติแล้วมักจะแยกบุคคลผู้เป็นเจ้าของปัจจัยการผลิตทั้งสิ้น ออกจากกันได้ยากมาก เพราะคนหนึ่ง ๆ อาจจะทำหน้าที่สองหรือสามอย่างปนกัน ไปได้ โดยเฉพาะในการประกอบการขนาดเล็ก เช่น ธุรกิจที่มีเจ้าของคนเดียว ผู้ประกอบการจะทำหน้าที่เป็นเจ้าของแรงงาน เจ้าของทุน และเป็นผู้ประกอบ การไปด้วย แต่ในธุรกิจขนาดใหญ่ จะมีการแบ่งงานและหน้าที่อย่างชัดเจน เจ้า ของปัจจัยทุนและผู้ดำเนินการมักจะแยกจากกัน

ลำดับขั้นในการผลิต

สินค้าและบริการที่ผลิตสามารถเรียงลำดับก่อนหลังในการผลิต ได้ดังนี้

1. การผลิตขั้นปฐม (primary production) ได้แก่ การ ผลิตทางด้านเกษตร การทำป่าไม้และการประมง เป็นการผลิตแบบดั้งเดิม ของมนุษย์ตั้งแต่สมัยโบราณ ประเทศที่ด้อยพัฒนาส่วนใหญ่ยังมีการผลิตในขั้นนี้มาก

2. การผลิตขั้นมัธยม (secondary production) ได้แก่ การผลิตทางด้านหัตถกรรมและอุตสาหกรรม การผลิตขั้นนี้จะนำเอาผลิตผลในขั้นปฐมมาตัดแปลงเพื่อส่งวนหรือผลิตเป็นสินค้าอื่น เช่น โรงงานผลิตล้าโยและเงาะบรรจุกระป๋อง ก็จะทำเอาผลิตผลจากขั้นปฐมคือ ล้าโยและเงาะมาอัดใส่กระป๋องส่งออกไปขาย หรือโรงงานแป้งนำเอาผลิตผลขั้นปฐม คือข้าวมาบดทำเป็นแป้ง เป็นต้น

3. การผลิตขั้นอุดม (tertiary production) ได้แก่ การให้บริการการขนส่ง การค้าส่ง การค้าปลีก การธนาคารและการประกันภัย ซึ่งเป็นงานที่ช่วยให้การผลิตไปถึงมือผู้บริโภคเมื่อผลิตขั้นที่สองเสร็จแล้วและยังเป็นการอำนวยความสะดวกในด้านการค้าและอื่น ๆ อีกด้วย

ประเภทของการผลิต

องค์การสหประชาชาติได้จำแนกประเภทของการผลิต เพื่อให้ประเทศต่าง ๆ นำไปตัดแปลงใช้ในการจัดทำสถิติสำหรับเปรียบเทียบกันระหว่างประเทศ ดังนี้คือ

1. เกษตรกรรม การล่าสัตว์ การป่าไม้และการประมง (agriculture hunting, forestry and fishing)
2. การทำเหมืองแร่และเหมืองหิน (mining and quarrying)
3. อุตสาหกรรม (manufacturing)
4. การไฟฟ้า ก๊าซ และการประปา (electricity, gas and water)
5. การก่อสร้าง (construction)
6. การขายส่ง การขายปลีก กัตตาคารและโรงแรม (wholesale, retail, restaurants and hotel)
7. การขนส่ง การเก็บรักษาและการคมนาคม (transport, storage and communication)
8. ธุรกิจการเงิน การประกันภัย อสังหาริมทรัพย์และธุรกิจ (financing, insurance, real estate and business services)

9. กิจกรรมซึ่งมีอาชระบุประเภทได้ (activities not adequately defined)

2. การบริโภค (Consumption)

ความหมายของการบริโภค การบริโภค หมายถึง การใช้ประโยชน์จากสิ่งของและบริการเพื่อสนองความต้องการของมนุษย์โดยตรง เช่น เมื่อทิวก็รับประทาน การรับประทานอาหารก็เป็นการบริโภค เมื่อผมยาวต้องการไปตัดผม การตัดผมก็เป็นการบริโภค หรือเมื่อปวดท้องแล้วไปหาแพทย์ เพื่อบำบัดความต้องการให้หายปวด การบริการที่แพทย์รักษาโรคปวดท้องก็ถือว่าเป็นการบริโภคเช่นเดียวกัน ดังนั้นการบริโภคในทางเศรษฐศาสตร์จึงมีความหมายกว้างกว่าการบริโภคในความหมายที่ใช้กันทั่ว ๆ ไป ซึ่งหมายถึงการรับประทานเท่านั้น

การบริโภคโดยทั่ว ๆ ไปแบ่งออกเป็น 2 ชนิด คือ การบริโภคที่สิ้นเปลืองหมดไปและทำความพอใจให้แก่ผู้บริโภคในทันที เรียกว่า เป็นการบริโภคแบบ "destruction" เช่น การบริโภคอาหาร การใช้น้ำมันเชื้อเพลิง เป็นต้น อีกชนิดหนึ่งเป็นการบริโภคได้หลายหน แต่ละหนก็ทำความพอใจให้แก่ผู้บริโภคทั้งนั้น การบริโภคแบบนี้เรียกว่า "diminution" เช่น การใช้รถยนต์ การฟังวิทยุ และการดูโทรทัศน์ เป็นต้น (จรินทร์ เทศวานิช 2531: 63-64)

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการบริโภค

1. ระดับรายได้ เมื่อบุคคลมีระดับรายได้สูง การใช้จ่ายในการบริโภคก็จะสูง ถ้าบุคคลมีระดับรายได้ต่ำ การใช้จ่ายในการบริโภคก็จะต่ำ
2. นิสัยของบุคคล ถ้าบุคคลใดมีอุปนิสัยเป็นคนมัธยัสถ์ รู้จักเก็บออม ค่าใช้จ่ายในการบริโภคจะน้อยกว่าบุคคลที่มีอุปนิสัยใช้จ่ายสุรุ่ยสุร่าย
3. สิ่งแวดล้อมทางสังคม บุคคลบางคนมีความจำเป็นต้องรักษาตำแหน่งทางสังคม หรือรักษาระดับความเป็นอยู่ของตนให้ใกล้เคียงกับระดับของเพื่อนบ้าน ทั้ง ๆ ที่รายได้อยู่ในระดับต่ำ บุคคลพวกนี้เป็นผู้ชอบเลียนแบบการบริโภคของคนอื่น ทำให้รายจ่ายในการบริโภคสูง

4. การคาดคะเนรายได้ในอนาคต ถ้าประชาชนคาดว่ารายได้ในอนาคตจะสูงขึ้น ก็จะใช้จ่ายในการอุปโภคเพิ่มขึ้น ในทางตรงกันข้าม ถ้าคาดว่ารายได้ในอนาคตจะลดลง ก็จะลดการใช้จ่ายในการบริโภคลง

5. การให้สินเชื่อในการบริโภค ถ้าการจำหน่ายสินค้าและบริการมีระบบการให้ชำระค่าซื้อสินค้าภายหลัง หรือมีระบบการผ่อนส่งแล้ว ประชาชนจะมีการบริโภคสูงขึ้น

6. ระดับราคาสินค้า ในระยะที่ระดับสินค้าทั่ว ๆ ไปสูง เช่น ในภาวะเศรษฐกิจรุ่งเรือง การใช้จ่ายในการบริโภคจะอยู่ในระดับสูง เนื่องจากสินค้าและบริการมีราคาสูงขึ้น ค่าใช้จ่ายในการบริโภคจะสูงแม้ว่าจะบริโภคสินค้าเป็นจำนวนเท่าเดิม

นอกจากปัจจัยต่าง ๆ ดังกล่าวแล้วยังมีปัจจัยอื่น ๆ ที่มีอิทธิพลต่อการบริโภคหลายประการ เช่น การแจกแจงอายุของประชากร จำนวนของสินค้าถาวรที่ประชาชนมีอยู่ในครอบครอง ลักษณะของการเก็บภาษี การประกันค่าจ้าง และประกันสังคม เป็นต้น

ความสำคัญของผู้บริโภคในระบบเศรษฐกิจ

เนื่องจากผู้บริโภคเป็นเจ้าของเงิน และมีสิทธิที่จะเลือกซื้อสินค้าและบริการตามความพอใจของตน ดังนั้นผู้ผลิตทั้งหลายจึงควรต้องผลิตสินค้าและบริการที่ตรงตามความต้องการของผู้บริโภคออกมาตอบสนองตลาดเสมอ ทั้งนี้ก็เพื่อที่จะให้ได้รับการสนับสนุนจากผู้บริโภคทั้งหลาย ที่จะช่วยให้สามารถดำเนินธุรกิจต่อไปด้วยดี ผู้บริโภคในความหมายดังกล่าวจึงเท่ากับเป็นผู้ตัดสินใจและกำหนดชะตากรรมของธุรกิจตลอดเวลา โดยจะเลือกสนับสนุนหรือซื้อเฉพาะสินค้าตรงที่ตนชอบเท่านั้น เศรษฐกิจแบบที่ธุรกิจมีการแข่งขันและผู้บริโภคมีสิทธิเลือกซื้อจากใครก็ได้เช่นนี้ เรามักจะเรียกว่าเป็นเศรษฐกิจแบบที่ "ผู้บริโภคเป็นผู้กำกับ" (consumer directed) หรือนั่นก็คือ ในการที่ผู้บริโภคตัดสินใจเลือกซื้อจะเท่ากับเป็นผู้กำกับให้ธุรกิจเฉพาะที่ผลิตแต่สิ่งที่ดีและมีประโยชน์ต่อสังคมให้สามารถอยู่รอดได้หรือดำเนินการต่อไปได้เฉพาะในแนวทางที่สังคมต้องการเท่านั้น

อย่างไรก็ตาม บ่อยครั้งที่เด็ยที่ผู้ผลิตจำนวนมาก (ไม่ว่าจะ
ดำเนินการโดยรัฐหรือเอกชน มักจะไม่ค่อยคำนึงถึงผลประโยชน์และความต้อง
การของผู้บริโภค โดยไม่เคยคิดถึงทั้งในแง่ของคุณภาพ ความประหยัด และคุณค่า
ที่แท้จริงที่ผู้บริโภคจะได้รับ ตรงข้าม กลับผลิตสิ่งที่มีคุณภาพเลว ๆ เท่าที่ผลิตได้
ในกรณีของรัฐบาลเป็นเจ้าของ และในกรณีของธุรกิจเอกชนก็มักจะกลับกลายเป็น
ผู้ริเริ่มและส่งเสริมให้ผู้บริโภคเกิดความต้องการในสิ่งที่ไม่จำเป็นจริง ๆ หรือ
เป็นสิ่งฟุ่มเฟือยให้มีการบริโภคเพิ่มด้วยราคาแพง เช่น นาฬิกาฝังเพชร รถแข่ง
เสื้อผ้าแพง ๆ หรืออะไรอื่นอีกมากมายสุดที่จะกล่าวได้ ลักษณะของระบบเศรษฐกิจ
ที่ผู้ผลิตเป็นผู้กำกับหรือชักจูงให้เกิดบรรยากาศทางเศรษฐกิจเช่นว่านี้เราอาจเรียก
ได้ว่าเป็นเศรษฐกิจแบบ "การบริโภคกำกับ" (consumption directed)
หรือนั่นก็คือจากการเข้าใจถึงจุดอ่อนของผู้บริโภค ผู้ผลิตได้พยายามใช้กลวิธีกำกับ
หรือชักจูงให้ผู้บริโภคเกิดความต้องการ (ทั้ง ๆ ที่ผู้บริโภคมิได้มีความต้องการ
มาก่อนเลย) โดยเฉพาะทางอารมณ์ให้เปลี่ยนมาบริโภคของใหม่ ๆ ที่แพงเกิน
ความจำเป็น และที่มากเกินความต้องการหรือที่ได้ประโยชน์คุ้มค่า ธุรกิจประเภท
หลังเหล่านี้แทนที่จะ เป็นการแข่งขันกันผลิตสินค้าที่เป็นประโยชน์ยิ่งขึ้นต่อผู้บริโภค
ที่จะมีโอกาสเลือกซื้อของดีมาเพิ่มคุณค่าและยกระดับมาตรฐานความเป็นอยู่ กลับ
กลายเป็นผู้ผลิตที่หาหนทางแข่งขันกันดึงเงินจากผู้บริโภคให้มากที่สุด โดยที่มิได้
เพิ่มคุณค่าชีวิตให้แก่ผู้บริโภคเลย (ธงชัย สันติวงศ์ 2529: 6)

ด้วยเหตุดังกล่าว จึงเป็นสิ่งจำเป็นและสำคัญที่ผู้บริโภคควรจะได้
เข้าใจถึงอำนาจในการตัดสินใจซื้อของตนและรู้จักวิธีการใช้เงินให้เกิดประโยชน์
เป็นผลดีแก่ตนเองและแก่ประเทศชาติให้มากที่สุด ถ้าหากผู้บริโภคได้เข้าใจถึงสิ่ง
ดังกล่าวมากพอและปฏิบัติตนในการซื้อที่ฉลาดขึ้นแล้ว ก็ย่อมเป็นที่แน่ใจได้ว่าความ
เป็นอยู่และความพึงพอใจจะมีมากขึ้นได้ (ธงชัย สันติวงศ์ 2529: 6-7)

นโยบายการคุ้มครองผู้บริโภค

ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 ประกาศใช้เมื่อ
วันที่ 30 เมษายน พ.ศ. 2522 ในมาตรา 4 ผู้บริโภคมีสิทธิได้รับความคุ้มครอง
ดังต่อไปนี้ (สำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค: 2522)

1. สิทธิที่จะได้รับข่าวสาร รวมทั้งคำพรรณนาคุณภาพที่ถูกต้อง และเพียงพอเกี่ยวกับสินค้าหรือบริการ
2. สิทธิที่จะมีอิสระในการเลือกหาสินค้าหรือบริการ
3. สิทธิที่จะได้รับความปลอดภัยจากการใช้สินค้าหรือบริการ
4. สิทธิที่จะได้รับการพิจารณาและชดเชยความเสียหาย

ข้อควรปฏิบัติสำหรับผู้บริโภค

1. ในการเลือกซื้อสินค้า ควรพิจารณาดูฉลากให้ถี่ถ้วน ว่ามีผู้รับผิดชอบหรือไม่ ทั้งเลขทะเบียนหรือเครื่องหมายอื่น ๆ
2. สำหรับสินค้าที่เสื่อมคุณภาพได้ง่ายหรือมีอายุการใช้งาน ต้องตรวจดู วัน เดือน ปี ที่หมดอายุ ก่อนซื้อไปใช้ เช่น แบตเตอรี่แห้ง (ถ่านไฟฉาย) ฟิล์มถ่ายรูป ยารักษาโรค นม เป็นต้น
3. ควรเลือกซื้อสินค้าที่มีเครื่องหมายมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม ซึ่งแสดงว่าสินค้านั้นมีคุณภาพได้มาตรฐาน
4. อ่านฉลากให้เข้าใจก่อนใช้สินค้า และปฏิบัติตามวิธีใช้โดยเคร่งครัด
5. หากพบสินค้าที่ควบคุมฉลากของผู้ประกอบธุรกิจรายใดไม่มีฉลากหรือมีฉลากแต่ฉลากหรือการแสดงฉลากนั้นไม่ถูกต้องตามประกาศคณะกรรมการว่าด้วยฉลาก โปรดแจ้งไปยัง สำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค บ้านมนังคศิลา ถนนหลานหลวง กรุงเทพฯ 10300

3. การตลาด

ความหมายของตลาดและการตลาด

ตามความเข้าใจของบุคคลทั่วไป ตลาดหมายถึง สถานที่แห่งใดแห่งหนึ่งที่มีพ่อค้าเอาของไปขายแล้วมีคนมาซื้อ เช่น ตลาดบางเขน ตลาดนัดสนามหลวง เป็นต้น แต่ในทางเศรษฐศาสตร์ คำว่า "ตลาด" มีความหมายมากกว่านั้น กล่าวคือ ตลาดเป็นขอบเขตการขายของสินค้าชนิดใดชนิดหนึ่งที่ผู้ซื้อและผู้ขายสามารถติดต่อและทำความตกลงในการซื้อขายแลกเปลี่ยนกันได้ ซึ่งเป็นความ

หมายถึงเกี่ยวกับภาวะทางการค้ามากกว่าสถานที่ที่ซื้อขายกันดังจะเห็นได้ว่า ในปัจจุบันนี้การซื้อขายสามารถที่จะกระทำได้โดยไม่ต้องอาศัยสถานที่ เช่น การซื้อขายหุ้น ก็อาจจะซื้อขายตกลงกันโดยทางโทรเลข โทรศัพท์ก็ได้ บางทีผู้ซื้อและผู้ขายไม่เคยพบปะกันเลยก็อาจทำการซื้อขายกันได้โดยไม่ต้องมีสถานที่ ตลาดทางเศรษฐศาสตร์จะมุ่งเน้นในเรื่องภาวะการค้าอย่างมาก ดังเช่น นักธุรกิจพูดว่า "สินค้าน้ำตาลไม่มีตลาด" ก็หมายถึงน้ำตาลผลิตออกมาแล้วไม่มีคนซื้อหรือที่บางคนพูดว่า "ราคาข้าวในตลาดโลกกำลังตกต่ำ" เช่นนี้ ถ้าจะถามว่าตลาดโลกอยู่ที่ไหนก็คงไม่มีใครตอบได้ เพราะตลาดโลกมิได้ตั้งอยู่ในที่หนึ่งที่ใดโดยเฉพาะ แต่การกล่าวเช่นนั้นเพื่อต้องการชี้ให้เห็นถึงภาวะการค้าข้าวของโลกว่า ราคาข้าวโดยทั่วไปกำลังลดลง เพราะระยะนั้นปริมาณข้าวที่ผลิตได้ทั่วโลกมีมากเกินไป ความหมายของตลาดในทางเศรษฐศาสตร์จึงกว้างมากและพอสรุปได้ดังนี้ (จรินทร์ เทศวานิช 2531: 37-37)

ตลาด หมายถึงสถานที่ที่ผู้ซื้อและผู้ขายมีทางติดต่อกันได้โดยสะดวกจนสามารถทำการแลกเปลี่ยนซื้อขายสินค้ากันได้ จากคำจำกัดความดังกล่าวตลาดจึงมีความหมาย 2 นัย คือ นัยแรก หมายถึงสถานที่ที่ผู้ซื้อผู้ขายมาติดต่อกันทำการซื้อขายกัน เช่น ตลาดท่าเตียน ตลาดบางละมุง ตลาดหัวรอ เป็นต้น ส่วนอีกนัยหนึ่งหมายถึงการติดต่อระหว่างผู้ซื้อกับผู้ขาย เช่น ติดต่อทางโทรเลข โทรศัพท์ จดหมาย ในกรณี "ตลาด" นั้น ตลาดก็มีขอบเขตกว้างขวาง เช่น ตลาดกรุงเทพฯ ตลาดลอนดอน และตลาดโลก เป็นต้น

คำว่า "การตลาด" มักจะมีผู้ใช้ปนเปเป็นคำเดียวกับคำว่า "ตลาด" อยู่เสมอ ซึ่งตามความเป็นจริงแล้ว การตลาดมีความหมายกว้างกว่ามากเพราะการตลาดจะรวมกิจกรรมทุกชนิดในการนำเอาสินค้าจากแหล่งผลิตไปถึงมือผู้บริโภค เช่น คนเลี้ยงไก่เอาไข่ไก่ไปขายในตลาด แม่บ้านไปจ่ายตลาดซื้ออาหารมาบริโภค พ่อค้ามารับซื้อข้าวจากชาวนาถึงบ้าน และขนส่งไปยังโรงสีเพื่อนำไปสีเป็นข้าวสาร แล้วส่งไปขายอีกทอดหนึ่ง กิจกรรมดังกล่าวล้วนแต่เป็นเรื่องของการตลาดทั้งสิ้น ดังนั้นเราอาจให้คำจำกัดความของการตลาดได้ดังนี้คือ

การตลาด หมายถึง การประกอบกิจกรรมต่าง ๆ ที่จะนำเอาสินค้าและบริการจากแหล่งผลิตไปถึงมือผู้บริโภคในเวลา สถานที่ รูปลักษณะ และในจำนวนที่ต้องการ

กิจกรรมทางการตลาดในปัจจุบันยึดเอาผู้บริโภคเป็นหลักที่สำคัญ โดยถือว่าผู้บริโภคเป็นต้นกำเนิดของความต้องการสินค้า เป็นผู้กำหนดรูปร่าง ขนาด จำนวนและเป็นผู้นำเอาเงินรายได้ไปซื้อสินค้าเพื่อสนองความต้องการ ยิ่งความต้องการมากขึ้นเท่าไร ขนาดของตลาดจะกว้างขวางและเพิ่มขึ้นอย่างไม่มีการสิ้นสุด ผู้ผลิตเมื่อทราบถึงความต้องการเพื่อให้ผู้บริโภคได้รับความพอใจสูงสุด และเนื่องจากผู้บริโภคมีจำนวนมากและมีความต้องการแตกต่างกัน ดังนั้นการตลาดจึงต้องพยายามหาทางที่จะสนองความต้องการของผู้บริโภคในด้านต่าง ๆ ดังนี้คือ

1. เพื่อให้ผู้บริโภคมีสินค้าไว้กิน ไว้ใช้ตลอดเวลา สินค้าบางชนิดผลิตได้เฉพาะฤดูกาล แต่ผู้บริโภคต้องการใช้ตลอดทั้งปี เช่น ข้าว ผลไม้บางชนิด เป็นต้น ผู้ผลิตจึงจำเป็นต้องเก็บรักษาไว้เพื่อสนองความต้องการของผู้บริโภคตลอดปี สินค้าบางชนิดผู้บริโภคมีความต้องการที่จะกินจะใช้อย่างจำกัดในระยะเวลาหนึ่ง แต่มีความต้องการสินค้าดังกล่าวอีกในระยะเวลาข้างหน้า เช่น เนื้อหมู เนื้อวัว ผู้บริโภคจะซื้อไว้กินในระยะเวลาหนึ่งที่พอจะเก็บรักษาไว้ได้ เมื่อหมดแล้วก็จะไปซื้อหามาอีก ผู้ผลิตจึงต้องผลิตตามความต้องการของผู้บริโภค นอกจากนั้นสินค้าบางชนิด เมื่อเก็บไว้ในระยะเวลาหนึ่ง เช่น สุรา จะทำให้รสดีขึ้น และมีราคาสูงขึ้น ตลาดจึงทำหน้าที่เก็บรักษาสินค้าไว้เพื่อสนองความต้องการของผู้บริโภคตลอดเวลา

2. เพื่อนำสินค้าไปขายถึงถิ่นที่อยู่อาศัยของผู้บริโภค แหล่งผลิตสินค้าชนิดต่าง ๆ จะอยู่กระจัดกระจายกันออกไปทั้งภายในและภายนอกประเทศ เช่น เงามีแหล่งผลิตใหญ่อยู่ในจังหวัดระยอง จันทบุรีและสุราษฎร์ธานี ลำไยมีแหล่งผลิตมากในจังหวัดทางภาคเหนือ การเคลื่อนย้ายจากแหล่งผลิตไปถึงมือผู้บริโภค โดยผู้บริโภคมีความพอใจมากขึ้น ตลาดจึงต้องทำหน้าที่ในการรวบรวมสินค้าและทำการขนส่งสินค้าเหล่านั้นไปขายในท้องถิ่นที่มีผู้บริโภคต้องการ การขนส่งจึงจัดเป็นหน้าที่หลักที่สำคัญประการหนึ่งของการตลาด

3. เพื่อให้ผู้บริโภคเลือกซื้อสินค้าได้ตามลักษณะที่ต้องการ ผู้บริโภคแต่ละคนมีความต้องการสินค้าในรูปลักษณะ ขนาด สีสีนที่แตกต่างกัน ผู้ผลิตจะต้องพยายามแปรรูปปัจจัยการผลิตชนิดต่าง ๆ เพื่อก่อให้เกิดสินค้าตามลักษณะรูปร่างที่ต้องการ ทั้งนี้ก็เพื่อที่จะเพิ่มความพอใจให้กับผู้ใช้และผู้บริโภคมากที่สุด เช่น ผู้ผลิตเสื้อผ้าสำเร็จรูป ก็จะผลิตเสื้อผ้าออกมาขายหลายรูปแบบ หลายขนาด โดยมีสีสีนแตกต่างกัน เพื่อให้ผู้บริโภคได้เลือกซื้อตามความพอใจ

ความสำคัญของตลาดและการตลาด

ให้ท่านลองคิดว่าถ้าไม่มีตลาดแล้วจะเกิดปัญหาอะไรขึ้นบ้าง ท่านคงจะคิดปัญหาได้หลายประการด้วยกัน นับตั้งแต่ผู้บริโภคจะมีความลำบากในการที่จะต้องเที่ยวเดินหาสิ่งของที่ท่านต้องการจะซื้อ เช่น ถ้าเราประสงค์จะซื้อเสื้อ ก็ต้องเดินทางไปหาผู้ผลิตเสื้อ เมื่อพบกับผู้ผลิตเสื้อแล้วก็อาจจะซื้อเสื้อไม่ได้เพราะขนาดไม่พอดี หรือมีสีที่ท่านไม่ถูกใจ เลยต้องเดินทางไปซื้อที่อื่น ๆ ต่อไปอีก ยิ่งถ้าอยากจะได้สิ่งของหลายสิ่งหลายอย่างก็จะต้องเดินทางเพื่อเสาะแสวงหาเรื่อยไปไม่มีที่สิ้นสุด ในขณะที่เดียวกันตัวของผู้ผลิตก็มีความยุ่งยากเพราะไม่ทราบว่าผู้ซื้อต้องการที่จะซื้อสินค้าอะไร มีรูปลักษณะอย่างไร ต้องการเมื่อไร การผลิตสินค้าไว้จำนวนมากแต่ไม่ตรงกับความต้องการของผู้ซื้อ สินค้าก็จะเหลือขาย ผู้ผลิตประสบปัญหาการขาดทุนและสิ้นเปลืองทรัพยากร ดังนั้นควรที่จะมีตลาดเป็นสื่อกลางเชื่อมโยงระหว่างผู้ผลิตกับผู้บริโภค ตลาดจึงมีความสำคัญ ซึ่งพอสรุปได้ดังนี้

1. ช่วยทำให้ผู้ผลิตทำการผลิตสินค้าได้ตรงกับความต้องการของผู้บริโภค การที่ผลิตสินค้าชนิดใด จำนวนเท่าใดนั้นผู้ผลิตจะต้องคำนึงถึงผู้บริโภคเป็นสำคัญ แต่ถ้าผลิตโดยไม่คำนึงถึงความต้องการของผู้บริโภคเป็นหลักแล้วสินค้าที่ผลิตออกมาบางชนิดก็อาจจะเหลือขาย แต่บางชนิดก็ไม่พอขาย ผู้ผลิตก็จะประสบปัญหาขาดทุนได้ เช่น ผู้ผลิตเสื้อผ้าสำเร็จรูปออกขาย ถ้าแบบเสื้อไม่ตรงกับรสนิยมของผู้บริโภคเสื้อที่ผลิตออกมาขายก็จะขายไม่หมดเป็นต้น ตลาดจะทำหน้าที่เป็นตัวกลางที่จะนำเอาข้อมูลความต้องการของผู้บริโภคมาให้กับผู้ผลิต ผู้ผลิตจะได้ผลิตสินค้าให้ตรงกับความต้องการทั้งในด้านรูปแบบของเสื้อผ้า เวลา และสถานที่ที่มีผู้

ต้องการ ซึ่งจะช่วยลดความสิ้นเปลืองในการใช้ทรัพยากรและปัจจัยการผลิตที่ผลิตสินค้าออกมาเกินความต้องการลงได้

2. ช่วยให้ผู้บริโภคมีการกินที่อยู่ดีขึ้น เมื่อมีตลาดทำให้ผู้บริโภคสามารถที่จะเลือกซื้อสินค้าและบริการมาบำบัดความต้องการได้ตามใจชอบ ตลาดนอกจากจะทำหน้าที่เป็นตัวกลางระหว่างผู้ผลิตกับผู้บริโภคภายในประเทศแล้วยังทำหน้าที่ติดต่อขายสินค้ากันระหว่างประเทศด้วย ทำให้ผู้บริโภคได้ใช้สินค้าที่ผลิตเองไม่ได้ในประเทศ สินค้าจากต่างประเทศบางชนิดนำมาใช้เพื่อการผลิต ทำให้ผลิตสินค้าได้เพิ่มขึ้น เช่น รถแทรกเตอร์ ปู่ ย่าฆ่าแมลง เป็นต้น และสินค้าบางชนิดนำมาใช้เพื่อให้เกิดความสะดวกสบายในการดำรงชีวิต เช่น โทรทัศน์ ตู้เย็น เครื่องซักผ้า เป็นต้น สินค้าต่างๆ ข้างต้นมีส่วนช่วยทำให้ผู้บริโภคมีการกินที่อยู่ดีขึ้น

3. ช่วยที่เศรษฐกิจของประเทศขยายตัวสูงขึ้น ตลาดนอกจากจะมีประโยชน์ต่อผู้ผลิตและผู้บริโภคแล้ว ยังก่อให้เกิดประโยชน์แก่เศรษฐกิจโดยส่วนรวมอีกด้วย เพราะเมื่อตลาดขยายตัว ความต้องการแรงงานทางด้านต่าง ๆ ก็เพิ่มขึ้น เช่น แรงงานทางด้านขนส่ง การขาย การเก็บรักษาสินค้า เป็นต้น ซึ่งเท่ากับเป็นการสร้างงานให้กับคนในประเทศเพิ่มขึ้น เมื่อมีงานทำก็จะทำให้รายได้สูงขึ้น เศรษฐกิจของประเทศจะขยายตัวสูงขึ้นไปด้วย

แผนพัฒนาการศึกษากับการพึ่งตนเอง

ดร.เจือจันทร์ จงสถิตอยู่ (ใน โอวาท สุธนารักษ์, บรรณาธิการ 2529: 136-142) ได้กล่าวในบทความเรื่อง "แผนพัฒนาการศึกษา กับการพึ่งตนเอง" ว่า การพึ่งตนเอง หมายถึงความสามารถที่จะยืนหรือพึ่งตนเองได้ด้วยความสามารถของตนเอง มีหลายระดับตั้งแต่ระดับบุคคล ระดับสถานศึกษา ระดับชุมชนหรือท้องถิ่น และระดับประเทศ ในที่นี้จะกล่าวถึงการจัดการศึกษากับการพึ่งตนเอง โดยวิเคราะห์สาระสำคัญของนโยบายการศึกษาในแผนการศึกษาแห่งชาติ และแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ โดยจะเน้นหนักเฉพาะในแผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2520 และแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 4 เป็นต้นมาจนถึงปัจจุบัน โดยจะพยายามแยกแยะการพึ่งตนเองในระดับต่าง ๆ ด้วย

ประเด็นเกี่ยวกับการพึ่งตนเองของบุคคลนั้น การวางพื้นฐานเพื่อปฏิรูประบบการศึกษาเมื่อปี พ.ศ. 2517 ซึ่งมีความคิดที่จะให้การศึกษาเป็นการศึกษาเพื่อชีวิตและสังคม จึงได้กำหนดจุดมุ่งหมายเกี่ยวกับการพึ่งตนเองของระบบบุคคลตอนหนึ่งไว้ว่า

การที่บุคคลจะดำรงชีพในสังคมโดยไม่เป็นภาระแก่ผู้อื่นแล้ว ยังอาจบำเพ็ญประโยชน์แก่สังคมโดยส่วนรวมได้ด้วยนั้น อย่างน้อยต้องมีความสามารถในการประกอบกิจการงานอันก่อให้เกิดผลิตผลเป็นปัจจัยสำหรับการดำรงชีพในสังคม จึงต้องมีกระบวนการเสริมสร้างความสามารถในการประกอบอาชีพให้เกิดขึ้นในสมาชิก โดยอาศัยทั้งรากฐานความรู้ และประสบการณ์ที่มนุษย์ได้สะสมกันมา กับที่ได้สร้างสรรค์พัฒนาขึ้นมาใหม่ ตามความต้องการของสังคมปัจจุบัน...

และได้ชี้ว่า "การศึกษาที่พึงประสงค์จะต้องเป็นการศึกษาที่เสริมสร้างความรู้ ความคิด ทักษะ และทัศนคติให้คนไทยได้รู้จักตนเอง รู้จักชีวิต เข้าใจสังคมและสิ่งแวดล้อมอันตนมีส่วนร่วมอยู่ แล้วนำความรู้ความเข้าใจมาใช้แก้ปัญหา และเสริมสร้างชีวิตและสังคมให้ดีขึ้นโดยกลมกลืนกับธรรมชาติ"

จากข้อความดังกล่าว จะเห็นว่าในการปฏิรูประบบการศึกษาได้พยายามเน้นการพัฒนาตนเอง เพื่อให้ดำรงตนได้ในสังคม มีความรู้ความสามารถประกอบอาชีพได้ และนอกจากนี้แล้วได้นำความรู้ความสามารถไปช่วยพัฒนาสังคมอีกด้วย

เมื่อมาพิจารณาแผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2520 ซึ่งร่างโดยได้รับอิทธิพลจากการปฏิรูประบบการศึกษา ได้ระบุถึงจุดมุ่งหมายของการศึกษาไว้บางประการดังนี้

"ให้มีความรับผิดชอบต่อชาติ ท้องถิ่น ต่อครอบครัว และต่อตนเอง"

"ให้มีบุคลิกภาพที่ดี มีสุขภาพและอนามัยสมบูรณ์ทั้งทางร่างกายและจิตใจ"

"ให้มีความขยันหมั่นเพียร มีความสามารถในการประกอบอาชีพและจับจ่ายใช้สอยอย่างประหยัด ตลอดจนร่วมมือกันประกอบกิจการและธุรกิจต่าง ๆ โดยชอบด้วยกฎหมาย"

"ทำให้มีความสามารถในการติดต่อทำความเข้าใจและร่วมมือซึ่งกันและกัน รู้จักการแสวงหาความจริง มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ รู้จักแก้ปัญหาและข้อขัดแย้งด้วยสติ ปัญญา และโดยสันติวิธี"

นอกจากนี้ ในหมวดที่ว่าด้วยระบบการศึกษาได้กล่าวถึง การจัดการศึกษาไว้ว่า

ให้การจัดการศึกษาระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา และอุดมศึกษาได้จัดเนื้อหาสาระและกระบวนการเรียนรู้ที่มีประโยชน์ครบถ้วนในทุกระดับ เพื่อให้ผู้สำเร็จการศึกษาแต่ละระดับสามารถดำรงชีพได้ด้วยคามั่นใจในความรู้ความสามารถของตน" และ "การจัดการศึกษาในทุกระดับจะต้องมุ่งให้ผู้เรียนคิดเป็น ทำเป็นรู้จักแก้ปัญหาเป็น รักการทำงานและสนใจที่จะมีส่วนร่วมในภารกิจของส่วนรวม...

ความมุ่งหมายของการศึกษาและแนวทางการจัดการศึกษาตามที่อ้างถึงดังกล่าวข้างต้น เป็นการยืนยันที่จะให้การศึกษาเป็นเครื่องมือสำคัญที่จะพัฒนาบุคคลให้มีความรับผิดชอบต่อตนเอง มีความสามารถในการประกอบกิจการงานเพื่อเลี้ยงตนเองได้ มีสุขภาพพลานามัยดี และเช่นเดียวกันหวังที่จะให้บุคคลซึ่งเป็นสมาชิกของสังคมได้ช่วยพัฒนาสังคมต่อไป

สำหรับแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 4 พ.ศ. 2520-2524 ในปีแรกของแผนนี้ เป็นปีเดียวกับการประกาศใช้แผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2520 และก็เช่นเดียวกันเป็นแผนพัฒนาที่ได้วางไว้ให้สอดคล้องกับแนวทางการปฏิรูประบบการศึกษาและแผนการศึกษาแห่งชาติ นโยบายในการพัฒนาการศึกษาส่วนรวมที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาบุคคลมีอยู่ว่า

"...พร้อมทั้งจัดให้เนื้อหาสาระและกระบวนการเรียนรู้มีความผสมผสานกันระหว่างความงอกงามทางคุณธรรม จริยธรรม และปัญญา กับความเจริญทางวัตถุ" และ เมื่อพิจารณารายละเอียดลงไปถึงนโยบายของการจัดการศึกษาแต่ละระดับ ทุกระดับจะพูดถึงการพัฒนาคุณภาพของการศึกษาไว้ โดยเฉพาะระดับมัธยมศึกษากับการอาชีวศึกษาที่ได้ระบุไว้ค่อนข้างชัดเจนไว้ดังนี้

ระดับมัธยมศึกษา ระบุว่า...การปรับปรุงเนื้อหาสาระและกระบวนการเรียนรู้ให้ตอบสนองความต้องการของบุคคล ทั้งสิ้น นโยบายโครงการ และ เอกลักษณ์ในการจัดการศึกษาของชาติเพื่อการพัฒนาประเทศและเอื้ออำนวยให้ผู้เรียนค้นพบความสามารถของตนเอง และให้คิดเป็น ทำเป็น

สำหรับ "การอาชีวศึกษา ระบุว่า...ให้วิทยาลัยอาชีวศึกษาปรับปรุงหลักสูตรและแบบเรียนให้เห็นหน้างานวิชาชีพอย่างแท้จริง เพื่อให้ผู้สำเร็จการศึกษามีความสามารถออกไปประกอบอาชีพที่เรียนได้"

ส่วนการอุดมศึกษา นอกจากจะระบุถึง "ปรับปรุงหลักสูตร เนื้อหาสาระและกระบวนการเรียนรู้ให้มีภาคทฤษฎี และการปฏิบัติควบคู่กันไป" และได้กล่าวในตอนท้ายว่า "เพื่อมุ่งผลิตผู้สำเร็จการศึกษาที่สามารถทำงานรับใช้สังคมให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น" จึงแสดงถึงจุดหมายที่จะพัฒนาให้ผู้เรียนมีความรู้ความสามารถ พร้อมทั้งสามารถออกไปรับใช้สังคมได้

แผนพัฒนาการศึกษาฉบับถัดมาคือแผนพัฒนาการศึกษาฉบับที่ 5 ส่วนใหญ่สืบทอดนโยบายมาจากแผนพัฒนาการศึกษาฉบับที่ 4 แต่เน้นนโยบายการพัฒนาการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณภาพบุคคลได้ระบุไว้ชัดเจนและ เน้นหนักยิ่งขึ้นโดยมีนโยบายว่า "ส่งเสริมการพัฒนาหลักสูตรนวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษาโดยมุ่งเน้นการคิดเป็น ทำเป็น ดำรงตนเป็น และแก้ปัญหาเป็น ตามแผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2520 ให้แล้วเสร็จ"

สำหรับนโยบายการพัฒนาการศึกษาแต่ละระดับนั้น ในระดับประถมศึกษา กล่าวถึงการปรับปรุงเนื้อหาสาระและกระบวนการเรียนรู้ให้จบในตัวเองให้ผู้เรียนคิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหา ชยันอดทน ซื่อสัตย์ มีความรับผิดชอบในการกิจของส่วนรวม ระดับมัธยมศึกษา กล่าวถึง การจัดการกระบวนการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมสุขภาพอนามัยทั้งทางกายและทางจิตให้แก่ นักเรียน ปลุกฝังความเป็นพลเมืองดี รู้จักสิทธิและหน้าที่ของตนเองและของผู้อื่นและความสำนึกในหน้าที่และความรับผิดชอบต่อสังคม ระดับอาชีวศึกษาให้ปรับปรุงหลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอนวิชาชีพให้เบ็ดเสร็จในตัวเอง โดยมุ่งให้เป็นการศึกษาที่เหมาะสมกับอาชีพอิสระ และสนองความต้องการของตลาดแรงงานได้อย่างแท้จริง ระดับอุดมศึกษา

ได้กล่าวคล้ายคลึงกับแผนพัฒนาการศึกษาฉบับที่ 4 ว่าให้ปรับปรุงหลักสูตร เนื้อหาสาระและกระบวนการเรียนการสอน เพื่อให้มีความสมดุลระหว่างภาคทฤษฎีและประสบการณ์ภาคปฏิบัติ ส่วนการศึกษานอกโรงเรียนให้เน้นในเรื่องการสอนให้คนคิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น

จากข้อความดังกล่าวทั้งหมด จะเห็นว่าแม้จุดมุ่งหมายและนโยบายการศึกษาในแผนการศึกษาแห่งชาติ และแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติมิได้เขียนโดยตรงว่า การศึกษาควรพัฒนาให้ผู้สำเร็จการศึกษาพึ่งตนเอง แต่จุดมุ่งหมายและนโยบายที่จะพัฒนาคุณภาพคนให้เหมือนมนุษย์สมบูรณ์ทั้งร่างกายและจิตใจ มีคุณธรรม จริยธรรม มีสติปัญญาความรู้ และทักษะที่จะออกไปประกอบอาชีพได้ ก็เท่ากับเป็นความต้องการให้บุคคลที่สำเร็จการศึกษามีความสามารถพึ่งตนเองได้

กระบวนการจัดการศึกษาเพื่อการพึ่งตนเอง

จากแนวคิดเรื่องแผนพัฒนาการศึกษากับการพึ่งตนเองของ ดร.เจือจันทร์ จงสถิตอยู่ ดังกล่าวข้างต้น สุนทร สุนันท์ชัย (ใน โอวาท สุธนารักษ์, บรรณาธิการ 2530: 91-100) ก็ได้เสนอแนวปฏิบัติในการจัดการศึกษาเพื่อการพึ่งตนเองดังนี้

1. การสร้างความตระหนัก จิตสำนึกและทัศนคติในการพึ่งตนเอง
งานลำดับแรกของคุณครูที่จะสอนให้นักเรียนพึ่งตนเอง ก็คือ การสร้างความตระหนัก จิตสำนึก และทัศนคติในการพึ่งตนเอง
ประเทศที่เคยตกเป็นอาณานิคมของชาติอื่นมาก่อน ประชาชนส่วนใหญ่มองมีทัศนคติเป็นแบบคนเมืองขึ้น (Colonial attitude) กล่าวคือสูญเสียความเชื่อมั่นในตนเอง รู้สึกว่าชาติของตนเองต่ำต้อยด้อยความสามารถ สติปัญญาสู้ประเทศที่เป็นมุลนายไม่ได้ ดังนั้นจึงไม่เคยคิดพึ่งตนเอง แต่ประเทศไทยนับว่าโชคดีที่ไม่เคยเป็นอาณานิคมใครมาก่อน แต่เราก็ได้รับอิทธิพลทางวิทยาการสมัยใหม่ การเมือง เศรษฐกิจ วัฒนธรรม จากประเทศตะวันตกเป็นอันมากจนเกิดความเชื่อฝังใจว่า ประเทศเหล่านั้นเป็นแม่แบบ ทุกสิ่งทุกอย่างจากประเทศเหล่านั้นเป็นสิ่งดีควรถือเป็นแบบอย่างได้ และพวกเราเองไม่มีทางจะสู้เขาได้ ความรู้สึกเช่นนี้ เป็นอุปสรรคอย่างสำคัญต่อการพัฒนาแบบพึ่งตนเอง

แคบเข้ามาในแวดวงของเมืองไทยเอง ระหว่างชนบทกับเมือง คนในชนบทก็มีลักษณะพึ่งพาสังคมเมืองดูเดียวกัน ดังนั้นจึงเกิดความนิยมเลื่อมใสชีวิตแบบเมือง เทคโนโลยีทันสมัย การศึกษาแบบเมืองการกินอยู่แต่งกายแบบเมือง และทุกสิ่งทุกอย่างแบบเมือง คนในชนบทจะพึ่งตนเองได้ก็ต่อเมื่อได้ปรับทัศนคติดั้งเดิมเสียใหม่ทำให้เกิดความตระหนักมีจิตสำนึกและทัศนคติในการพึ่งตนเองมากขึ้น

ภารกิจของผู้สอนก็คือ ทำอย่างไรจะทำให้ผู้เรียนได้เปลี่ยนความเชื่อของตนที่มองเห็นชาติอื่น สังคมเมืองดี เป็นการมองเห็นในลักษณะที่เป็นจริง คือมีทั้งส่วนดีและส่วนเสีย ทำอย่างไรจึงจะสลัดความรู้สึกที่ต่ำต้อยหันมามองเห็นความดีงามที่มีอยู่ของวัฒนธรรมชนบท ชีวิตเรียบง่ายในชนบท ความหวังใหม่ในชนบท ในลักษณะที่ไม่ต้องพึ่งพาสังคมภายนอกหรือขึ้นอยู่กับอิทธิพลภายนอกมากเกินไป

2. พัฒนาการวิธีการสอนจากการชี้แนะ บอกเล่า เน้นความจดจำเป็นการให้คิดวิเคราะห์

การสอนแบบชี้แนะ บอกเล่า บลูกฟัง อาจมีคุณค่าต่อการศึกษา แต่ก็อาจเป็นเครื่องมือของการครอบงำได้ เพราะครูย่อมจะต้องสอนค่านิยมที่ครูเองยึดถือเป็นธรรมดา

การเปลี่ยนแปลงการสอนจากแบบชี้แนะ บอกเล่า บลูกฟัง เน้นความจดจำและ เลียนแบบมาเป็นแบบให้คิดวิเคราะห์นั้น เท่ากับเป็นการสอนให้ผู้เรียนมองทุกสิ่งทุกอย่างอย่างละเอียดถี่ถ้วนทุกแง่ทุกมุมและอย่างมีเหตุมีผลปราศจากการยึดเยียด ชี้แนะและบังคับ

การสอนให้คิดวิเคราะห์นั้นมีอยู่หลายวิธี ดังที่เรียกว่า การสอนแบบ อริยสังคีติ แบบวิทยาศาสตร์ แบบคิดเป็น เป็นต้น

2.1 แบบอริยสังคีติ ได้แก่ ทฤษฏ์ สมุทัย นิโรธ มรรค

ทฤษฏ์ ได้แก่ ความเดือดร้อน ความไม่สบายใจ

สมุทัย ได้แก่ สาเหตุแห่งทุกข์

นิโรธ ได้แก่ การขจัดทุกข์

มรรค ได้แก่ ทางไปสู่การขจัดทุกข์

2.2 แบบวิทยาศาสตร์ (หรือแบบแก้ปัญหา) ประกอบด้วยขั้นตอนต่าง ๆ คือ

ปัญหา ได้แก่สิ่งทำให้เกิดความเดือดร้อน ความคับข้องใจ
สมมติฐาน (มูลเหตุ) ได้แก่ สิ่งที่คาดว่าเป็นมูลเหตุทำให้เกิดปัญหาขึ้น

การรวบรวมข้อมูล ได้แก่ การรวบรวมหลักฐานเพื่อให้ยืนยันสมมติฐานแต่ละข้อที่อ้าง

วิเคราะห์ ได้แก่ การแยกแยะกลั่นกรอง เปรียบเทียบดูว่าสมมติฐานใดจะดีกว่า

สรุป ได้แก่ การวินิจฉัยว่าสมมติฐานใดถูกต้องแน่นอน

2.3 แบบของเปาโล แพร

เสนอสถานการณ์ (รหัส) โดยใช้รูปภาพหรือภาพถ่ายให้เห็นสถานการณ์ที่เป็นปัญหา

วิเคราะห์ วิเคราะห์โดยอิสระ โดยวิธี "เสวนา" (dialogue) ระหว่างครูและผู้เรียนโดยไม่มีการชี้แนะ เพื่อให้เห็นมูลเหตุของปัญหาอันถูกต้อง

เปาโล แพร เสนอว่า การสร้างจิตสำนึกนั้นมีอยู่ 3 ระดับ คือ ระดับต้น ระดับกลาง และระดับวิพากษ์วิจารณ์

ระดับต้น หมายถึง ระดับจิตสำนึกที่ยังยึดเหนี่ยวในโชคกลางและอิทธิพลของสิ่งลึกลับจากภายนอก

ระดับกลาง หมายถึง จิตสำนึกที่ยอมรับรู้สภาพความเป็นจริง แต่ยังอยู่ในขั้นธรรมดา

ระดับวิพากษ์วิจารณ์ เป็นระดับที่พัฒนาสูงขึ้นมา สามารถมองเหตุ และผลของพฤติกรรมได้อย่างชัดเจนและถูกต้องมากขึ้น

2.4 แบบคิดเป็น มุ่งหมายให้ผู้เรียนได้ใช้ข้อมูลอย่างกว้างขวางรอบด้าน ไม่เพียงจากครูหรือตำรา ดังนั้นจึงเน้นให้ใช้ข้อมูล 3 แหล่งคือ ข้อมูลจากตำรา (ข้อมูลทางวิชาการ) ข้อมูลจากสังคมสิ่งแวดล้อม และข้อมูลจากตนเอง

โดยเชื่อว่าถ้าหากบุคคลได้คิดถึงข้อจำกัดจากด้านสังคม สิ่งแวดล้อมและตนเอง แล้ว น่าจะปรับใช้วิชาการอันเป็นสิ่งสากลได้อย่างเหมาะสมยิ่งขึ้น เพราะการเชื่อฟังตำราตะพิดตะพื่อ น่าจะไม่ถูกต้อง เนื่องจากตำรานั้นส่วนใหญ่สร้างสำหรับสังคมตะวันตกหรือสังคมอื่น เงื่อนไขความจำเป็นของสิ่งแวดล้อมนั้น ๆ น่าจะแตกต่างไปจากสังคมไทย ไม่มีวิธีใดที่เราจะลอกเลียนวิธีการของเขามาใช้ให้เกิดผลดีได้ทั้งหมด

3. การกระจายอำนาจสู่ชุมชนท้องถิ่น หรือการยอมรับบทบาทการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินการศึกษาในโรงเรียน

ข้อนี้เป็นหลักที่สำคัญอีกข้อหนึ่ง เราจะจัดการศึกษาให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมและชุมชนไม่ได้ ถ้าหากไม่มีการตัดแปลงโครงการให้เหมาะสมแก่ท้องถิ่น

โดยนิตินัยกล่าวได้ว่าเรายังไม่มีการกระจายอำนาจสู่ชุมชนท้องถิ่น เพราะระบบการบริหารราชการในปัจจุบันนี้ก็ยังคงเป็นการปกครองรวมศูนย์หรือแบบรวมอำนาจอยู่ แต่ในทางปฏิบัติ (ซึ่งกรมต้นสังกัดในปัจจุบันนี้ คงจะยินยอมให้โรงเรียนมีอิสระมากขึ้น สถานศึกษาอาจจะเปิดโอกาสให้ประชาชน เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการศึกษา เช่น เป็นที่ปรึกษาของโรงเรียน รับฟังความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของประชาชนบ้าง ทำให้ได้แนวคิดที่สัมพันธ์กับความ เป็นจริงมากขึ้น ช่วยให้การจัดการศึกษามีความเกี่ยวพันสอดคล้องกับชุมชนมากขึ้น ยกตัวอย่าง การใช้ทรัพยากรของท้องถิ่นเพื่อเป็นแหล่งวิชาหรืออุปกรณ์การเรียน การสอน การฝึกภาคปฏิบัติกับเจ้าของกิจการในท้องถิ่น การปรับวิชาชีพที่เหมาะสมกับท้องถิ่น การฝึกอาชีพครบวงจร เป็นต้น

4. การปรับหลักสูตร รายวิชา เนื้อหาให้สอดคล้องกับท้องถิ่น ถ้าหากเป็นไปได้ สิ่งของแต่ละคนรับผิดชอบจัดสอนแก่ผู้เรียน ก็ควรจะต้องปรับให้เหมาะสมแก่ชุมชนท้องถิ่น คุณภาพแวดล้อม อาชีพ ความเป็นอยู่ วัฒนธรรม การนำไปใช้ เพื่อให้สิ่งที่เรียนเป็นประโยชน์แก่ผู้เรียนอย่างมากที่สุด

5. จัดโครงการภาคปฏิบัติเพื่อให้ผู้เรียนได้เห็นสภาพการพึ่งตนเอง และได้ปฏิบัติจนมีทักษะความมั่นใจ

โครงการต่อไปนี้เป็นตัวอย่างการฝึกภาคปฏิบัติพึ่งตนเอง

ก. โครงการฝึกอาชีพครบวงจร หมายถึงการฝึกอาชีพให้มีทักษะ นำทักษะไปใช้ในการผลิต และขายผลผลิตนั้นเสร็จสิ้นไปในการเรียนวิชาชีพแต่ละ หลักสูตร โรงเรียนที่จะดำเนินการตามโครงการนี้ คงจะต้องปรับโครงสร้างภายในหลายอย่าง หรือพร้อมที่จะร่วมมือกับเอกชนเจ้าของกิจการภายนอก เพื่อให้สามารถดำเนินการฝึกงานอย่างครบวงจรได้

ข. โครงการเกษตรกรรมเพื่อพึ่งตนเอง เนื่องจากชนบทประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลัก การทำโครงการเกษตรกรรมจึงมีส่วนสำคัญในการจัดการศึกษาเพื่อพึ่งตนเอง เริ่มแต่การปลูกพืชผักสวนครัวเพื่อการบริโภคในครัวเรือนและเพื่อใช้ในโครงการอาหารกลางวันของโรงเรียน ตลอดจนพืชผักที่ปลูกเพื่อซื้อขายแลกเปลี่ยนในชุมชน

เนื่องจากการเกษตรกรรมเพื่อการส่งออกหลายชนิดมีปัญหาเรื่อง การตลาดและอาจจะ เป็นปัญหามากขึ้นในอนาคตเมื่อทุกประเทศก็สามารถผลิตพืชที่เป็นอาหารหลักได้ ดังนั้น ชาวนาชาวไร่ไทยน่าจะปรับการทำนาไร่ให้เหมาะสมกับปัจจุบัน ดังเช่นปรับเป็นไร่นาสวนผสมซึ่งมีทั้งพืชไร่ นา พืชสวน เลี้ยงสัตว์ผสมผสานกัน (ดังกรณีของมหาทองอยู่ สุนทรชัย ปลูกผลไม้ และผักสวนครัว) ซึ่งสามารถพึ่งตนได้มากขึ้น ไม่ต้องอาศัยการส่งออกเป็นหลัก เพียงแต่อาศัยตลาดในท้องถิ่นและใช้บริโภคเองได้อย่างเพียงพอ

ค. โครงการเทคโนโลยีที่เหมาะสม ชุมชนชนบทนิยมพึ่งพาเทคโนโลยีต่าง ประเทศกันจนไม่คิดถึงผลเสียหายที่เกิดขึ้นแก่สังคมไทย ปัญหาสำคัญ ๆ ที่เกิดขึ้นก็คือ การสูญเสียเงินตราต่างประเทศ ขาดดุลย์การค้า เสียค่าใช้จ่ายและการดูแลซ่อมแซมสูง ทาลายสภาพแวดล้อมทำให้ต้นทุนผลิตสูงจนทำให้ไม่สามารถแข่งขันด้านราคากับตลาดโลกได้

การพึ่งตนเอง ควรจะมีโครงการเทคโนโลยีที่เหมาะสมเพื่อใช้ทดแทนเทคโนโลยีจากต่างประเทศ ดังเช่นการใช้ยาปราบศัตรูพืชที่ได้จากสมุนไพรพื้นเมือง เครื่องสูบน้ำใช้แรงลม แรงสัตว์ แรงคน แก๊สจากมูลสัตว์ บั๊กหมักตู้ตากอากาศโดยใช้แสงอาทิตย์ เตารีดแก๊ส ขี้เลื่อยหรือเศษวัสดุ ตู้เย็นใช้น้ำยาจากสมุนไพรพื้นเมือง ฯลฯ

ง. โครงการสหกรณ์ในโรงเรียน โครงการนี้ช่วยฝึกนักเรียนให้เข้าใจวิธีการของสหกรณ์ เพื่อนำไปใช้จัดตั้งกลุ่มสหกรณ์เมื่อออกไปประกอบอาชีพการรวมกลุ่มนับว่ามีความสำคัญยิ่งในการให้การศึกษาเพื่อการพึ่งตนเอง เพราะคำว่า "พึ่งตนเอง" มิได้หมายความว่าคนจะอยู่ได้ตามลำพัง และไม่ทำงานร่วมกับผู้ใด การพึ่งตนเองในยุคปัจจุบันนี้มีความจำเป็นยิ่งที่จะต้องร่วมมือกับผู้อื่น เพื่อการต่อรองและรวมแรงรวมทุน เพื่อให้มีปัจจัยการผลิต ขบวนการสหกรณ์ในประเทศไทย ประสบความสำเร็จมากกว่าผลสำเร็จ เนื่องมาจากความเคยชินที่จะต่างคนต่างอยู่ขาดความรับผิดชอบ ความมีน้ำใจที่จะทำงาน "ร่วมกัน" และช่วยเหลือกันและกัน

จ. โครงการตัดถกรรรมท้องถิ่น ในอดีตชาวชนบทสามารถพึ่งตนเองได้มาก เพราะผลิตสิ่งของเครื่องใช้ได้เอง เช่น ทอผ้าเอง ตีมีดเอง จักสาน กระบุงตะกร้าเอง ทอแหวนเอง ปั่นอิฐเอง ทำเครื่องใช้ด้วยไม้เอง ควั่นเชือกเอง ฯลฯ ด้วยการทำอะไรเองในท้องถิ่นนี้แหละ ทำให้ชาวชนบทพึ่งพาตนเองได้ไม่ต้องซื้อหาจากผู้อื่นหรือตลาด เมื่ออุตสาหกรรมสมัยใหม่เข้ามา คนส่วนใหญ่ก็ทอดทิ้งตัดถกรรรมเกือบทั้งหมด เช่น เลื้อผ้าที่ผลิตจากโรงงาน อิฐที่ผลิตในเชิงอุตสาหกรรม เชือกไนลอนที่มาจากโรงงาน ฯลฯ การจัดการศึกษาเพื่อพึ่งตนเอง จึงควรจะสอนให้เด็กรู้จักตัดถกรรรมท้องถิ่นอันเป็นแบบพื้นฐานของชนบทไทย และทำด้วยตนเองได้ เพื่อการใช้สอยเองในชีวิตประจำวัน

หลักสูตรกลุ่มการงานและพื้นฐานอาชีพ พุทธศักราช 2521

กลุ่มการงานและพื้นฐานอาชีพ คือ กลุ่มประสบการณ์ที่สี่ในหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 ที่มุ่งสร้างเสริมให้ผู้เรียนมีความรู้ความสามารถ ค่านิยมและนิสัยรักการทำงาน และเป็นพื้นฐานแก่ผู้เรียนในการประกอบอาชีพ อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งให้มีความขยัน อดทน ประหยัด ซื่อสัตย์ พึ่งตนเอง มีวินัย และมุ่งทำงานให้ได้ผลสำเร็จตามจุดประสงค์ แสวงหาความรู้เพิ่มเติมอยู่เสมอ รู้จักและปฏิบัติตามระเบียบข้อบังคับเกี่ยวกับการประกอบอาชีพ สามารถนำความรู้จากประสบการณ์จากกระบวนการเรียนการสอนตามหลักสูตรไปใช้เป็นพื้นฐานใน

การทำงานและประกอบอาชีพตามควรแก่วัยและความสามารถได้ (กระทรวง
ศึกษาธิการ 2525: 297)

นอกจากนี้ยังมีนักการศึกษาได้กล่าวถึงความหมายของกลุ่มการงานและ
พื้นฐานอาชีพไว้อีกหลายคน เช่น

ธำรง บัวศรี (2521: 5-8) กล่าวว่า การศึกษาเพื่องานอาชีพหมายถึง
การศึกษาที่เตรียมผู้เรียนให้พร้อมที่จะประกอบอาชีพได้ทั้งที่เป็นอาชีพอิสระ
หรืออาชีพรับจ้าง ทั้งในส่วนที่ต้องให้ความรู้พื้นฐานและทักษะอย่างง่าย ๆ ตาม
ความต้องการและความสามารถของผู้เรียน ให้เน้นหนักไปในด้านปูพื้นฐานสร้าง
ความสนใจและความสำนึกในความสำคัญของงานอาชีพ (career awareness)
รวมทั้งการสร้างทัศนคติที่ดีต่องานอาชีพ หลังจากจบประโยคประถมศึกษาแล้วต้อง
ส่งเสริมให้เด็กได้มีโอกาสดูการทำงาน ทดสอบความสนใจและความถนัด ศึกษา
ทักษะของตนเกี่ยวกับอาชีพง่าย ๆ ที่มีอยู่ในท้องถิ่นต่าง ๆ ซึ่งแต่ละท้องถิ่นแต่ละ
โรงเรียนย่อมจัดการงานและอาชีพแตกต่างกันไป

สมพงษ์ พละสุรีย์ (2521: 12-14) กล่าวว่า กลุ่มการงานและพื้น
ฐานอาชีพสามารถแยกออกเป็น 2 ส่วน คือ การงานกับพื้นฐานอาชีพ การงาน
หมายถึง เรื่องของการทำงานเป็นและมีนิสัยอันดีงามในการทำงาน ส่วนพื้นฐานอาชีพ
หมายถึง พื้นฐานของการประกอบอาชีพ หรือพื้นฐานของการทำมาหากินนั่นเอง ซึ่ง
จะเห็นได้ว่า หลักสูตรประถมศึกษาไม่ได้กล่าวถึง เรื่องของอาชีพหรือวิชาชีพโดย
ตรง แต่จะกล่าวถึงพื้นฐานของอาชีพ ซึ่งหมายความว่า หลักสูตรประถมศึกษาไม่
ได้มุ่งฝึกอาชีพให้แก่เด็กเรียน แต่จะสอนในสิ่งที่เป็นพื้นฐานของการประกอบอาชีพ
เท่านั้น

สแตนเลย์ (Staley 1970: 11-19) กล่าวว่า การศึกษาเกี่ยวกับ
การงานและพื้นฐานอาชีพในระดับประถมศึกษา ควรเน้นเรื่องทักษะความรู้และ
ลักษณะนิสัยที่จำเป็นสำหรับการเตรียมอาชีพต่าง ๆ ที่จัดลงในหลักสูตร โดยเปิด
โอกาสให้เด็กเลือกเรียนได้ตามความถนัด ความสนใจของเด็ก และเป็นงานที่ส่งเสริม
เสริมความเจริญก้าวหน้าของท้องถิ่นและสังคมในท้องถิ่น การเตรียมอาชีพให้เด็ก
นั้น ควรเตรียมตัวก่อนที่เด็กจะออกจากโรงเรียน 1-2 ปี ควบคู่กับการเตรียม
งานอาชีพต่าง ๆ เพื่อให้เด็กรู้ว่าตนเองมีโอกาสที่จะทำงานนั้นได้และจะมีอนาคตอย่างไร

จากที่กล่าวมาทั้งหมดพอสรุปได้ว่า กลุ่มการงานและพื้นฐานอาชีพเป็นกลุ่มประสบการณ์ที่มุ่งพัฒนาความรู้ ความสามารถในการทำงานเบื้องต้น ซึ่งเป็นทักษะพื้นฐานที่จำเป็นในการดำรงชีวิต ตลอดจนสร้างเสริมปลูกฝังนิสัยและค่านิยมในการทำงาน เพื่อประโยชน์ในชีวิตประจำวันและเตรียมความพร้อมทางอาชีพให้กับผู้เรียน

หลักสูตรกลุ่มการงานและพื้นฐานอาชีพ

หลักสูตรกลุ่มการงานและพื้นฐานอาชีพ ได้กำหนดเนื้อหาออกเป็น 2 ส่วน ส่วนหนึ่งเป็นงานบังคับซึ่งเป็นความรู้พื้นฐานที่นักเรียนตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 ทุกคนต้องเรียน อีกส่วนหนึ่งให้นักเรียนเลือกเรียนในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5-6 เพื่อเป็นการสำรวจตนเองว่ามีความสนใจ ความถนัด และความสามารถในเรื่องใด ทั้งนี้เพื่อเป็นพื้นฐานที่จะศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมในการประกอบอาชีพ ซึ่งโดยทั่วไปแล้ว หลักสูตรกลุ่มการงานและพื้นฐานอาชีพ มุ่งให้ผู้เรียนมีประสบการณ์ 3 ด้านคือ

1. ประสบการณ์ทั่วไปในการทำงาน เป็นประสบการณ์ของงานในชีวิตประจำวัน ได้แก่ การปิดกวาด เช็ดถู การประกอบอาหาร การปลูกต้นไม้ ซึ่งจะทำให้เกิดทัศนคติที่ดีในการทำงาน
2. ประสบการณ์พื้นฐานในการทำงาน เป็นประสบการณ์ที่เป็นความรู้และทักษะพื้นฐานของกระบวนการทำงาน เช่น การออกแบบ การเลือกวัสดุและเครื่องมือเครื่องใช้ต่าง ๆ การประกอบ การตกแต่ง ซึ่งเป็นการทำงานอย่างมีหลักเกณฑ์และเป็นไปตามขั้นตอนตามลักษณะของงาน
3. ประสบการณ์ความรู้พื้นฐานที่สัมพันธ์กับงาน เป็นความรู้ทักษะพื้นฐานทางวิชาการที่เกี่ยวข้องกับงาน ความรู้ทางคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ สังคมศึกษา ความรู้ในเรื่องมารยาทเกี่ยวกับการทำงานร่วมกับผู้อื่น ความรู้เกี่ยวกับการค้าและธุรกิจ ความรู้เรื่องกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการประกอบอาชีพ

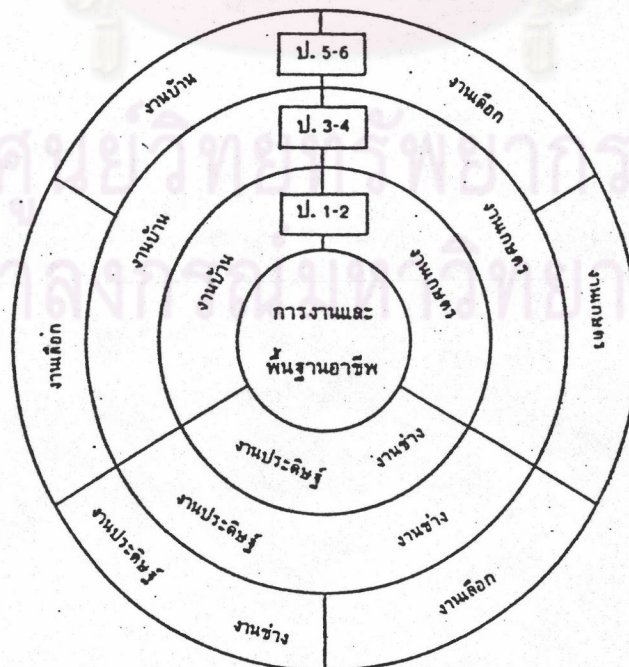
ประสบการณ์ทั้ง 3 ด้านนี้ นอกจากจะช่วยส่งเสริมเจตคติที่ดีต่อการทำงาน ผู้เรียนยังจะได้รับการฝึกฝนที่มีลักษณะที่ดีในการทำงานพร้อมกัน (คิริลักษณ์

ศรียมและคณะ 2527: 142) ซึ่งประเด็นนี้มีความสอดคล้องกับงานวิจัยของคุลิต
สวัสติภาพ (2526: 61) เรื่อง "ความพร้อมทางอาชีพของนักเรียนชั้นประถม
ศึกษาปีที่ 6 ที่ศึกษาตามหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 ในโรงเรียน
ทดลอง" ที่พบว่า หลักสูตรกลุ่มการเรียนรู้และพื้นฐานอาชีพสามารถสร้างเสริมเจตคติ
ในการทำงานให้แก่เด็กได้พอสมควรและการเรียนการสอนกลุ่มการเรียนรู้และพื้นฐาน
อาชีพยังสามารถเสริมสร้างให้นักเรียนมีความรู้พื้นฐานอีกด้วย

โครงสร้างหลักสูตรกลุ่มการเรียนรู้และพื้นฐานอาชีพ

หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 ได้จัดโครงสร้างหลักสูตร
กลุ่มการเรียนรู้และพื้นฐานอาชีพให้สัมพันธ์ต่อเนื่องกันภายในกลุ่มวิชา โดยยึดวัยของ
ผู้เรียนเป็นหลัก จัดเป็นช่วงคือ ประถมศึกษาปีที่ 1-2 ประถมศึกษาปีที่ 3-4
ประถมศึกษาปีที่ 5-6 สำหรับในชั้นประถมศึกษาปีที่ 5-6 ยังได้แบ่งโครงสร้าง
ของหลักสูตรออกเป็น 2 ส่วน คือส่วนที่ต้องเรียนต่อเนื่อง กับส่วนที่ให้เลือกเรียน
ตามความเหมาะสมของแต่ละโรงเรียน ซึ่งสามารถสรุปเป็นแผนภูมิได้ดังนี้

แผนภูมิโครงสร้างกลุ่มการเรียนรู้และพื้นฐานอาชีพ

(สุทธิ ประจักษ์ศักดิ์ และศิริกุล ไทพิทักษ์ 2525: 21)

โครงสร้างหลักสูตรกลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพ ได้จัดตามความสนใจของนักเรียนแต่ละวัยและแต่ละท้องถิ่น จากผลการวิจัยของหน่วยศึกษานิเทศน์พบว่าในชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 เด็กชายมีความสนใจงานเกษตรถึงร้อยละ 82.82 เด็กหญิงมีความสนใจงานบ้านถึงร้อยละ 97.67 เด็กหญิงและเด็กชายให้ความสนใจงานประดิษฐ์และงานช่างถึงร้อยละ 97.94 และ 95.61 ตามลำดับ (กระทรวงศึกษาธิการ กรมวิชาการ 2523: 106-107) และจากการสำรวจความสนใจในวิชาการงานและพื้นฐานอาชีพของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในอำเภอบ้านหมี่ จังหวัดลพบุรี โดยธีระ ชัยยุทธขจรยง (2525: 70) ปรากฏว่านักเรียนมีความสนใจในวิชาต่าง ๆ เรียงตามลำดับดังนี้คือ การทาสวน ผัก ดนตรีการทาสวนไม้ดอกไม้ประดับ การแสดงพื้นบ้าน งานประดิษฐ์จากไม้ไผ่ หวาย ช่างเขียน งานประดิษฐ์ คหกรรม อาหาร งานพิมพ์และช่างยนต์ ซึ่งพอสรุปได้ว่า นักเรียนมีความสนใจหมวดเกษตรกรรมมากที่สุด

ความสนใจของนักเรียนจากผลการวิจัยที่กล่าวมาแล้ว แสดงให้เห็นว่านักเรียนมีความต้องการที่จะมีส่วนร่วมในการประกอบกิจกรรมต่าง ๆ เกี่ยวกับอาชีพจึงสามารถสรุปได้ว่า โครงสร้างหลักสูตรกลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพมีความสัมพันธ์กับจุดมุ่งหมายของหลักสูตรและมีความสอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนเป็นอย่างดี ซึ่งจะมีผลทำให้ผู้เรียนสามารถนำประสบการณ์ที่ได้ไปใช้ในชีวิตประจำวันมากยิ่งขึ้น

อัตราเวลาเรียน

การจัดการเรียนการสอนกลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพให้มีความสำคัญของแต่ละงานเท่ากัน มีอัตราเวลาเรียนเท่ากันในแต่ละช่วงชั้น ดังรายละเอียดในแผนภูมิดังต่อไปนี้

แผนภูมิแสดงร้อยละของอัตราเวลาเรียนในแต่ละกลุ่มประสบการณ์
ในระดับประถมศึกษา

กลุ่ม	ชั้น	ป.1-2	ป.3-4	ป.5-6
กลุ่มทักษะ		50	35	25
กลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต		15	20	25
กลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย		25	25	20
กลุ่มการงานและพื้นฐานอาชีพ		10	20	30
รวม		100	100	100

อัตราเวลาเรียนของกลุ่มการงานและพื้นฐานอาชีพค่อย ๆ เพิ่มขึ้นจากร้อยละ 10, 20 เป็นร้อยละ 30 ในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5-6 ซึ่งเท่ากับเวลาเรียน 300 ชั่วโมงหรือ 900 คาบ จากเวลาเรียนทั้งหมด 1,000 ชั่วโมงหรือ 3,000 คาบ ในระดับนี้นักเรียนยังต้องเรียนงานบ้าน งานเกษตรงานประดิษฐ์และงานช่างเป็นงานบังคับงานละ 200 คาบ รวม 600 คาบ ที่เหลืออีก 300 คาบ เป็นงานเลือกจากแขนงงานดังกล่าว เวลาเรียนสำหรับเนื้อหางานเลือกแต่ละแขนงไม่เท่ากัน มากน้อยตามลักษณะของเนื้อหาวิชา วิธีเลือกเรียนงานต่าง ๆ โดยหลักการเป็นการเปิดโอกาสให้นักเรียนได้เลือกเรียนตามความสนใจและความถนัด แต่ในทางปฏิบัติแล้วโรงเรียนคงต้องเป็นผู้เลือก ทั้งนี้เพราะการสอนเนื้อหาส่วนใหญ่นำขึ้นอยู่กับความพร้อมของโรงเรียน ครู สภาพของท้องถิ่น เป็นสำคัญ (สุทธิ ประจงศักดิ์ และศิริกุล เทพพิทักษ์ 2525: 21-23)

ลักษณะ เนื้อหากลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพ

กลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพ เป็นกลุ่มประสบการณ์ที่ประกอบด้วยงาน บ้าน งานเกษตร งานประดิษฐ์และงานช่าง ซึ่งหน่วยศึกษานิเทศน์ได้ออกคู่มือการใช้หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 โดยกำหนดลักษณะงานของหมวดวิชา ทั้ง 3 วิชา ดังนี้ (กรมสามัญศึกษา 2520: 164)

1. งานบ้าน เป็นงานที่ปลูกฝังกิจนิสัยที่ดี ฝึกให้เด็กมีความขยันหมั่นเพียรในการทำงานภายในบ้าน รู้จักทำความสะอาด การจัดบ้าน การเลือกอาหาร การปรุงอาหารที่มีประโยชน์ ตลอดจนการเลี้ยงดูเด็กและงานที่เกี่ยวข้องกับการเลือกเครื่องแต่งกายตามความเหมาะสมได้

2. งานเกษตร เป็นงานที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ ส่งเสริมให้เด็กได้มีความรู้เกี่ยวกับการเกษตรไปพัฒนาอาชีพและครอบครัวตลอดทั่วทั้งถิ่น การจำหน่ายผลิตผลทางการเกษตร เพื่อเพิ่มรายได้ของครอบครัวและควรปรับปรุงกลุ่มเกษตรกรให้เป็นปึกแผ่น เป็นการวางพื้นฐานในการประกอบอาชีพการเกษตรกรรมให้มีทักษะและประสบการณ์ ในการปฏิบัติงานเกษตรที่ทันสมัย

3. งานประดิษฐ์และงานช่าง เป็นงานพื้นฐานที่เกี่ยวกับงานช่าง โดยสามารถนำวัสดุในท้องถิ่นมาประดิษฐ์เป็นของเล่น ของใช้ สามารถใช้เครื่องมือทำงานได้อย่างถูกต้องและปลอดภัย ตลอดจนเก็บรักษาเครื่องมือ เพื่อเป็นพื้นฐานในการประกอบอาชีพต่อไป

งานที่กล่าวมาแล้ว เป็นงานพื้นฐานซึ่ง เรียงติดต่อกันตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 นอกจากนี้จะมีงานเลือก (บังคับเลือก) เพิ่มเติมในชั้นประถมศึกษาปีที่ 5-6 เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนได้มีความรู้กว้างขวาง และมีทักษะและประสบการณ์ดังนี้

1. งานซื้อขายและบริการ เป็นงานที่ส่งเสริมให้เป็นผู้ประกอบการที่ดี คือ รู้จักการเลือกซื้อและมีทักษะเบื้องต้นเกี่ยวกับการค้าขาย การใช้บริการธนาคารต่าง ๆ เพื่อความปลอดภัยของทรัพย์สินที่หามาได้ สำหรับการซื้อขายและบริการ ได้จัดไว้ในแขนงของงานเลือกเท่านั้น

2. จรรยาบรรณและระเบียบกฎหมายที่ควรทราบ เป็นความรู้ต่าง ๆ ด้านกฎหมายที่นักเรียนควรรู้

3. งานเลือก เพื่อเน้นให้นักเรียนได้มีโอกาสฝึกทักษะในงานแต่ละประเภทให้เกิดความชำนาญยิ่งขึ้น เพื่อเป็นพื้นฐานในการประกอบอาชีพ เมื่อนักเรียนจบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 หากไม่มีโอกาสได้ศึกษาต่อในชั้นสูง ความรู้และทักษะที่ได้รับในชั้นนี้จะ เป็นพื้นฐานเบื้องต้นในการประกอบอาชีพได้ การเลือกประเภทของงานแขนงต่าง ๆ ขึ้นอยู่กับท้องถิ่น ภูมิภาค ความสนใจ และความสามารถของเด็ก

ลักษณะ เนื้อหากลุ่มการงานและพื้นฐานอาชีพจากเอกสารที่กล่าวมาแล้ว จะเห็นว่าเนื้อหาวิชากับความต้องการของท้องถิ่นจะต้องมีความสอดคล้องกันจึงจะทำให้หลักสูตรบรรลุวัตถุประสงค์ โดยเฉพาะ เนื้อหากลุ่มการงานและพื้นฐานอาชีพ ซึ่งถือว่ามีความสำคัญมากในการดำรงชีวิต จำเป็นต้องปรับปรุงให้เหมาะสมกับความต้องการของผู้เรียนและท้องถิ่น ซึ่งจะเห็นได้ว่า ปัจจุบันนี้กระทรวงศึกษาธิการได้คำนึงถึงความสำคัญในเรื่องนี้ จึงให้ทางโรงเรียนพิจารณาสอนงานเลือกปีละ 100 ชั่วโมง (300 คาบ) โดยคำนึงถึงความสนใจและความถนัดของผู้เรียน ความพร้อมของครูผู้สอน การสนับสนุนในเรื่องวัสดุอุปกรณ์ของโรงเรียน และผู้ปกครอง สภาพและความต้องการของท้องถิ่น ทรัพยากร แหล่งวิทยาการ และสถานประกอบอาชีพอิสระที่มีในท้องถิ่น (กระทรวงศึกษาธิการ 2527: 9)

จุดประสงค์กลุ่มการงานและพื้นฐานอาชีพ

การเรียนการสอนในกลุ่มการงานและพื้นฐานอาชีพ มุ่งให้ผู้เรียนได้มีทักษะและประสบการณ์ตรงเกี่ยวกับการทำงานต่าง ๆ มากที่สุด เพื่อจะได้เป็นพื้นฐานในการทำงานและแก้ปัญหาต่าง ๆ ด้วยตนเอง ซึ่งหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 ได้กำหนดจุดประสงค์ทั่วไปของกลุ่มการงานและพื้นฐานอาชีพไว้ดังนี้ (กระทรวงศึกษาธิการ 2525: 279)

1. ให้มีความรู้และความสามารถในการทำงานที่เป็นพื้นฐานในการประกอบอาชีพและการดำรงชีวิต

2. ให้สามารถแสวงหาความรู้ ปรับตัวให้เข้ากับสภาพที่เปลี่ยนแปลงในชีวิตประจำวันได้
3. ให้มีความรับผิดชอบ ชยัน อดทน ประหยัด ซื่อสัตย์ รู้จักพึ่งตนเอง มีวินัย รู้จักเสียสละ เพื่อประโยชน์ส่วนรวมและมุ่งมั่นในการทำงานให้สำเร็จ
4. ให้มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ในการทำงานและเห็นคุณค่าในผลงานที่ทำ
5. ให้มีหลักในการทำงาน ทั้งงานอิสระและงานที่ทำร่วมกับผู้อื่นอันเป็นผลให้เกิดความเจริญส่วนตัวและส่วนรวม
6. ให้มีเจตคติที่ดีต่องานอาชีพทั่วไป และมีความนิยมชมชอบ สนับสนุนการใช้สินค้าไทย
7. ให้สามารถดองไว้ซึ่งเอกลักษณ์และขนบธรรมเนียมที่ดีงามของไทย

จากจุดประสงค์ทั่วไปที่กล่าวมาแล้ว จะเห็นว่ากลุ่มภาระงานและพื้นฐานอาชีพมุ่งสร้าง เสริมให้เด็กได้มีความรู้ เจตคติและทักษะในการทำงาน โดยเน้นการปฏิบัติจริง เพื่อให้เข้าไปในชีวิตประจำวันและเป็นพื้นฐานในการประกอบอาชีพ นอกจากจุดประสงค์ทั่วไปแล้ว กลุ่มภาระงานและพื้นฐานอาชีพยังได้กำหนดจุดประสงค์เฉพาะของแต่ละงานดังต่อไปนี้

1. จุดประสงค์เฉพาะงานบ้าน (กระทรวงศึกษาธิการ 2525: 298)
 - 1.1 เพื่อปลูกฝังนิสัยรักการทำงาน ประหยัด อดทน รู้จักพึ่งตนเองและชยันหมั่นเพียรในงานบ้าน
 - 1.2 เพื่อแบ่งเบาภาระการทำงานบ้านของผู้ปกครอง
 - 1.3 เพื่อให้มีความรู้และสามารถใช้เครื่องใช้ในการทำความสะอาดบ้านและเครื่องใช้ในบ้านอื่น ๆ ตลอดจนการเก็บรักษาอย่างถูกต้อง
 - 1.4 เพื่อให้สามารถปรุงอาหารคาว-หวาน เครื่องดื่มประเภทน้ำผลไม้ตามสภาพท้องถิ่น เก็บรักษาและถนอมอาหารอย่างง่าย ๆ ได้
 - 1.5 เพื่อให้มีความรู้ ความสามารถ เลือกเครื่องแต่งกายที่เหมาะสมกับตนเองและฤดูกาลเทศะ

1.6 เพื่อให้มีความรู้และความสามารถในการตัดเย็บเบื้องต้น ซักรีดและซ่อมแซมเครื่องแต่งกายของตนเองได้

2. จุดประสงค์เฉพาะงานเกษตร (กระทรวงศึกษาธิการ 2525: 315)

2.1 เพื่อให้มีทักษะและประสบการณ์ในการปฏิบัติงานเกษตรที่ทันสมัย

2.2 เพื่อให้มีความรู้และสามารถใช้เครื่องมือเกษตรอย่างถูกต้องและมีประสิทธิภาพ

2.3 เพื่อสร้างเสริมความสามารถ ความถนัดและความสนใจในการเรียนรู้ และปฏิบัติงานเกษตรอย่างมีประสิทธิภาพ

2.4 เพื่อสร้างความมั่นใจในการปฏิบัติงานและวางพื้นฐานในการประกอบอาชีพเกษตร

2.5 เพื่อให้มีความขยัน อดทน มีวินัย และมีความรับผิดชอบในการทำงานให้สำเร็จ

2.6 เพื่อให้หน้าความรู้ทางการเกษตรที่ได้รับจากโรงเรียนไปพัฒนาครอบครัวและท้องถิ่นของตนเอง

2.7 เพื่อให้มีเจตคติที่ดีต่องานเกษตร ซึ่งมีความสำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ

3. จุดประสงค์เฉพาะงานประดิษฐ์และงานช่าง (กระทรวงศึกษาธิการ 2525: 325)

3.1 เพื่อให้มีความรู้ความสามารถในการเลือกวัสดุที่จะนำมาประดิษฐ์สิ่งต่าง ๆ สำหรับใช้ในชีวิตประจำวัน

3.2 เพื่อให้มีความรู้ความสามารถในการเลือกและใช้เครื่องมือให้เหมาะสมกับงานต่าง ๆ ตลอดจนรู้จักเก็บรักษา บำรุงซ่อมแซม

3.3 เพื่อให้มีความสามารถในการทำงานอย่างมีขั้นตอน เป็นระเบียบ ประณีต ประหยัดและปลอดภัย

3.4 เพื่อให้รู้จักใช้ความรู้เกี่ยวกับงานฝีมือและแรงงานสำหรับ
เป็นพื้นฐานในการประกอบอาชีพ

3.5 เพื่อให้รู้จักคิดประดิษฐ์งานที่สามารถจะนำไปใช้ให้เกิด
ประโยชน์ในชีวิตประจำวันเพื่อเป็นแนวทางในการเพิ่มพูนรายได้

3.6 เพื่อให้มีเจตคติที่ดีต่องานประดิษฐ์และงานช่าง

จากจุดประสงค์ทั้ง 3 งานที่กล่าวมาข้างต้นนี้ สามารถสรุปในลักษณะ
รวมกันได้ว่ามุ่งให้ผู้เรียนมีความรู้ ความสามารถใช้เครื่องมือเครื่องใช้อย่างถูก
ต้องมีประสิทธิภาพและเพื่อปลูกฝังนิสัยที่ดีมีความขยัน หมั่นเพียร มีเจตคติที่ดีใน
การทำงานและประกอบอาชีพอย่างมีระเบียบ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ
มลิวัลย์ ลับโพรี (2521: บทคัดย่อ) เรื่อง "การเปรียบเทียบความคาดหวังของ
ครู ครูใหญ่และศึกษานิเทศก์ ที่มีต่อประสิทธิภาพของหลักสูตรประโยคประถมศึกษา
พุทธศักราช 2521 กลุ่มการงานและพื้นฐานอาชีพ" ที่พบว่า ครู ครูใหญ่ และ
ศึกษานิเทศก์ มีความคิดเห็นในด้านจุดประสงค์การเรียนและการประเมินผลตรง
กันว่า จุดประสงค์หลักสูตร พุทธศักราช 2521 มีความชัดเจนดีอยู่แล้วพอสมควร
มีประโยชน์และตรงกับความสนใจของผู้เรียน นักเรียนสามารถทำได้ตามจุดประ
สงค์ ครูสามารถนำไปสอนได้ไม่ยากนัก สามารถติดตามและวัดผลการเรียนได้พอ
ควร ส่วนในด้านความคิดรวบยอดและหลักการจะช่วยส่งเสริมพัฒนาการทางการ
เรียนและสังคมของผู้เรียน ทำให้การสอนของครูง่ายขึ้นเป็นไปตามจุดประสงค์
แต่จากการวิจัยของ ประมวล เสนาฤทธิ์และคณะ (2525: 80-83) เรื่อง
"การเสริมวิชาชีพให้แก่นักเรียน ในระดับการศึกษาภาคบังคับ" พบว่า ในด้านจุด
ประสงค์แต่ละงาน คือ งานบ้าน งานเกษตร งานประดิษฐ์และงานช่าง ยังไม่
สอดคล้องกับจุดประสงค์ทั่วไปของหลักสูตรกลุ่มการงานและพื้นฐานอาชีพ เพราะ
ส่วนใหญ่ประมาณร้อยละ 90 เน้นด้านการศึกษาให้ความรู้แต่ขาดการเน้นด้านการเสริม
สร้างลักษณะนิสัย ซึ่งในส่วนนี้ควรเป็นหน้าที่ของกระทรวงศึกษาธิการจะต้องมีการ
ทบทวนอีกครั้ง เพื่อหาทางปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสมต่อไป

หลักสูตรกลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพ พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533)

จุดประสงค์

กลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพเป็นกลุ่มประสบการณ์ที่มุ่งให้ผู้เรียน มีนิสัยรักงานเห็นประโยชน์ของการทำงาน ทำงานเป็น ทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ อันจะนำไปสู่การดำรงชีวิตที่ดีพึ่งตนเองได้ และเป็นรากฐานในการประกอบอาชีพอย่างมีประสิทธิภาพจึงต้องปลูกฝังให้มีคุณลักษณะดังต่อไปนี้ (กรมวิชาการ 2532: 87)

1. มีความรู้ ความเข้าใจ และประสบการณ์เบื้องต้นเกี่ยวกับการทำงานในชีวิตประจำวัน
2. มีทักษะในการใช้มือ เครื่องมือ และทักษะในกระบวนการทำงาน ทำงานอย่างมีแผน สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่น ช่วยเหลือครอบครัว และผู้อื่นได้ตามควรแก่วัย
3. มีนิสัยที่ดีในการทำงานและรู้จักพึ่งตนเอง
4. มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีการปรับปรุงงาน และกระบวนการทำงานให้ดีขึ้นอยู่เสมอ

กล่าวโดยสรุปจุดประสงค์กลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพ ฉบับพุทธศักราช 2521 และฉบับปรับปรุง ไม่แตกต่างกัน เพราะต่างมุ่งให้ผู้เรียนมีคุณสมบัติที่สำคัญ คือ ทำงานเป็น มีเจตคติที่ดีต่อการทำงาน เห็นคุณค่าและรักการทำงาน

แต่หลักสูตรกลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพฉบับปรับปรุง ต้องการเน้นเรื่องการปรับปรุงงาน ซึ่งเป็นเรื่องจำเป็นในยุคที่มีการแข่งขันสูงด้วย จึงได้เน้นจุดประสงค์ในเรื่องนี้ให้ชัดเจน ฉะนั้นหลักสูตรกลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพฉบับปรับปรุง จึงมีจุดประสงค์ให้ผู้เรียนมีคุณสมบัติโดยสรุป 3 ประการคือ (สพจ. กาญจนบุรี 2533: 45-47)

1. ทำงานเป็น
2. มีนิสัยรักการทำงาน
3. มีการปรับปรุงงานอยู่เสมอ

1. ทักษะงานเป็น

คุณสมบัติของผู้ทำงานเป็น การเป็นผู้มีความรู้และทักษะในการทำงาน ซึ่งทักษะในการทำงานดังกล่าว ได้แก่ ทักษะในการใช้มือและเครื่องมือทำงาน ทักษะในกระบวนการทำงานและทักษะในการทำงานร่วมกับผู้อื่น

1.1 ทักษะในการใช้มือและเครื่องมือทำงาน หมายถึง การรู้จักเลือกเครื่องมือ และการใช้เครื่องมือทำงานตามขั้นตอนอย่างถูกต้อง คล่องแคล่ว และปลอดภัย ทักษะในการใช้มือและเครื่องมือดังกล่าวนี้คือ ทักษะในการปฏิบัติงานนั่นเอง

1.2 ทักษะในกระบวนการทำงาน

การจัดการเรียนการสอนกลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพนั้น เป็นกระบวนการในการทำงานเท่า ๆ กับผลงาน กระบวนการในการทำงาน หมายถึง การรู้จักวิเคราะห์ทั้งงาน วางแผนในการทำงาน ปฏิบัติตามแผน และประเมินผลการทำงาน

1.3 ทักษะในการทำงานร่วมกับผู้อื่น

หมายถึง การทำงานเป็นกลุ่ม มีความรับผิดชอบ เอื้อเฟื้อและไม่เอาเปรียบผู้อื่น รู้จักอภิปรายและเสนอความคิดเห็น ตลอดจนสรุปประเมินผลและเสนอผลงาน

2. นิสัยรักการทำงาน

นิสัยรักการทำงานและจะเกิดขึ้นต่อเมื่อผู้เรียนมีคุณสมบัติที่เป็นพื้นฐานอย่างน้อย 3 ประการคือ

2.1 ความรู้ความสามารถ หมายถึง ความรู้ความสามารถในการทำงานเช่น การรู้จักงาน การวางแผนและวิธีทำงาน การแก้ปัญหา เป็นต้น

2.2 เจตคติที่ดีต่องาน หมายถึง มีความสนใจ ตั้งใจ เอาใจใส่และสนุกกับการทำงาน ทำงานเองโดยไม่ต้องรอคำสั่ง แสวงหางานและวิธีทำงานที่มีประสิทธิภาพอยู่เสมอ

2.3 มีนิสัยในการทำงาน ได้แก่ ความรับผิดชอบ ความประหยัด ขยัน อดทน เพียรพยายาม ละเอียดถี่ถ้วน มีระเบียบ ซื่อสัตย์ และพึ่งตนเอง

3. มีการปรับปรุงงานอยู่เสมอ

การปรับปรุงงานเป็นเรื่องหนึ่งของการจัดการ หมายถึง การปรับปรุงผลงานและกระบวนการการทำงานให้ดีขึ้นอยู่เสมอ ขั้นตอนการปรับปรุงงานเริ่มจากการหาวิเคราะห์งานเพื่อหาข้อบกพร่อง หาทางเลือกในการแก้ปัญหา และ เลือกทาง เลือกมาปรับปรุงการทำงานและผลงานตามลำดับ

โครงสร้างเนื้อหา

โครงสร้าง เนื้อหาหลักสูตรกลุ่มการงานและพื้นฐานอาชีพฉบับปรับปรุง คงมี 2 ส่วนคือ งานบังคับหรืองานที่เรียนต่อเนื่อง และงานเลือก เหมือนหลักสูตรกลุ่มการงานและพื้นฐานอาชีพ ฉบับพุทธศักราช 2521 (สพจ.กาญจนบุรี 2533: 47-50)

แต่หลักสูตรกลุ่มการงานและพื้นฐานอาชีพฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533 ได้ปรับปรุง เนื้อหาโครงสร้างภายในให้ยืดหยุ่นมากขึ้นดังนี้

1. งานบังคับหรืองานที่ต้องเรียนต่อเนื่อง ในชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 ให้เรียนเพียง 2 งานคือ งานบ้านและงานเกษตร ตัดงานประดิษฐ์และงานช่างในโครงสร้างเดิมไปไว้ในงานเลือกของโครงสร้างใหม่ การให้เรียนเพียง 2 งานมีเหตุผลดังต่อไปนี้

งานบ้าน

ที่อยู่อาศัยเป็นปัจจัย 1 ใน 4 ของมนุษย์ จำเป็น ความจำเป็นที่ทุกคนต้องรู้จักการจัดบ้านเรือนของตนเองและครอบครัวให้ได้เสียก่อน แล้วจึงช่วยสังคมเป็นอันดับต่อไป

งานเกษตร

การเกษตรยังคง เป็นโครงสร้างพื้นฐานทาง เศรษฐกิจและสังคม ของประเทศ แม้จะมีแนวโน้มไปสู่โครงสร้างของการเป็นประเทศอุตสาหกรรมใหม่ แต่ก็ยังมีลักษณะ เป็นอุตสาหกรรมที่มีการเกษตรเป็นฐาน

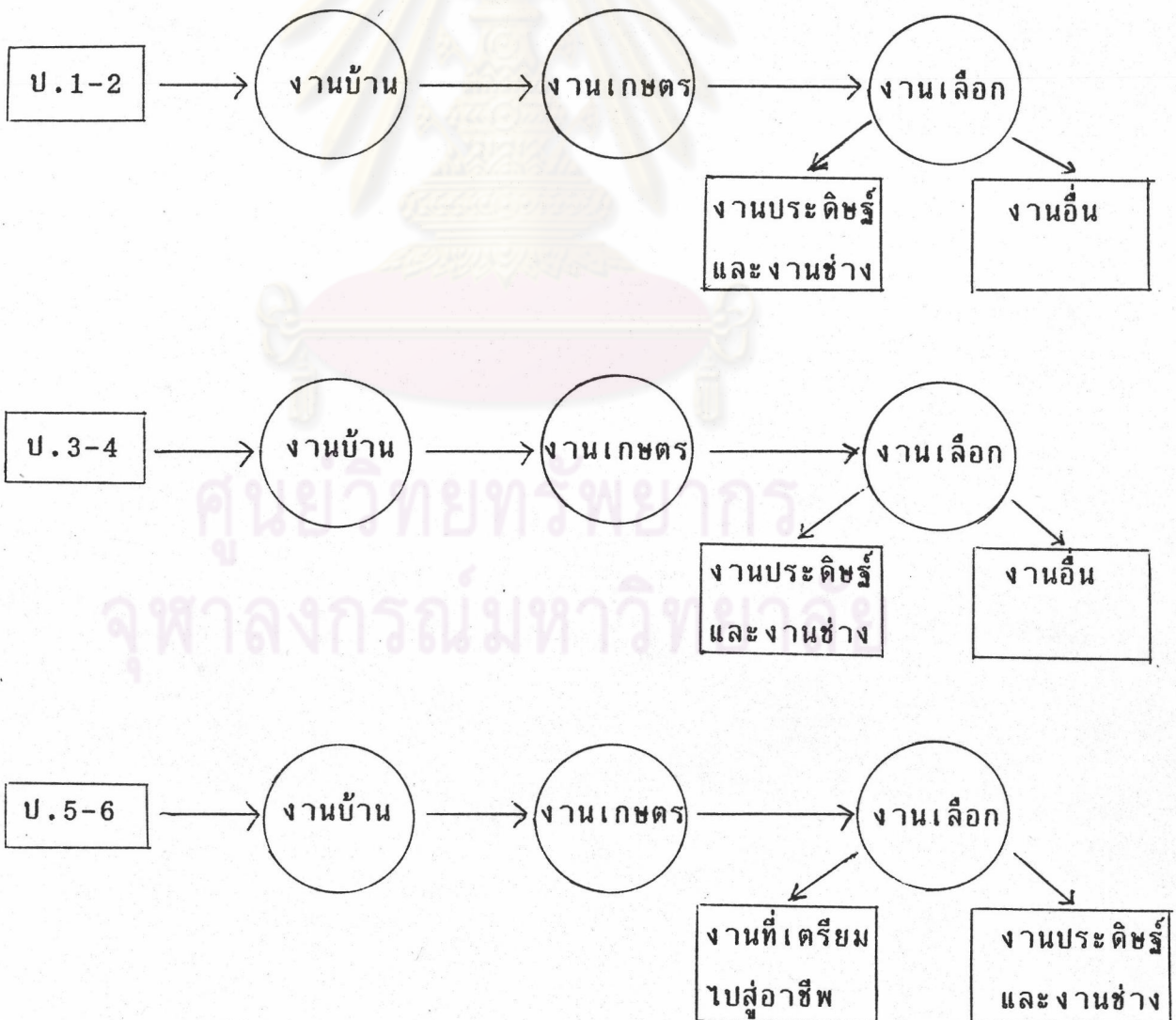
2. งานเลือก ปรับปรุงให้ม้งานเลือกเพิ่มขึ้นจากเดิมอีก 4 ชั้น คือ ตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-4 หลักสูตรกลุ่มการงานและพื้นฐานอาชีพ ฉบับพุทธ

ศักราช 2521 มีงานเลือกตั้งตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5-6 สรุปรักคือหลักสูตรกลุ่ม
 การงานและพื้นฐานอาชีพฉบับปรับปรุง มีงานเลือกทุกชั้น

การที่หลักสูตร กลุ่มการงานและพื้นฐานอาชีพฉบับปรับปรุงมีงาน
 เลือกเพิ่ม ก็เพื่อให้ท้องถิ่นซึ่งหมายถึง เขตการศึกษา จังหวัด กลุ่มโรงเรียนและ
 โรงเรียนมีโอกาสมากขึ้นในการพัฒนารายละเอียด และจัดหลักสูตรงานเลือกให้
 เหมาะสมสอดคล้องกับสภาพท้องถิ่น

โครงสร้าง เนื้อหาของหลักสูตรของหลักสูตรกลุ่มการงานและพื้น
 ฐานอาชีพฉบับปรับปรุง เขียนเป็นแผนภูมิได้ดังนี้

แผนภูมิโครงสร้างกลุ่มการงานและพื้นฐานอาชีพ

เวลาเรียน

เวลาเรียนกลุ่มการงานและพื้นฐานอาชีพในแต่ละชั้นไม่เปลี่ยนแปลง กล่าวคือ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-2 มีเวลาเรียนชั้นละ 300 คาบ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3-4 มีเวลาเรียนชั้นละ 400 คาบ และชั้นประถมศึกษาปีที่ 5-6 มีเวลาเรียนชั้นละ 900 คาบ (สพจ.กาญจนบุรี 2533: 51)

เนื่องจากได้มีการปรับปรุงเนื้อหาบางส่วนในกลุ่มการงานและพื้นฐานอาชีพดังได้กล่าวไว้ข้างต้น จึงต้องมีการปรับเวลาเรียนภายในกลุ่มการงานและพื้นฐานอาชีพ ดังแผนภูมิแสดง เวลาเรียนกลุ่มการงานและพื้นฐานอาชีพต่อไปนี้

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แผนภูมิแสดง เวลาเรียนกลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพ

ชั้น	เนื้อหา	เวลาเรียน	หมายเหตุ
ป.1-2	1.งานบ้าน 2.งานเกษตร 3.งานเลือก 3.1 งานประดิษฐ์ และงานช่าง 3.2 งานอื่น	200 คาบ 100 คาบ:1 หรือ 2 งาน	การแบ่ง เวลาเรียน 1. งานบังคับและ งานเลือกแบ่ง สัดส่วนเวลา เรียนเท่ากับ 2 : 1
ป.3-4	1.งานบ้าน 2.งานเกษตร 3.งานเลือก 3.1 งานประดิษฐ์ 3.งานเลือก 3.1 งานประดิษฐ์ และงานช่าง 3.2 งานอื่น	400 คาบ 200 คาบ:1 หรือ 2 งาน 200 คาบ:1 หรือ 2 งาน	2. การแบ่ง เวลา เรียนในงาน บังคับและงาน เลือกให้ความ สำคัญทุกแขนง งานเท่ากัน
ป.5-6	1.งานบ้าน 2.งานเกษตร 3.งานเลือก 3.1 งานประดิษฐ์ และงานช่าง 3.2 งานอื่น	600 คาบ 300 คาบ:1 หรือ 2 งาน	

เมื่อพิจารณาโครงสร้าง เนื้อหากลุ่มงานและพื้นฐานอาชีพ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5-6 มีจุดที่น่าสนใจคือ งานเลือก ซึ่งแบ่งเป็นงานเตรียมไปสู่อาชีพ และงานประดิษฐ์และงานช่าง ซึ่งผู้เรียนจะเลือกเรียนงานใดงานหนึ่งหรือทั้งสองงานก็ได้ และคำอธิบายเฉพาะของงานที่เตรียมไปสู่อาชีพ คือ เพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจการดำเนินงานเชิงการค้า มีทักษะในการใช้มือ เครื่องมือ เครื่องใช้ ในการทำงานสามารถทำงานตามขั้นตอนกระบวนการ แสดงว่าหลักสูตรกลุ่มงาน และพื้นฐานอาชีพฉบับปรับปรุง มีความมุ่งหมายให้ผู้เรียนมีความรู้ความสามารถ ที่จะนำไปใช้ เป็นแนวทางในการประกอบอาชีพได้ เมื่อจบการศึกษาต่อไปซึ่งผู้เรียน ต้อง เข้าใจระบบเศรษฐกิจพอสมควร เพราะฉะนั้นครูผู้สอนควรมีศึกษาดูการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพให้เพียงพอเพื่อจะได้ถ่ายทอดความรู้แก่นักเรียนได้

แนวทางการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพ

การจัดการเรียนการสอนวิชาอาชีพในระดับประถมศึกษาที่ผ่านมา ยังไม่ประสบผลสำเร็จและตอบสนองจุดมุ่งหมายของหลักสูตรเท่าที่ควร ดังนั้นเพื่อเป็นการพัฒนาการศึกษาเพื่ออาชีพ ในแผนพัฒนาการศึกษาระยะที่ 6 (พ.ศ. 2530-2534) กระทรวงศึกษาธิการจึงต้องประชาสัมพันธ์ให้มีความเข้าใจตรงกัน ถูกต้องและชัดเจนในปรัชญา ความหมาย จุดหมาย หลักการ วัตถุประสงค์ของค่า ว่าการศึกษาเพื่ออาชีพ เพื่อให้ประชาชนทั่วไปมองเห็นคุณค่า และความสำคัญของการจัดหลักสูตรและกิจกรรมการเรียนการสอนในเชิงผลิต โดยเน้นประสบการณ์ในการทำงานให้ประชาชนในชุมชนมีส่วนร่วมสนับสนุนและให้ความร่วมมืออย่างจริงจัง ส่วนเอกสาร และวัสดุอุปกรณ์ทุกประเภทจะต้องได้รับการพัฒนาปรับปรุงแก้ไข ให้สอดคล้องกับความต้องการอย่างแท้จริงของนักเรียนและชุมชน คำนึงถึงการนำไปใช้ให้เป็นประโยชน์ในการดำรงชีวิตเป็นสำคัญ (สวัสดี สุวรรณอักษร 2529: 14-18) ซึ่งมีความสอดคล้องกับงานวิจัย ของทรรษา ประนอมสกุล (2526: บทคัดย่อ) เรื่อง "ทรรษนะของนักเศรษฐศาสตร์ไทยต่อการจัดประสบการณ์ในการศึกษาภาคบังคับ พุทธศักราช 2534" นักเศรษฐศาสตร์จำนวน 19 คนได้สรุปสภาพเศรษฐกิจของไทยในปี พุทธศักราช 2534 ไว้ดังนี้

1. ประเทศไทยจะมีการพัฒนาอุตสาหกรรมมากขึ้น ลักษณะการลงทุนด้านอุตสาหกรรมจะมีแนวโน้มแบบเน้นการใช้เครื่องจักรในการผลิตมากกว่าการใช้แรงงาน ทำให้การจ้างงานลดลงอาจเกิดปัญหาคนว่างงานได้
2. ที่ดินเริ่มมีจำกัดเมื่อเทียบกับจำนวนประชากรที่เพิ่มขึ้นในแต่ละปี เป็นผลให้แรงงานภาคเกษตรกรรมขยายตัวมาสู่ภาคอุตสาหกรรมมากขึ้น โดยเฉพาะ เขตชุมชนที่เป็นแหล่งอุตสาหกรรม เช่น เมืองใหญ่ เกิดการแออัดแก่งแย่งกันประกอบอาชีพ และเกิดปัญหาอาชญากรรม
3. ปัญหาราคาผลผลิต และตลาดภาคเกษตรกรรม ตลอดจนการผูกขาดโดยพ่อค้าคนกลางจะยังคงมีอยู่
4. ไทยยังคงเป็นแหล่งผลิตหลักของการส่งสินค้าเกษตรกรรมออกขายต่างประเทศในแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้
5. เศรษฐกิจของประเทศจะขยายตัวมากขึ้น ค่าครองชีพของคนไทยส่วนใหญ่จะสูงตามไปด้วย

เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจในปีพุทธศักราช 2534 นักเศรษฐศาสตร์ดังกล่าวข้างต้นได้เสนอการจัดประสบการณ์ในการศึกษาภาคบังคับไว้ดังนี้

1. คุณลักษณะที่พึงประสงค์ที่ควรเน้นแก่นักเรียนในการศึกษาภาคบังคับ คือ การทำงานร่วมกับผู้อื่นเป็นกลุ่ม มีระเบียบวินัย มีความรับผิดชอบ ประหยัดมีการตัดสินใจที่ดี มีมนุษยสัมพันธ์ดี มีความคิดสร้างสรรค์ รู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ รู้จักวางแผนในการทำงาน มีสุขภาพจิตดี ซื่อตรง
2. ความรู้พื้นฐานทั่วไปที่นักเรียนควรได้เรียนในการศึกษาภาคบังคับ คือ ขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรม ศิลธรรม โครงสร้างของระบบสังคม
3. ความรู้ด้านเศรษฐกิจที่ควรบรรจุในหลักสูตรการศึกษาภาคบังคับ คือ การผลิตทางการเกษตรที่ถูกต้อง การประกอบอาชีพที่เหมาะสมในท้องถิ่น การสงวนรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสภาพแวดล้อม การคมนาคมขนส่ง การติดต่อสื่อสาร อัตราดอกเบี้ยของการฝากเงิน การกู้เงิน ประชากรศึกษาและการวางแผนครอบครัว

จากแนวคิดดังกล่าวข้างต้น สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ในฐานะที่เป็นผู้รับผิดชอบในการนำหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 ไปใช้ปฏิบัติจึงได้จัดทำคู่มือประกอบการอบรมศึกษานิเทศก์ สปจ.สปอ./ก. ที่รับผิดชอบกลุ่มประสบการณ์พิเศษ (วิชาอาชีพที่เกี่ยวกับการดำรงชีวิต) โดยเน้นกิจกรรมการเรียนการสอนวิชาอาชีพที่ครบวงจร ซึ่งเนื้อหาสาระ วิธีการ งานอาชีพต่าง ๆ ครูผู้สอนสามารถดัดแปลงได้ตามสภาพแวดล้อม และความเหมาะสมของท้องถิ่น (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ 2532: 3-14)

นวัตกรรมกับงานอาชีพ

นวัตกรรม หมายถึง เครื่องมือ วิธีการใหม่ ๆ ที่ช่วยให้การทำงานต่าง ๆ บรรลุเป้าหมายอย่างรวดเร็วมีประสิทธิภาพ

นวัตกรรมที่ล้นไหลเข้ามาแทนวิธีการเก่า ๆ เช่น แทรกเตอร์ที่ใช้ไถนา หวานข้าว หม้อหุงข้าว เต้าไฟฟ้า เครื่องซักผ้า ช่วยอำนวยความสะดวก หุ่นเวลาทุกอย่างเร็วขึ้น แต่ค่าใช้จ่ายย่อมเพิ่มขึ้น

บุคคล หรือแรงงานเดิมที่เคยไถนา ก่อไฟ ซักผ้า ต้องว่างงาน เขาเหล่านั้น ทำอะไร สมัยโบราณข้าวเปลือกไม่มีต้นทุนเพราะในวงจรมันไม่ต้องใช้ทุนที่เป็นเงินตรา ใช้ควายไถนา ผู้ใดคือสมาชิกในครอบครัว ควายเป็นผลผลิตที่เกิดจากการตกหลุมโดยธรรมชาติ อาหารควายเป็นหญ้าไม่ต้องซื้อผู้เลี้ยงควายเป็นลูกหลาน ซึ่งยังใช้แรงงานหนักไม่ได้ ไถนา หวานข้าว นวดข้าว เราเอาแรงกัน จนถึงข้าวเข้าลาน แม้แต่ทำให้เป็นข้าวสาร ต้นทุนไม่มี เหลือจากกินก็ขาย ๆ เท่าใดก็ยอมได้

ขณะนี้นวัตกรรมทำให้เรามีการใช้ต้นทุนทุกขั้นตอน ชายได้ถูกขาดทุน หากคิดได้ว่าเวลาที่นวัตกรรมใหม่ช่วยเราทำงาน เราทำงานที่เหมาะสมอาศัยวัสดุในท้องถิ่น ความสามารถความรู้จากการศึกษาภาคบังคับ มาแสวงหาอาชีพในยามว่าง นารายได้มาจนเจือสิ่งที่จะต้องสูญเสียไป ชีวิตของบุคคลย่อมดีขึ้น

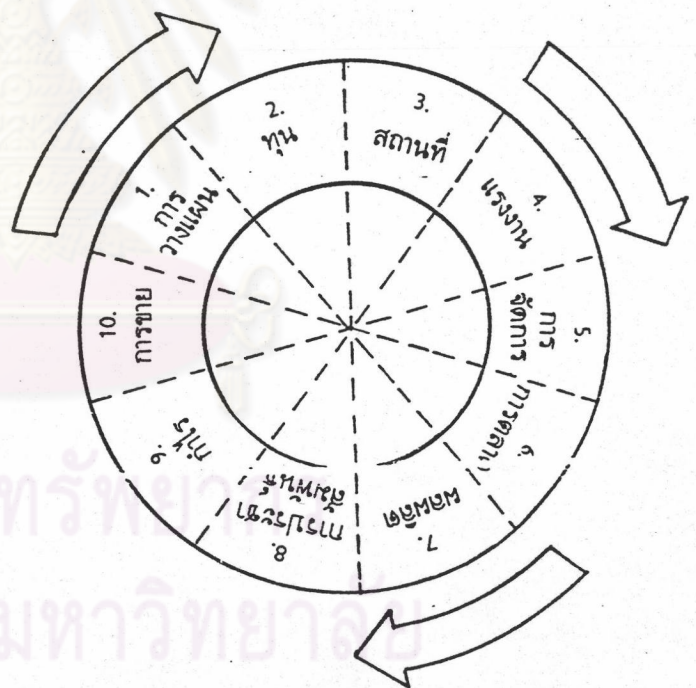
ในการดำเนินงานใด ๆ หากได้มีการวางแผนกำหนดขั้นตอนที่จะสอดคล้อง เชื่อมต่อสนับสนุนซึ่งกันและกันโดยครบถ้วนแล้ว จะเกิดเป็นวงจรในการประกอบอาชีพเพื่อการดำรงชีวิตที่สมบูรณ์

วิชาอาชีพครบวงจร

คำว่า "ครบวงจร" ในกลุ่มประสบการณ์พิเศษ (วิชาอาชีพเกี่ยวกับการดำรงชีวิต) งานช่าง งานช่างประดิษฐ์ งานเกษตร งานบ้านและงานอาชีพอื่นๆ หมายถึง การประกอบการทุกประเภทที่มีขั้นตอนเป็นวงจรมีเริ่มต้นและสิ้นสุด โดยมีผลสรุปสุดท้ายที่คำนึงถึงผลกำไรในรูปแบบของการมีกิน มีใช้ มีจำหน่ายในการประกอบการนั้น ๆ

การประกอบการให้มีผลผลิตที่มีกำไรในงานอาชีพ ที่เรียนในระดับประถมศึกษา ครูผู้สอนยกตัวอย่างงานอาชีพที่มีในท้องถิ่น ให้นักเรียนมองเห็นสู่ทางการผลิตผลงาน จากจุดเริ่มต้นจนถึงจุดสุดท้ายของงานตามวงจรต่อไปนี้

1. การวางแผน
2. ทุน
3. สถานที่
4. แรงงาน
5. การจัดการ
6. การตลาด
7. ผลผลิต
8. การประชาสัมพันธ์
9. กำไรหรือประโยชน์เพิ่มพูน
10. การขาย

1. การวางแผน เป็นสิ่งจำเป็นสำหรับผู้เรียนที่จะต้องเรียนรู้เพื่อไปประกอบอาชีพ นักเรียนอาจจะไม่รู้ไม่เข้าใจคำว่า "วางแผน" หมายความว่าอย่างไรทำไมต้องมีการวางแผน คนเราทุกวันนี้ถ้าจะทำอะไรให้สำเร็จตามความต้องการให้บรรลุเป้าหมายที่วางไว้ คิดเอาไว้จะต้องมีแผนการที่จะทำให้เป็นขั้นเป็นตอน เมื่อไรจะทำอะไร ทำอย่างไร ถึงเวลาที่กำหนดจะต้องทำถึงขั้นตอนไหน จึงจะได้ผลประโยชน์ที่ตัวเองตั้งเอาไว้ ฉะนั้นเพื่อให้ นักเรียนเข้าใจง่ายกับคำว่า การวางแผนในการประกอบอาชีพอย่างใดอย่างหนึ่ง ที่นักเรียนจะทำการวางแผน หมายถึงการกำหนดเป้าหมายที่จะทำให้สำเร็จผลในระยะเวลาที่กำหนดและได้ประโยชน์ตามที่คาดหมายไว้แล้ว เมื่อทำตามแผนที่วางไว้และกำหนดไว้เป็นขั้นเป็นตอนจนกระทั่งครบแผน ผลที่ต้องการจะเป็นไปตามแผน ถ้าไม่วางแผนไว้ล่วงหน้าทำไปคิดไป โดยไม่มีกำหนด การทำอาจจะยกเลิก หรือไม่ประสบผลสำเร็จ โดยเฉพาะพวกที่ได้แต่คิดแต่ไม่ลงมือทำจริง ๆ จะมองไม่ออก หรือมองไม่ชัดเจนเท่ากับได้ทำจริง ๆ ฉะนั้นการปฏิบัติจริงจะบรรลุผลสำเร็จและสามารถแก้ปัญหาได้ดีกว่า

2. ทุน พุดถึงทุนส่วนมากจะนึกถึงแต่ตัวเงินอย่างเดียว ในความเป็นจริงแล้วคำว่าทุน มีความหมายครอบคลุมถึงทรัพยากรต่าง ๆ หลายสิ่งหลายอย่าง รวมถึงแรงงาน เครื่องมือ เครื่องจักร ฯลฯ ที่นำมาเป็นจุดเริ่มต้นของการประกอบอาชีพทุกอย่าง ขึ้นอยู่กับชนิดของอาชีพก่อนที่จะได้ผลกำไรหรือผลประโยชน์เพิ่มพูนมากกว่าทุนที่ลงไป ถ้าเป็นการประกอบการใหญ่ ๆ ทุนยังรวมถึงสิ่งที่มองไม่เห็นทางด้านวัตถุ แต่ต้องใช้เวลาเพื่อการสำรวจวิเคราะห์หาข้อมูลก่อนดำเนินการซึ่งต้องเสียค่าใช้จ่ายเพื่อประกอบการ เงินที่ใช้จ่ายเกี่ยวกับสิ่งเหล่านี้จึงรวมกันเป็นทุนดำเนินการ ฉะนั้นนักเรียนที่สามารถจะประกอบอาชีพได้จะต้องคิด และบันทึกไว้ รวบรวมไว้ก่อนที่จะทำ แล้วเรียงลำดับความสำคัญในการดำเนินการเป็นขั้นตอนตามกำหนดระยะเวลา และเพื่อป้องกันความผิดพลาดในการประกอบอาชีพในระยะเริ่มแรกซึ่งยังไม่เคยทำมาก่อน ควรจะปรึกษาหาความรู้กับผู้ที่มีประสบการณ์ หรือพ่อแม่ผู้ปกครองด้วยจะช่วยทำให้ประสบความสำเร็จได้มาก ต่อไปเป็นการหาทุน

การหาทุน ทุนจะได้จากไหนบ้าง ในระยะเริ่มแรกที่ยังไม่มีรายได้มาก่อนการหาทุน หรือรวบรวมทุนเพื่อให้ได้ทุนตามที่ได้อ้างไว้หรือประมาณการเอาไว้ในการประกอบอาชีพที่จะทำ จะต้องใช้เงินทุนสักเท่าไร โดยทั่วไปจะหยิบยืมจากพ่อแม่ พี่น้อง เพื่อนฝูง ญาติมิตร การกู้ยืม จากแหล่งเงินกู้ การธนาคาร การสหกรณ์ ฯลฯ อย่างใดอย่างหนึ่งเพื่อให้ได้เงินมาหาทุนเมื่อมีแหล่งเงินที่จะได้ซึ่งการลงทุนแล้วต่อไปจะต้องศึกษาและหาสถานที่ที่เหมาะสมกับการประกอบอาชีพที่จะทำต่อไป

3. สถานที่ ในการประกอบอาชีพทุกชนิดทุกประเภท จะต้องมีส่วนที่ที่จะยึดเป็นแหล่งประกอบการค้าขาย บริการต่างๆ จะเป็นบ้าน ร้านค้า โรงงาน ผืนแผ่นดิน ฯลฯ อันเป็นสถานที่ที่จะสร้างผลผลิต เก็บผลผลิต ให้บริการที่จะทำผลกำไร หรือผลประโยชน์เพิ่มพูนให้ได้ส่วนเกินมาเพื่อดำรงชีพ สถานที่ต่าง ๆ เหล่านี้ต้องคำนึงถึงความสะดวก คล่องตัวในการจำหน่ายการขนส่ง การติดต่อ การคมนาคม การสื่อสาร รับ ส่ง บริการ ได้รวดเร็ว ทันเวลา ทันความต้องการของตลาดผู้บริโภค

4. แรงงาน เมื่อกล่าวถึงแรงงาน ในการประกอบการทุกชนิดทุกประเภท ในการประกอบอาชีพส่วนตัวเรามักจะไม่มองหรือไม่ได้กำหนดราคาค่าแรงงานของตัวเองกัน หรือไม่คิดหรือมองไม่ออกไม่ชัด โดยหลักความเป็นจริงถ้าต้องลงมือทำจริง หรือเสียเวลากับกิจกรรมนั้น หรือให้คิดข้อนั้นทำให้เกิดประโยชน์ขึ้นอย่างใดอย่างหนึ่งแก่ผู้ต้องการจะบริการด้วยแรงงานหรือทางความคิดโดยมีเวลาเป็นตัวกำหนด ค่าแรงงานจะมองเห็นได้ชัด ค่าบริการของผู้ใช้แรงงานจะถูกกำหนดออกมาเป็นรายเดือน รายสัปดาห์ รายชั่วโมง หรือเหมาจ่าย ซึ่งจะต้องตกลงกันด้วยวาจาหรือทำสัญญาต่อกันแล้วแต่กรณี ฉะนั้นการประกอบอาชีพทุกอย่างไม่ว่าจะทำเป็นส่วนตัวหรือรับจ้าง หรือบริการให้ผู้อื่น ต้องกำหนดราคาค่าแรงงานขั้นต่ำออกมาให้พอเหมาะกับสภาพภาวะ เศรษฐกิจของพื้นที่นั้นเป็นหลัก เพื่อความอยู่รอดของการประกอบการแต่ละชนิด และผู้ใช้แรงงานแต่ละคน ตลอดจนจำนวนผู้ใช้แรงงานให้พอเหมาะสมพอดีของแต่ละประเภทของงานอาชีพ การกำหนดค่าแรงงานขั้นต่ำ จึงจำเป็นต้องนำมารวมเข้ากับต้นทุนด้วย ในการประกอบการบางอย่างจะมีการรวมกลุ่มระดมกำลัง เพื่อเพิ่มผลผลิตให้ได้ตาม

เป้าที่จะนำไปสู่การครอบครองตลาดและสู้กับการแข่งขันในเชิงการค้า และการบริการ และผลกำไรในที่สุด ส่วนผลประโยชน์ที่จะได้รับมากหรือน้อยเพียงไร จำเป็นจะต้องมีวิธีการจัดการในแต่ละกิจการให้ดีที่สุด และสร้างขวัญและกำลังใจให้ผู้ใช้จ่ายแรงงานทุกคน

5. การจัดการ การประกอบการทุกชนิดทุกประเภท ไม่ว่าจะเป็นด้านการผลิต การบริการในวงการอาชีพใด จะต้องมิตัวจัดการที่จะจัดทำสั่งการให้เป็นไปตามขั้นตอนตามแผนที่วางไว้ คนที่สามารถดำเนินการให้สำเร็จตามเป้าหมายเรามักจะเรียกว่า "ผู้จัดการ" การประกอบการจะอยู่รอด ได้ผลประโยชน์เพิ่มพูน มีกำไรหรืออาจจะขาดทุน ได้ผลผลิตตามเป้าหรือไม่ สู้คู่แข่งได้หรือไม่ กำหนดเวลาหรือไม่ ปริมาณและคุณภาพของสินค้าและบริการจะดีมากน้อยเพียงไร อยู่ที่ตัวผู้จัดการสั่งการ ผู้ที่จะกำชัยชนะในเชิงการค้าและบริการได้ตลอดไป ต้องมิตัวจัดการที่ดีเลิศ บางประเภทจะมีที่ปรึกษาเพิ่มเติม ฉะนั้นตัวจัดการต้องคาดการณ์อนาคต รู้ทันเหตุการณ์ รู้ชั้นเชิงของผู้อื่นหรือคู่แข่ง และศึกษาวิเคราะห์การตลาดตลอดเวลา เพื่อปรับปรุงทุกกระยะเพื่อผลประโยชน์ ผลกำไรเพิ่มขึ้น ตัวอย่างประเทศญี่ปุ่นที่เขาเจริญได้ในทุกด้าน ทุกสาขาวิชาอาชีพเขามีตัวจัดการบรรจุเข้าไปในทุกสาขาวิชาทุกระดับชั้น ตลอดจนวงการธุรกิจเล็กใหญ่ทุกประเภท ยังนาระบบ Q.C เข้าช่วยในกลุ่มแรงงานเพื่อเสริมสร้างประสิทธิภาพอีกด้วย

สำหรับของเราเพิ่งเริ่มมีตัวจัดการเข้าสอดแทรกเข้ามาในวงการศึกษาก็เมื่อเร็ว ๆ นี้ แต่ยังไม่ทั่วถึงและจริงจังมากนักทางปฏิบัติ ฉะนั้นเด็กจบระดับประถมศึกษาแล้วไม่ได้ศึกษาต่อ เมื่อเติบโตใหญ่จะเห็นว่าไม่มีความกล้าในการจัดการมากนัก เพราะไม่มีการเรียนการสอน ปลุกฝังกันไว้แต่ชั้นประถมศึกษาไว้เป็นพื้นฐานกันก่อนจึงไม่กล้าที่จะเป็นผู้บริหารหรือจัดการในวงการธุรกิจ

6. การตลาด โดยทั่วไปนักเรียนจะรู้คำว่า "ตลาด" เสียเป็นส่วนใหญ่ แต่คำว่า "การตลาด" หมายถึง อะไรไม่รู้ มีคำว่าตลาด คงจะคิดว่าเป็นสถานที่ขายอาหาร เครื่องใช้ ฯลฯ เท่านั้น ซึ่งในรายละเอียดสามารถศึกษาค้นคว้าหรือศึกษาในชั้นสูงขึ้น ในระดับประถมศึกษาพอจะสรุปให้เข้าใจง่าย ๆ ดังนี้

การตลาด มีความหมายกว้างมากกว่าคำว่า ตลาด หมายถึง การติดต่อซื้อขายกันได้ทุกหนทุกแห่ง ไม่ว่าจะ มีสินค้าหรือประกอบการอยู่ที่ใดจะอยู่ตามห้าง ร้าน โรงงาน อาคาร บ้านเรือน สำนักงาน ท้องนา โกดั่ง เก็บสินค้า ฯลฯ สามารถติดต่อทางสื่อสารเพื่อซื้อขายได้หลายทางหลายรูปแบบ ไม่จำเป็นต้องไปหาซื้อหรือขายด้วยตนเอง สามารถติดต่อสั่งซื้อหรือขายได้โดยทางโทรศัพท์ โทรเลข จดหมาย ฯลฯ และสามารถศึกษาดูรูปแบบลักษณะของสินค้าได้ด้วยภาพ ตัวอย่างสินค้า แคตตาล็อก ฯลฯ ตามความต้องการ ความพอใจได้

ตลาด หมายถึง สถานที่ที่สินค้านำมาอยู่เป็นหมู่พวก เป็นแหล่งเฉพาะที่มีตัวสินค้าให้เห็นมีสินค้าให้เลือก สามารถสั่งซื้อเอาไปใช้ เอาไปบริโภคได้ทันที การชำระเงิน ถ้าจำนวนเงินไม่มากจะชำระกันด้วยเงินสดหรือเอกสารที่ใช้แทนเงินทันที ถ้าจำนวนเงินที่จะชำระมาก อาจจะมีเงื่อนไขเป็นตัวกำหนดการชำระ ส่วนที่จะมีส่วนลดหรือไม่แล้วแต่ข้อตกลง

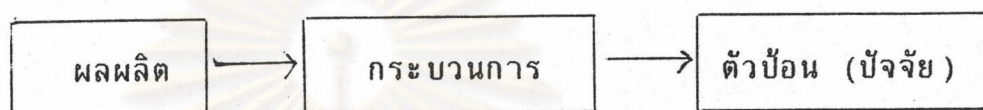
ฉะนั้นการประกอบอาชีพทุกชนิดทุกประเภท ไม่ว่าจะ เป็นขนาดเล็กหรือใหญ่ จะต้องศึกษาถึงการตลาดก่อน บางรายมีการวิเคราะห์หาตัวเลขความต้องการของผู้บริโภคสินค้าแต่ละชนิด แต่ละฤดูกาล แต่ละวัย แต่ละพื้นที่ของท้องถิ่นต่าง ๆ และผลผลิตต่าง ๆ ที่จะติดตลาด เป็นที่ต้องการของผู้บริโภคทั่วไป เป็นส่วนใหญ่ ศึกษาและคาดการณ์อนาคต ตลอดจนผู้ที่จะแย่งตลาดการค้าของตนเอง ผู้ประกอบจะต้องรู้ และศึกษาผลผลิตของตนเองที่จะครอบครองตลาดการค้าในแต่ละพื้นที่ด้วย

7. ผลผลิต ผลผลิตในที่นี้ไม่ได้หมายความถึง ผลผลิตทางการเกษตรพวกพืชผลต่าง ๆ เท่านั้น ผลผลิตในการประกอบอาชีพหมายถึง สินค้าสำเร็จรูปหรืออาหารการกิน สิ่งของเครื่องใช้ที่ทำออกมาแล้วนำไปขายได้ ผู้ซื้อหาซื้อไปใช้ไปรับประทาน ผลผลิตที่กล่าวต่อไปนี้จะอยู่ในกลุ่มประสบการณ์การทำงานและพื้นฐานอาชีพในงานบ้าน งานเกษตร งานประดิษฐ์และงานช่าง

สำหรับผู้ที่ประกอบอาชีพในเรื่องผลผลิตทางการค้าขาย การบริการขั้นตอนต่างๆ ของการผลิต จะต้องรู้รายละเอียดของงานต่างๆ ที่มีอยู่แล้วสามารถนำไปประกอบเป็นอาชีพได้ ต้องเรียนรู้ถึงเครื่องมือเครื่องใช้ต่าง ๆ เครื่องจักรอุปกรณ์การผลิต ตลอดจนนวัตกรรมใหม่ ๆ ต้องฝึกฝนให้เกิดทักษะ

ความคล่องแคล่ว ความชำนาญ สามารถทำได้ปฏิบัติได้โดยอัตโนมัติสามารถผลิตออกมาได้รวดเร็ว ได้ทั้งปริมาณและคุณภาพ สามารถแข่งขันกับผู้อื่นได้ ผลผลิตออกมาแล้วเป็นที่ถูกใจตรงตามความต้องการของลูกค้าสามารถกำหนดรูปแบบวิธีการเป็นขั้นตอน จัดกระบวนการผลิตได้อย่างมีประสิทธิภาพ

เมื่อต้องการผลิตผลอะไร จะต้องรู้กระบวนการทำอะไร บ้างจ่ายหรือตัวป้อนต้องใช้อะไรบ้าง จะเขียนเป็นผังได้ ดังนี้

8. การประชาสัมพันธ์ การประกอบอาชีพประเภทที่ผลิตผลออกเป็นสินค้าสำเร็จรูปออกมาสู่การตลาด เพื่อให้ผู้บริโภคได้ล่วงรู้ถึงชนิดสินค้า ปริมาณ คุณภาพและราคาขาย ผู้ผลิตจะนำออกจำหน่ายโดยทั่วไป จะต้องบอกกล่าวให้ประชาชนผู้บริโภคได้รับรู้ถึงสรรพคุณของสินค้าให้กว้างไกลที่สุด มากที่สุดส่วนมากจะเผยแพร่โดยทาง ติดป้ายโฆษณา ประกาศทางหน้าหนังสือพิมพ์ ออกรายการวิทยุ โทรทัศน์ ส่งทางไปรษณีย์ถึงบ้าน มีตัวแทนออกประชาสัมพันธ์ถึงตัวบุคคล พร้อมทั้งมีตัวอย่างสินค้าแจกจ่ายให้ทดลองใช้ แต่ถ้าเป็นสินค้าประเภทวัตถุดิบ ผลิตเล็กน้อย ๆ ถ้านำไปจำหน่ายด้วยตนเองต้องใช้วิธีประชาสัมพันธ์ที่ไม่ต้องลงทุน แต่ถ้าน้อยเกินไปแล้วนำไปจำหน่ายจะต้องเสียค่าขนส่ง ค่าแรงด้วยซึ่งไม่คุ้มค่ากับการลงทุนและเวลาที่เสียไปจะต้องหาคนกลางที่รับซื้อถึงแหล่งผลิตมารับสินค้าเอง ซึ่งอาจจะติดต่อกันเฉพาะราย เป็นครั้งคราวสินค้าที่ขายประเภทนี้ถึงแม้จะราคาต่ำสักหน่อยยังดีกว่าปล่อยทิ้งไว้ไม่เกิดประโยชน์ ส่วนมากเป็นผลิตผลทางการเกษตรซึ่งมีอยู่มากมายตามโรงเรียนและในหมู่บ้านชนบท ทางไกลตลาดผู้ซื้อเป็นสิ่งที่เหลือกินเหลือใช้ภายในโรงเรียน ภายในหมู่บ้าน

9. การคิดกำไร-ขาดทุน การประกอบอาชีพทุกชนิดทุกประเภทไม่ว่าจะเป็นสินค้าสำเร็จรูปหรือวัตถุดิบตั้งแต่ขนาดเล็กถึงขนาดใหญ่ ย่อมต้องคำนึงถึงผลกำไรเป็นหลัก ส่วนที่จะได้กำไรมากน้อยขึ้นอยู่กับสินค้า ชนิดของสินค้า เป็นสินค้าที่มีผู้ค้ามากน้อยเพียงไร มีคู่แข่งหรือไม่ ต้นทุนและค่าใช้จ่ายที่นำมาลงทุนเพื่อการค้ามีรายการต้องจ่ายมากน้อยเพียงไรก่อนที่จะต้องออกขาย เรื่องราย

จ่ายทั้งหมดที่นำมารวมกับต้นทุนจะต้องนำมาคิดรวมกันเป็นต้นทุน หรือเรียกรายจ่ายต่าง ๆ นั้นเป็นทุนดำเนินการ ในการคิดทุนดำเนินการ ถ้าเป็นอุปกรณ์ถาวร เครื่องมือเครื่องจักรถาวรคงรูปเมื่อใช้ไปนาน ๆ จะมีการเสื่อมสภาพ สึกหรอ ในการคิดต้นทุนประเภทนี้จะคิดหักค่าเสื่อมค่าสึกหรอออกมาเป็นร้อยละเท่าไรต่อไป คิดหักทุกปีจนกว่าจะหมดสภาพ ต่อไปก็เป็นการซ่อมบำรุงรักษาที่จะต้องจ่าย จึงนำค่าใช้จ่ายในการซ่อมบำรุงรักษามารวมกัน คิดเป็นต้นทุนด้วยถ้าจะคิดและมองภาพให้ง่ายขึ้น ก็ความหลงลืมผิดพลาดในเวลาคิดกำไร-ขาดทุน สรุปออกมาดังนี้

$$\begin{aligned} \text{ต้นทุน} = & \text{เงินทุน} + \text{ดอกเบี้ยเงินกู้} + \text{อุปกรณ์คงรูปถาวร (คิดเป็นร้อยละ)} \\ & + \text{ค่าใช้จ่ายต่าง ๆ} + \text{ค่าแรงงาน} + \text{ภาษีการค้า} \end{aligned}$$

เมื่อรู้ต้นทุนแล้ว ขั้นตอนวิธีคิดหากำไร การคิดเอากำไรต้องคำนึงถึงชนิดและประเภทของสินค้า การจำหน่ายง่าย มีคู่แข่งมากน้อยเพียงไรถ้าจำหน่ายง่าย การคิดเอากำไรไม่ต้องมากนักเพื่อขายให้ได้จำนวนมากจะได้กำไรมากตามมา ถ้าจำหน่ายยาก ไม่มีคู่แข่ง การคิดเอากำไรอาจจะคิดเอากำไรได้มากกว่าปกติอีกเล็กน้อย

การคิดเอากำไร ปกติจะคิดเอากำไรเป็นร้อยละของต้นทุน ส่วนจะคิดเอากำไรร้อยละเท่าไรนั้นขึ้นอยู่กับชนิดและประเภทของสินค้า ขายส่งหรือขายปลีก ขายง่ายหรือขายยากราคาสูงหรือต่ำติดตลาดหรือไม่ สินค้าบางอย่างผู้ผลิตต้นต่อหรือต้นกำเนิดคิดเอากำไรเพียงร้อยละ 20 บวกภาษีการค้าแต่กว่าจะถือมือผู้บริโภคโดยตรงจะต้องผ่านคนกลาง คนกลางคิดเอากำไรเพิ่มขึ้นอีกช่วงหนึ่ง และภาษีการค้าจากคนกลางหรือตัวแทนจำหน่ายจะส่งถึงร้านค้าปลีก ๆ คิดเอากำไรอีกต่อหนึ่ง พอถึงร้านค้าปลีก ร้านค้าปลีกบวกกำไรและภาษีการค้าเข้าอีกทอดหนึ่ง จึงจะถึงผู้บริโภคคนสุดท้ายจากผู้ผลิตผ่านคนกลางเป็นช่วง ๆ มากกว่าจะถือมือผู้บริโภค การคิดกำไรรวมกันทุกช่วง แล้วอาจจะกำไรมากกว่าต้นทุนของผู้ผลิตหลายสิบเท่าตัวว่าจะออกมาเป็นราคาขายถึงมือผู้บริโภค ฉะนั้นการตั้งราคาขาย สามารถตั้งเป็นรูปสมการได้ดังนี้

$$\text{ราคา} = \text{ต้นทุน} + \text{กำไรร้อยละ}$$

การคิดกำไรทุกครั้งต้องรวมค่าใช้จ่ายทุกอย่างที่เกี่ยวข้องกับสินค้าที่จะนำออกจำหน่ายการคิดเอากำไรจะคิดเอากำไรมากน้อยเพียงไร สามารถพิจารณาได้ง่ายขึ้น อีกนัยหนึ่งอาจจะไม่ออกมาเป็นตัวเงินเพราะไม่ได้นำไปจำหน่าย แต่คิดแล้วสามารถผลิตออกมาแล้วเพิ่มพูนขึ้นมาได้มาก เมื่อเปรียบเทียบกับ การไปหาซื้อมา คิดแล้วถูกกว่าซื้อ หักแล้ว ที่เหลือเกิดประโยชน์ในทางใช้สอย บริโภคถือเป็นกำไรได้ ฉะนั้นครูผู้สอนจะต้องฝึกให้นักเรียนรู้จักคิดกำไรรู้จักคิดในเรื่องการขายจะได้เกิดการพัฒนาดตนเองเพื่อการประกอบอาชีพต่อไป

10. การขาย การขายกับการค้าขาย ถ้าเราได้ฟังแล้วจะรู้สึกว่าเป็นเหมือนกันโดยหลักการแล้วไม่เหมือนกัน การขายจะแบ่งออกได้หลายวิธี หลายรูปแบบขึ้นอยู่กับชนิดและประเภทของสินค้า ผู้ประกอบอาชีพทางด้านการค้าจะต้องศึกษาการตลาด ความต้องการของประชาชนอยู่ในวงแคบหรือวงกว้าง ชนิดและประเภทของสินค้านั้นถ้าสามารถวิเคราะห์ข้อมูลได้จะทำให้ผลการขายได้ผลตามเป้าที่ตั้งไว้ได้ใกล้เคียงมากขึ้น การขายในปัจจุบันสินค้าหลายประเภท จะขายในลักษณะขายเพื่อชอบ ขายผ่อนส่ง ฯลฯ สำหรับในระดับประถมศึกษาผู้เรียนนำไปประกอบอาชีพของตนเอง เป็นแนวทาง เป็นพื้นฐานเบื้องต้นเล็ก ๆ น้อย ๆ ก่อนให้รู้วิธีการขายโดยทั่วไปในพื้นที่ที่ตนเองอาศัยอยู่ว่าเขาทำกันอย่างไร ที่ไปที่มาของสินค้าเขาทำกันอย่างไร การขายดำเนินการได้หลายทางดังนี้

ขายส่ง ผู้ประกอบการด้านการผลิตขนาดเล็ก หรือขนาดใหญ่ การจำหน่ายสินค้าจะดำเนินการขายในลักษณะขายส่งอย่างเดียว โดยจัดส่งให้ผู้ค้าปลีกหรือตัวแทนจำหน่าย หรือคนกลางรับช่วงจัดส่งสินค้าต่อผู้ค้าปลีกอีกทอดหนึ่ง การประกอบการค้าขายวิธีนี้สะดวกดีสำหรับผู้ผลิตไม่สิ้นเปลืองแรงงาน แต่บางรายผู้ผลิตจะแบ่งออกเป็นฝ่าย ประกอบด้วยฝ่ายผลิต ฝ่ายขาย ฝ่ายจัดส่ง ฝ่ายประชาสัมพันธ์ ฯลฯ จัดส่งสินค้าให้ผู้ค้าปลีกถึงร้านค้าโดยตรง บางรายถ่ายเทให้ตัวแทนดำเนินการจัดส่งสินค้าให้ผู้ค้าปลีกโดยตรง บางรายถ่ายเทให้ตัวแทนดำเนินการจัดส่งสินค้าให้ผู้ค้าปลีกโดยตรง ตัวแทนจำหน่ายหรือคนกลางจะแบ่งเบา

ภาระแทนผู้ผลิตในการจัดส่งถึงผู้ค้าปลีกได้มาก แต่ตัวแทนจำหน่ายหรือคนกลาง เป็นช่วงที่ทำให้สินค้ามีราคาแพงขึ้น

ตัวแทนจำหน่ายหรือคนกลาง เป็นผู้รวบรวมสินค้าจากแหล่งผลิต หรือผู้ผลิต แล้วตัวแทนจำหน่ายจะเป็นผู้ดำเนินการจัดส่งสินค้าให้ผู้ค้าปลีกตามสั่งของผู้ค้าปลีก ตัวแทนจำหน่ายจะได้ผลประโยชน์หรือได้ค่าดำเนินการบางรายหรือ เรียกว่ากำไรคิดเอาจากราคาขายเป็นร้อยละของสินค้าที่จัดส่งให้ผู้ค้าปลีก ตัวแทนจำหน่ายบางรายจะบวกกำไรเอาเองตามภาวะเศรษฐกิจ หรือปริมาณของสินค้า ฯลฯ ซึ่งตัวแทนจำหน่ายจะดูภาวะการตลาดอยู่ตลอดเวลาเพื่อฉกฉวยโอกาสทองในการประกอบการของตัวแทนจำหน่าย ฉะนั้นราคาสินค้าจะสูงกว่าประเภทที่จัดส่งจากผู้ผลิตโดยตรง

พ่อค้าปลีก จะเป็นผู้ค้าปลีกที่จำหน่ายสินค้าให้กับผู้บริโภคโดยตรง การรับสินค้าเข้าร้าน รับจากตัวแทนจำหน่ายหรือผู้ผลิตโดยตรงหรือบางรายไปรับสินค้าเองจากตัวแทน หรือฝ่ายผลิต แล้วคิดเอากำไรด้วยการบวกกำไรเข้ากับ ต้นทุนและค่าใช้จ่ายต่าง ๆ เข้าไปรวม แล้วจึงตีราคาออกมาเป็นราคาขาย ที่จะขายให้กับผู้บริโภคโดยตรง

ผู้บริโภค หมายถึง ผู้ซื้อ ผู้ที่ต้องการซื้อของไปใช้ ชื่อไปบริโภค ชื่อไปรับประทาน ผู้ซื้อจะต้องรู้จักวิธีเลือก ชื่อสินค้า และเปรียบเทียบราคาสินค้าให้ได้ราคาสินค้าที่ดี มีปริมาณมาก คุณภาพดี เป็นสินค้าที่ยังไม่หมดอายุ ขณะเลือกซื้อจะต้องอ่านดูสลากข้างกล่องบรรจุหีบห่อที่จะเขียนบอกปริมาณการบรรจุในกล่อง หีบห่อ กระป๋อง เป็นน้ำหนักปอนด์/กรัม และสำรวจดูสภาพของภาชนะที่บรรจุบรู-สลายหรือมีสนิมหรือไม่ ถ้าประเภทไม่บอกการหมดอายุของสินค้า ถ้าประเภทเป็นผงต้องเชยาคูว่าข้างในเป็นก้อนหรือเป็นผง ถ้าสินค้าเป็นผงเวลาเขย่าแล้วเป็นก้อนแสดงว่าหมดสภาพ หรือหมดอายุใช้ไม่ได้ รับประทานไม่ได้แล้วเพื่อป้องกันการเอาเปรียบของผู้ขายจะต้องสำรวจตรวจดูให้รอบคอบก่อนจ่ายเงินค่าสินค้า

โครงการการศึกษาเพื่อพัฒนาหมู่บ้านในเขตชนบทยากจน (กศ.พช.)
กระทรวงศึกษาธิการ (สปช. 7/2529: 1-2)

โครงการการศึกษาเพื่อพัฒนาหมู่บ้านในเขตชนบทยากจน (กศ.พช.) ของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการ เป็นโครงการที่ดำเนินงานตามแผนพัฒนาชนบทยากจน ของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 (ตั้งแต่ปีงบประมาณ 2526-2529 ดำเนินงานในพื้นที่ชนบทยากจนใน 38 จังหวัด) โดยพัฒนาโรงเรียนประถมศึกษาให้เป็นศูนย์กลางในการพัฒนาคนในหมู่บ้านในเขตบริการของโรงเรียนให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นและสามารถพึ่งตนเองได้ ในช่วงการพัฒนาในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 นั้นดำเนินการพัฒนาโรงเรียนในโครงการปีละ 300 โรงเรียน รวม 1,200 โรงเรียน และยังมีโรงเรียนอาสาสมัครเข้าร่วมปฏิบัติงานตามโครงการอีกจำนวน 978 โรงเรียน

จากการดำเนินงานโครงการ กศ.พช. ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 ปรากฏผลว่า โรงเรียนประถมศึกษาในโครงการสามารถจัดโรงเรียนเป็นศูนย์กลางในการพัฒนาคนในชนบทได้ผลดีตามนโยบายของรัฐบาล ดังนั้น คณะกรรมการพัฒนาชนบทแห่งชาติ (กชช.) และคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ จึงมีมติให้ขยายงานของโครงการ กศ.พช. ต่อไปในแผนพัฒนาฉบับที่ 6 (ปีงบประมาณ 2530-2534) โดยพยายามเพิ่มจำนวนโรงเรียนในโครงการออกไปทั่วประเทศอย่างต่อเนื่องในทุกปี รวมทั้งการให้การสนับสนุนส่งเสริมให้โรงเรียนได้ดำเนินการที่ก้าวหน้าต่อไป เป็นตัวอย่างแก่โรงเรียนประถมศึกษาทั่วไป โดยมุ่งพัฒนาและส่งเสริมให้โรงเรียนสามารถจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 ที่เหมาะสมกับสภาพความต้องการของท้องถิ่น เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในเขตบริการของโรงเรียนและสามารถให้บริการทางการศึกษา อาทิ ศิลปวัฒนธรรม กีฬา พลาณามัย นันทนาการและข่าวสารแก่นักเรียน และประชาชนในท้องถิ่นได้ โดยระดมทรัพยากรทั้งหลายในท้องถิ่น และรับความร่วมมือจากองค์กรที่เกี่ยวข้อง ช่วยสนับสนุนส่งเสริมอย่างมีประสิทธิภาพ

วัตถุประสงค์ของโครงการการศึกษาเพื่อพัฒนาหมู่บ้านในเขตชนบท
(กศ.พช) กระทรวงศึกษาธิการ (สพช.7/2527: 6)

1. เพื่อจัดโรงเรียนเป็นศูนย์กลางในการพัฒนาคนให้พึ่งตนเองได้ โดยพนักงานส่วนราชการและองค์กรเอกชน ตามแนวทาง 8 ข้อคือ
 - 1.1 ปรับปรุงการเรียนการสอน ให้นักเรียนนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนาตนเองและสังคม เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตได้
 - 1.2 ส่งเสริมให้ครูและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง สามารถดำเนินการสำรวจสภาพปัจจุบัน ปัญหาความต้องการพัฒนาคนและทรัพยากรที่มี เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาท้องถิ่นของชุมชนในโรงเรียนรับผิดชอบ
 - 1.3 พัฒนาบุคลากรในท้องถิ่นที่มีความรู้ ความเข้าใจ ให้เกิดความตระหนักและยอมรับความจำเป็นในการพัฒนาชุมชน โดยการพึ่งตนเอง
 - 1.4 คัดเลือกและพัฒนาผู้นำให้ได้ผู้นำที่มีความซื่อสัตย์ เสียสละ และมีคุณสมบัติของนักพัฒนา เพื่อจะได้ช่วยพัฒนาคนในหมู่บ้านโดยการทำเป็นตัวอย่าง
 - 1.5 ให้การศึกษาแก่ประชาชนทั้งในระบบและนอกระบบ โรงเรียนในด้านอาชีพที่เหมาะสมกับสภาพท้องถิ่น
 - 1.6 ปรับปรุงโรงเรียนประถมศึกษาให้เป็นแหล่งข่าวสาร เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตในชุมชน
 - 1.7 ปรับปรุงโรงเรียนประถมศึกษาให้เป็นศูนย์กลาง ตลอดจนบริการด้านวิชาการและอาชีพ เพื่อพัฒนาชนบท
 - 1.8 ปรับปรุงโรงเรียนให้ เป็นศูนย์กลางส่งเสริมกีฬา นันทนาการ ศิลปวัฒนธรรมและประเพณีในท้องถิ่น
2. เพื่อเตรียมนักเรียนที่ไม่มีโอกาสศึกษาต่อให้มีความรู้ความสามารถในด้านกลุ่มการงานและพื้นฐานอาชีพที่เหมาะสมตามสภาพท้องถิ่นและครบวงจร
3. เพื่อระดมทรัพยากรและเทคโนโลยีที่เหมาะสมมาสนับสนุน
4. เพื่อติดตามผลและนำผลงานที่ดีเด่นของโรงเรียนในโครงการ กศ.พช. มาใช้ประโยชน์ โดยเน้นกลุ่มการงานและพื้นฐานอาชีพเป็นพิเศษ
5. เพื่อระดมความคิดและแนวทางในการพัฒนาชนบททุกรูปแบบ มาใช้ในการพัฒนาของแต่ละท้องถิ่น

โครงการการศึกษาเพื่อพัฒนาหมู่บ้านในเขตชนบทยากจน (กศ.พช.)
กับหลักสูตรกลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพ

โครงการการศึกษาเพื่อพัฒนาหมู่บ้านในเขตชนบทยากจน (กศ.พช.) ได้กำหนดวัตถุประสงค์ในการดำเนินงาน โดยยึดการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 เป็นหลักสำคัญ ทั้งได้นำหลักการและโครงสร้างของหลักสูตรมาเป็นหลักในการดำเนินงานด้วย ดังนั้นโครงการ กศ.พช. จึงเป็นโครงการที่สนับสนุนการจัดการเรียนการสอนของหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 โดยเน้นการปฏิบัติจริงตามสภาพท้องถิ่นให้มากที่สุด (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ 2529: บทนำ) โดยเฉพาะหลักสูตรกลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพที่มุ่งสร้างเสริมให้นักเรียนมีความรู้ ความสามารถ ค่านิยมและนิสัยรักการทำงานและเป็นพื้นฐานการประกอบอาชีพอย่างมีประสิทธิภาพมุ่งปลูกฝังให้นักเรียนมีความขยัน อดทน ประหยัด ซื่อสัตย์ พึ่งตนเอง มีวินัย มุ่งมั่นทำงานให้สำเร็จ สามารถนำความรู้และประสบการณ์จากการเรียนการสอนไปใช้เป็นพื้นฐานในการทำงานและการประกอบอาชีพ นักเรียนเมื่อเรียนจบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ไปแล้ว มีความรู้พอที่จะประกอบอาชีพตามอัตภาพและสภาพท้องถิ่น เช่น อาชีพตัดผม ทำอิฐบล็อก ซ่อมรถจักรยาน ซ่อมเครื่องยนต์เล็ก เพาะเห็ดต่าง ๆ ทำหน่อไม้บับ หน่อไม้ขูด บัณฑิต บัณฑิต หล่อเสาคอนกรีต หล่อกระถางซีเมนต์ ทอผ้า ตัดเย็บเสื้อผ้า ทำปุ๋ยหมัก ขยายพันธุ์พืช ทำสวนผลไม้ต่าง ๆ เลี้ยงสัตว์ต่าง ๆ เช่น วัว หมู ไก่ และเป็ด เป็นต้น (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ 2529: 41)

โครงการการศึกษาเพื่อพัฒนาหมู่บ้านในเขตชนบทยากจน (กศ.พช.) เป็นโครงการที่ดำเนินการมาตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2525-2529) จนถึงปัจจุบัน สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ซึ่งเป็นเจ้าของโครงการได้มอบหมายให้นายเดโช บุญยภักดิ์ (หัวหน้าโครงการ) เป็นผู้ดำเนินการประเมินผลการปฏิบัติงาน โดยการสุ่มตัวอย่างทั้ง 72 จังหวัด ใช้รูปแบบการประเมินผลแบบซีบีพี (CIPP) เพื่อศึกษาการพัฒนาทั้งสภาพแวดล้อม ปัจจัยเบื้องต้น กระบวนการ และผลกระทบที่เกิดจากการพัฒนามาปรับปรุงโครงการให้บังเกิดผลสูงสุดยิ่งขึ้น (หน่วยศึกษานิเทศน์ สปช- 2532: 4-7)

สรุปผลการประเมินโรงเรียนที่ดำเนินการดำเนินงานโครงการปี 2526-2527

1. ด้านสภาพแวดล้อม ผลการดำเนินการในเรื่องนี้พบว่า ในเขตบริการที่โรงเรียนตั้งอยู่ สภาพแวดล้อมโดยภาพรวมและสภาพแวดล้อมในแต่ละด้านอยู่ในระดับดี แต่สภาพภูมิศาสตร์ สภาพทางเศรษฐกิจ แตกต่างกันไปตามสภาพท้องถิ่นและความอุดมสมบูรณ์ของดินและแหล่งน้ำในการเกษตรตลอดจนการสื่อสาร ผู้นำท้องถิ่นเอื้อต่อการดำเนินการดำเนินงานของโครงการอยู่ใน ระดับปานกลาง

2. ด้านปัจจัยเบื้องต้น พบว่าปัจจัยเบื้องต้นอัน ได้แก่บุคลากร งบประมาณและสิ่งอำนวยความสะดวกในการดำเนินงานโครงการ มีอยู่ในระดับปานกลางแต่ยังมีปัญหาในบางพื้นที่ เช่น ผู้บริหารและครูผู้สอนบางส่วนเข้าใจหลักการของโครงการ กศ.พช. ไม่ชัดเจน ผู้ปกครองนักเรียนฐานะยากจน ฐานะทางเศรษฐกิจของท้องถิ่นค่อนข้างต่ำ งบประมาณที่ได้รับไม่ต่อเนื่องทำให้การจัดกิจกรรมบางอย่างหยุดชะงักไม่ได้ผลเท่าที่ควร

3. ด้านกระบวนการดำเนินงาน พบว่าการบริหารโครงการ เช่นการบริหารงบประมาณ งานบุคลากร การประสานงาน การให้การสนับสนุนจากชุมชน และการเข้าร่วมกิจกรรมของประชาชนและหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนการนิเทศติดตามผลโครงการโดยภาพรวมแล้วในแต่ละด้านมีกระบวนการดำเนินงานอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนกิจกรรมต่าง ๆ ที่โรงเรียนจัดเพื่อพัฒนาการเรียนการสอนตามหลักสูตรประถมศึกษาพุทธศักราช 2521 อยู่ในระดับดี

4. ด้านผลผลิต

4.1 ผลการปฏิบัติงานตามวัตถุประสงค์ 8 ประการ พบว่าผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้สอน ผู้สนับสนุน ผู้นำท้องถิ่นและประชาชน มีความเห็นโดยภาพรวมว่า การปฏิบัติงานตามโครงการบรรลุวัตถุประสงค์ได้ผลในระดับปานกลาง ด้านการปรับปรุงโรงเรียนเป็นแหล่งข่าวสารและนันทนาการอยู่ในระดับดี ด้านการพัฒนาบุคลากรในท้องถิ่นและปรับปรุงโรงเรียนเป็นศูนย์กลางประสานงานประชาชนเห็นว่าอยู่ในระดับดี

4.2 ความรู้-ความคิดเห็นตามวัตถุประสงค์ของโครงการ พบว่าผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้สอน ผู้สนับสนุน ผู้นำท้องถิ่นและประชาชนโดยภาพรวมเห็นว่าโครงการนี้บรรลุเป้าหมายเป็นอย่างดี

4.3 เจตคติตามวัตถุประสงค์ของโครงการ พบว่า ผู้บริหารโรงเรียน ครูผู้สอน ผู้สนับสนุน ผู้นำท้องถิ่นและประชาชน มีความเข้าใจและให้ความร่วมมือในการพัฒนาท้องถิ่นของตนเองและได้นำประสบการณ์ที่ได้รับไปปรับปรุงสภาพความเป็นอยู่ในชุมชนของตนให้ดีขึ้น

สรุปผลการประเมินโรงเรียนที่ดำเนินงานโครงการปี 2528-2529

1. ด้านสภาพแวดล้อม มีปัญหาเกี่ยวกับการขาดแหล่งน้ำดื่ม น้ำใช้ และแหล่งน้ำใช้การเกษตร พื้นที่ไม่เหมาะสม ขาดที่ดินทำกิน ประชาชนมีฐานะยากจน มีการศึกษาต่ำ เชื้อถือโซกลาง ลุ่มหลงและมัวเมาในอบายมุข ขาดความกระตือรือร้นในการทำงาน ทำให้ผลผลิตทางการเกษตรต่ำไม่มีคุณภาพ และได้ให้ข้อเสนอแนะในเรื่อง การจัดหาแหล่งน้ำโดยการขุดบ่อบาดาลให้โรงเรียนเพื่อใช้ประโยชน์ร่วมกัน ให้หน่วยงานของกระทรวงหลักประสานงานและวางแผนร่วมกัน โดยปรับปรุงดินให้เหมาะสม พัฒนาอาชีพใหม่ ๆ ปรับปรุงผลผลิตให้สอดคล้องกับการตลาด ให้บริการข่าวสารแก่ประชาชนในหมู่บ้านมากขึ้น พัฒนาจิตใจประชาชนให้ ลด ละ เลิกอบายมุข และจัดสถานที่พักผ่อนหย่อนใจเพิ่มขึ้น
2. ด้านปัจจัยเบื้องต้น ปัจจัยเบื้องต้นรวมทั้งโครงการอยู่ในสภาพเหมาะสมมาก ด้านงบประมาณ และสิ่งอำนวยความสะดวกอยู่ในสภาพเหมาะสมและเหมาะสมมากทั้งสองปี และพบปัญหาในบางพื้นที่ คือขาดงบประมาณค่าวัสดุครุภัณฑ์ เครื่องมือการเกษตร ได้รับงบประมาณไม่ต่อเนื่อง ทำให้กิจกรรมบางอย่างหยุดชะงัก มีครูบางส่วนไม่เข้าใจและศรัทธาโครงการ กศ.พช. ผู้นำท้องถิ่นขาดความรู้ความเข้าใจในการดำเนินงาน และได้ให้ข้อเสนอแนะไว้ว่า ควรจัดงบประมาณให้ต่อเนื่องและเพียงพอ จัดสัมมนาอบรมทบทวน ให้ผู้บริหาร ครูผู้สอน และผู้นำท้องถิ่น เพิ่มจำนวนครูให้โรงเรียนในโครงการให้เพียงพอ และเชิญบุคคลภายนอกมาเป็นวิทยากรให้ความรู้ด้านอาชีพและด้านอื่น ๆ ตามความจำเป็นและเหมาะสม

3. ด้านกระบวนการดำเนินงาน กระบวนการดำเนินงานแต่ละด้าน หลังเริ่มโครงการดำเนินการได้ในระดับปานกลาง พบปัญหาและอุปสรรคเรื่องการประสานงาน การให้การสนับสนุน ความร่วมมือของหน่วยงานอื่นและประชาชน

ยังไม่ดีเท่าที่ควร ขาดการนิเทศอย่างจริงจังและสม่ำเสมอ ขาดการรวบรวมสถิติ และข้อมูลในการประเมินผล การดำเนินงานของโรงเรียนยังไม่ต่อเนื่อง ขาด การประชาสัมพันธ์ผลงานให้ประชาชนเห็นประโยชน์และคุณค่า และได้ให้ข้อเสนอแนะในการประชุมวางแผนและร่วมมือกันแก้ปัญหาของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในงานพัฒนา ชนบทของกระทรวงหลัก ทบทวนการปฏิบัติงาน บทบาทหน้าที่ของแต่ละหน่วยงาน

4. ด้านผลผลิต พบว่าผลผลิตด้านการปรับปรุงการเรียนการสอน การพัฒนาบุคคลให้มีความรู้ความเข้าใจในการพัฒนาชุมชน การปรับปรุงโรงเรียน ให้เป็นศูนย์กลางส่งเสริมการกีฬา นันทนาการ ศิลปวัฒนธรรมประเพณีในท้องถิ่น และผลผลิตรวมหลังโครงการจัดทำได้ในระดับมากทั้งสองปี ผลการปฏิบัติงานพบ ปัญหาเกี่ยวกับการสำรวจข้อมูลได้ไม่ตรงตามความต้องการ การคัดเลือกผู้นำท้องถิ่นที่มีคุณสมบัติไม่เหมาะสม ไม่เข้าใจบทบาทของตนเองและมีมากเกินไป ครูไม่สามารถให้ความรู้ด้านวิชาชีพแก่ชุมชน และไม่ได้อาศัยอยู่ในบริเวณโรงเรียนผล ผลิตน้อยและไม่มีความรู้ ไม่มีตลาดจำหน่ายเป็นตัวอย่างแก่ชุมชนไม่ได้ และได้ให้ ข้อเสนอแนะในเรื่องการปรับปรุงแบบสำรวจข้อมูลให้สะดวกต่อการเก็บข้อมูล กำหนดวิธีคัดเลือกและคุณสมบัติของผู้นำท้องถิ่นให้ชัดเจน ให้ครูที่รับผิดชอบได้รับการฝึกอบรมวิชาชีพ ควรวางแผนประสานงานระหว่างองค์กรในระดับจังหวัดให้ ดำเนินงานอย่างจริงจังและต่อเนื่อง โรงเรียนควรมีการประเมินกิจกรรมและนา เทคโนโลยีใหม่ ๆ มาใช้ในการดำเนินงาน

การประเมินผลโรงเรียนโครงการ กศ.พช. 2530-2531

1. ผลการศึกษาสภาพการดำเนินงานของโครงการ กศ.พช. พบว่า ผู้บริหารและครูผู้สอน มีความเห็นว่าสภาพทั่วไปและปัจจัยเบื้องต้นในเรื่องแหล่ง น้ำดื่มที่สะอาดและน้ำใช้เพียงพอ แต่น้ำสำหรับทำการเกษตรไม่เพียงพอ บุคลากร ในการดำเนินงานตามโครงการมีความรู้ ความสามารถอยู่ในระดับมากในทุกด้าน ปัจจัยด้านงบประมาณ ผู้บริหาร มีความเห็นว่าปัจจัยด้านงบประมาณมีอยู่ในระดับ น้อย ส่วนครูผู้สอนมีความเห็นว่าอยู่ในระดับ "ปานกลาง" ผู้บริหารมีความเห็นว่า เอกสารวัสดุอุปกรณ์มีอยู่ในระดับ "น้อย" และครูผู้สอนมีความเห็นว่าอยู่ในระดับ "ปานกลาง"

2. การศึกษากระบวนการดำเนินงาน ผลการศึกษาด้านกระบวนการดำเนินงานกลุ่มผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้สอน มีความเห็นว่าโดยรวมแล้วอยู่ในระดับดี กลุ่มผู้สนับสนุนโครงการมีความเห็นว่ากระบวนการดำเนินงานด้านบริหารโครงการอยู่ในระดับดี ส่วนด้านการประสานงาน การนิเทศและบริการอยู่ในระดับกลาง กลุ่มบุคคลในชุมชนมีความคิดเห็นโดยรวมแล้วอยู่ในระดับมาก แต่การดำเนินงานด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนส่งเสริมอาชีพของชุมชนในท้องถิ่นของคณะครูอยู่ในระดับน้อย

3. ผลการดำเนินงาน จากการศึกษาพบว่าผู้บริหารและครูผู้สอนมีความเห็นในเรื่องการจัดการเรียนการสอนเพื่อสนองวัตถุประสงค์ของโครงการ ทั้ง 8 ข้อคือ การปรับปรุงการเรียนการสอนให้นักเรียนนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนาตนเองและสังคมเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต การส่งเสริมให้ครูและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องสามารถดำเนินการสำรวจสภาพปัจจุบันปัญหาและความต้องการเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาท้องถิ่น การพัฒนาบุคลากรในท้องถิ่นที่มีความรู้ความเข้าใจให้เกิดความตระหนักและยอมรับความเป็นในการพัฒนาชุมชน โดยการพึ่งตนเอง การรู้จักเลือกและพัฒนาผู้นำให้ได้ผู้นำที่มีความซื่อสัตย์ เสียสละ มีคุณภาพในการพัฒนาให้การศึกษาแก่ประชาชนทั้งในระบบและนอกระบบโรงเรียนด้านวิชาชีพที่เหมาะสมกับสภาพท้องถิ่น การปรับปรุงโรงเรียนประถมศึกษาให้เป็นแหล่งข่าวสาร เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตในชุมชนและการปรับปรุงโรงเรียนประถมศึกษาให้เป็นศูนย์ส่งเสริมกีฬา นันทนาการ ศิลปวัฒนธรรมและประเพณีในท้องถิ่น มีการดำเนินงานอยู่ในระดับ "ดี" ส่วนการปรับปรุงโรงเรียนประถมศึกษาให้เป็นศูนย์ประสานงานตลอดจนการบริหารด้านวิชาการและอาชีพเพื่อพัฒนาชนบทมีการดำเนินงานอยู่ในระดับ "พอใช้"

4. ผลกระทบของการดำเนินงาน กลุ่มผู้บริหารครูผู้สอนและกลุ่มบุคคลในชุมชน มีความเห็นว่าการดำเนินงานตามโครงการ กศ.พช. มีผลทำให้เกิดความสามัคคี และสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ส่งเสริมให้ชุมชนมีอาชีพเสริม ประชาชนมีการลด ละ เลิกอบายมุข

5. ปัญหาและความต้องการ จากการศึกษาพบว่าบุคคลทั้ง 3 กลุ่มมีความเห็นในเรื่องปัญหาและความต้องการ ดังนี้

1. ผู้บริการและครูผู้สอนส่วนใหญ่มีความเห็นว่า ปัญหาในการดำเนินงานด้านความรู้ความสามารถของบุคลากรและประชาชนในท้องถิ่นมีปัญหาอยู่ในระดับ "น้อย" ปัญหาด้านงบประมาณ วัสดุ อุปกรณ์และสิ่งอำนวยความสะดวก มีปัญหาอยู่ในระดับ "ปานกลาง"
2. ผู้สนับสนุนโครงการ มีความเห็นว่าปัญหาด้านการประชาสัมพันธ์ยังขาดความร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและเป็นปัญหาระดับ "ปานกลาง"
3. บุคคลในชุมชน มีความเห็นว่าปัญหาอยู่ในระดับ "น้อย"

ทุกรายการ

กลุ่มบุคคลในชุมชนมีความต้องการเกี่ยวกับการดำเนินงานตามโครงการ กศ.พช. ในระดับ "มาก" ทุกรายการ โดยเฉพาะในด้านการให้บุตรหลานที่จบจากโรงเรียนออกมาช่วยประกอบอาชีพ และมีความต้องการให้โรงเรียนจัดบริการด้านอาคารสถานที่ และการให้ครูมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมที่ท้องถิ่นจัดขึ้น

จากการศึกษาผลการประเมินในปี 2528-2529 พบว่าด้านสภาพแวดล้อมมีปัญหาเรื่องแหล่งน้ำ ทำให้ผลผลิตทางการเกษตรต่ำไม่มีคุณภาพ ต้องปรับปรุงผลผลิตให้สอดคล้องกับตลาด และจากการศึกษาผลการประเมินปี 2530-2531 พบว่า การดำเนินงานด้านการจัดกิจกรรมการเรียนส่งเสริมอาชีพในท้องถิ่นของคณะครูอยู่ในระดับน้อย แสดงว่าการดำเนินงานของโครงการเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของโครงการ ข้อ 1.1, 1.5, 2 และ 4 ยังไม่บรรลุผลเท่าที่ควรซึ่งเมื่อพิจารณาวัตถุประสงค์เหล่านี้ ล้วนเป็นวัตถุประสงค์ที่ต้องการให้คนในชุมชนสามารถพึ่งตนเองได้ในด้านเศรษฐกิจ เพราะฉะนั้นเป้าหมายต่อไปของโครงการที่จะต้องทำต่อไปคือ ส่งเสริมอาชีพของคนในท้องถิ่นให้มั่นคงโดยใช้โรงเรียนประถมศึกษาเป็นตัวจักรที่สำคัญ

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษาการจัดประสบการณ์การเรียนการสอนกลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพ เพื่อส่งเสริมการพึ่งตนเองสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในโครงการการศึกษา เพื่อพัฒนาหมู่บ้านในเขตชนบทยากจน จังหวัดนครราชสีมา ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังนี้

ลักขณา สมเชื้อ (2523: 98-100) ได้ศึกษาเรื่อง ปัญหาการเรียนการสอนกลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพในชั้นประถมศึกษาปีที่หนึ่งและสอง จังหวัดชลบุรี พบว่า ครูส่วนใหญ่มีความเห็นว่ามีปัญหามากในเรื่องความสามารถของครูผู้สอนที่จะใช้เวลาผลิตสื่อการสอนและจัดหาเครื่องมือเครื่องใช้ที่มีขนาดและจำนวนที่เหมาะสมต่อความพร้อมในการใช้เครื่องมือของเด็ก การจัดการประชาสัมพันธ์ให้กับคนในท้องถิ่นเข้าใจและมีทัศนคติที่ดีต่อการเรียนกลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพ ครูได้เสนอแนะว่า ควรมีการส่งเสริมด้านการใช้นวัตกรรมการสอนแก่ครูเกี่ยวกับการผลิต การใช้แหล่งทรัพยากรในท้องถิ่นมาใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อการเรียนการสอน

วันเพ็ญ เกตุสกุล (2525: บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การวิเคราะห์แผนการสอนกลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 และ 6 ของเขตการศึกษา 5 ผลปรากฏว่า แผนการสอนกลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 และ 6 ของเขตการศึกษา 5 มีความสอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงของท้องถิ่น 3 แขนงงานด้วยกัน คือ แขนงงานบ้าน งานเกษตรและแขนงงานอาชีพอื่น ๆ ส่วนแขนงงานช่าง เรื่องงานไม้ และแขนงงานช่างประดิษฐ์ทุกเรื่องยังไม่สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริง เพราะเป็นอาชีพที่ไม่มีแพร่หลายทั่วไป

อรุณ เฉลิมธีรพันธ์ (2527: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่องความเห็นของผู้บริหารและครูโรงเรียนประถมศึกษาในจังหวัดชายแดนภาคใต้เกี่ยวกับการจัดสอนงานเลือกของกลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพ พบว่าผู้บริหารโรงเรียนร่วมกับครูผู้สอนเป็นผู้ตัดสินใจเลือกงานในโรงเรียนเป็นส่วนใหญ่ โดยคำนึงถึงครูที่มีความสามารถในการสอนและเหมาะสมกับสภาพท้องถิ่นผู้บริหารมีความพอใจระดับมากต่อการสอนของครูและการเรียนของนักเรียน ยกเว้นการติดตามผลการนำไปใช้

และจากนายผลผลิตของนักเรียนที่ผู้บริหารโรงเรียนพอใจในระดับน้อย ผู้บริหารมีความเห็นว่า มีปัญหามากที่สุดเกี่ยวกับงบประมาณการจัดซื้อวัสดุฝึกงานและอุปกรณ์ มีไม่เพียงพอ และขาดครูที่มีความสามารถในการสอน

ประสิทธิ์ อามาตร์ (2528: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่องการใช้แหล่งความรู้ในชุมชนในการสอนกลุ่มการงานและพื้นฐานอาชีพชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ของครูโรงเรียนประถมศึกษา ในเขตการศึกษา 10 พบว่า

1. ประเภทแหล่งความรู้ที่ครูมีความต้องการใช้ และนำมาใช้จริงมากที่สุดในการสอนกลุ่มการงานและพื้นฐานอาชีพคือ การใช้วัสดุอุปกรณ์ที่มีอยู่ในท้องถิ่น ส่วนการพานักเรียนไปศึกษาดูงานหรือฝึกงานนอกสถานที่ ครูมีความต้องการใช้และนำมาใช้จริงน้อยที่สุด

2. ปัญหาและอุปสรรคในการใช้แหล่งความรู้ในชุมชนของครู พบว่าครูประสบปัญหาและอุปสรรคในระดับปานกลางในด้านไม่มีค่าใช้จ่ายสำหรับวิทยากร ครูไม่สะดวกที่จะไปติดต่อวิทยากรที่อยู่ห่างไกลจากโรงเรียน ครูไม่มีเวลาศึกษาและวางแผนเชิญวิทยากรที่เหมาะสมกับแขนงงานไว้ล่วงหน้าแต่เนิ่น ๆ นักเรียนไม่มีความสามารถที่จะไปสัมภาษณ์ผู้รู้หรือศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมด้วยตนเอง

ช่อเพชร เล็งสมวงศ์ (2528: บทคัดย่อ) ก็ได้ทำการศึกษาเรื่องความคิดเห็นของศึกษานิเทศก์ ผู้บริหาร และครูโรงเรียนประถมศึกษาเกี่ยวกับปัญหาการจัดการ และการใช้หลักสูตรประถมศึกษาในกลุ่มประสบการณ์พิเศษชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 และ 6 ได้พบว่า การจัดการและการใช้หลักสูตรกลุ่มประสบการณ์พิเศษที่เกี่ยวกับการดำรงชีวิตส่วนใหญ่มักมีปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง และมีปัญหามากในเรื่องความรู้และทักษะของครูในการสอนงานเลือกแขนงงานต่าง ๆ การขาดสื่อการเรียนการสอนที่มีความหมายในการฝึกงานของนักเรียน ขาดงบประมาณในการซื้ออุปกรณ์ ครูขาดทักษะและความถนัดเฉพาะงาน การจัดบุคลากร เพื่อสอนงานเลือกยากที่จะหาครูที่มีความสามารถสอนได้ทุกแขนงงาน ขาดสถานประกอบการที่จะพานักเรียนไปทัศนศึกษาหรือไปฝึกงาน

อุดมชัย ชอมขุนทด (2529: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง การนำ
 ประสพการณ์จากการเรียนกลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพไปใช้ในชีวิตประจำวัน
 ของผู้สำเร็จการศึกษาระดับประถมศึกษาที่ไม่ศึกษาต่อ จังหวัดนครราชสีมา ผล
 ปรากฏว่า โดยเฉลี่ยแล้วผู้สำเร็จการศึกษาระดับประถมศึกษาที่ไม่ศึกษาต่อ นำ
 ประสพการณ์จากการเรียนกลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพไปใช้ในชีวิตประจำวันอยู่
 ในระดับน้อย เมื่อพิจารณาตามลักษณะของงานแล้วพบว่า ผู้สำเร็จการศึกษาระดับ
 ประถมศึกษาที่ไม่ศึกษาต่อ นำประสพการณ์จากการเรียนกลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพ
 ด้านงานบ้านไปใช้ในชีวิตประจำวันอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนงานเกษตรกับงาน
 ประดิษฐ์และงานช่างอยู่ในระดับน้อย นอกจากนี้ยังพบว่า ผู้สำเร็จการศึกษาระดับ
 ประถมศึกษาที่ไม่ศึกษาต่อ ส่วนใหญ่อยากเรียนการตัดเย็บเสื้อผ้า การเลี้ยงสัตว์
 ซ่อมแซมเครื่องยนต์ ไฟฟ้าและเสริมสวย เพราะต้องการจะนำความรู้ไปประกอบ
 อาชีพหรือหารายได้พิเศษให้เป็นประโยชน์กับตนเองและสมาชิกในครอบครัว แต่
 เนื้อหาวิชาดังกล่าวกลับไม่ได้เรียนเลย

เพ็ญลักษณ์ ไชยรังษี (2532: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่องสภาพการใช้
 หลักสูตรกลุ่มการทำงาน และพื้นฐานอาชีพของครูที่สอนในโรงเรียนประถมศึกษาใน
 โครงการการศึกษาเพื่อพัฒนาหมู่บ้านในเขตชนบทยากจน เขตการศึกษา 8 ผล
 ปรากฏว่า ครูผู้สอนได้รับการอบรมเกี่ยวกับวัตถุประสงค์และแนวการดำเนินงาน
 ของโครงการ กศ.พช. มีการศึกษาเอกสารต่างๆ และหาความชำนาญในงานอาชีพ
 ที่ต้องสอนโดยศึกษาตามขั้นตอนของใบงานและชุดการสอนวิชาชีพก่อนเปิดภาคเรียน
 ครูร้อยละ 73 ตอบว่าโรงเรียนจัดให้สอนวิชาในกลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพและ
 วิชาอาชีพที่เกี่ยวกับการดำรงชีวิตโดยครูคนเดียวกันทำการสอน โดยจำแนกตาม
 ความเข้มข้นของการฝึกทักษะในการทำงาน ครูส่วนใหญ่เลือกสอนงานเลือกแขนง
 งานเกษตรในกลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพ ครูผู้สอนจัดกิจกรรมการเรียนการสอน
 โดยคำนึงถึงการนำไปใช้ในชีวิตประจำวันของนักเรียน

จากงานวิจัยดังกล่าวข้างต้น พบสรุปได้ว่า งานวิจัยดังกล่าวได้ศึกษา
 เกี่ยวกับการจัดประสพการณ์การเรียนการสอนกลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพใน
 ด้านการใช้หลักสูตร กิจกรรมการเรียนการสอน การใช้แหล่งความรู้ในท้องถิ่น
 ปัญหาและข้อเสนอแนะของผู้บริหารและครูผู้สอน ซึ่งผลการวิจัยนี้สามารถนำมา

ปรับปรุงแก้ไขการจัดประสบการณ์การเรียนรู้การสอนกลุ่มของงานและพื้นฐานอาชีพ
ให้เหมาะสมกับสภาพเศรษฐกิจในปัจจุบัน เพื่อว่านักเรียนจะสามารถนำความรู้
และทักษะไปใช้ในชีวิตประจำวันได้มากยิ่งขึ้น

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย